

SUMMA THEOLOGIAE MORALIS

SCHOLARUM USUI

ACCOMMODAVIT

H. NOLDIN S. J.

S Theologiae professor in Universitate Oenipontana

COMPLEMENTUM SECUNDUM:

DE CENSURIS

DE CENSURIS

SCHOLARUM USUI

ACCOMMODAVERAT

H. NOLDIN S. J.

S. Theologiae professor in Universitate Oenipontana

CODICI IURIS CANONICI

ADAPTAVIT

A. SCHÖNEGGER S. J.

Professor Iuris Canonici in Universitate Oenipontana

Editio XXIX (CIC adaptata XVII)

1935

OENIPONTE / TYPIS ET SUMPTIBUS F. RAUCH

Ratisbonae et Neo Eboraci apud Fridericum Pustet

Printed in Austria.

Imprimi potest. St. Pölten, die 25. Augusti 1934. Aloisius Ersin,
Praep. Prov. Austriae.

Imprimatur. Nr. 2978. Administratura Apostolica Oeniponte, die
3. Septembris 1935. Urban Draxl, Provicarius.

Introductio.¹⁾

Tractatum de poenis ecclesiasticis, quae ad obiectum proprium iuris canonici pertinent, Noldin theologiae morali addendum duxit, quia in nonnullis scholis professor theologiae moralis etiam de poenis ecclesiasticis agit. In accommodanda hac nova editione ad normas Codicis iuris canonici, quamquam mens erat intactum relinquere quantum fieri posset clarissimi auctoris tractatum de poenis ecclesiasticis, tamen nonnulla tamquam obsoleta erant omittenda, alia cum novissimo iure non iam concordantia immutanda, non pauca ex Codice iuris canonici addenda.

1. a. Potestas, quam Christus Ecclesiae suae contulit, ut fideles per eam ad finem supernaturalem vitae aeternae dirigerentur, duplex est: *potestas ordinis*, quae est aptitudo ordine sacramentali acquisita peragendi quasdam actiones sacras, praesertim vero oblationem sacrificii eucharistici et administrationem sacramentorum et sacramentalium, et *potestas iurisdictionis*, quae est potestas regendi fideles in ordine ad salutem aeternam.

¹⁾ *Thesaurus-Giraldi*, De poenis ecclesiasticis. *J. Hollweck*, Die kirchlichen Strafgesetze (Mainz. Kirchheim. 1899). *Ballerini-Palmieri*, Opus theol. morale³ (Prati. Giachetti. 1901) VII. De poenis ecclesiasticis. *Lehmkuhl*, Theologia moralis¹² (Friburgi. Herder. 1914) II. *Wernz*, Ius decretalium T. IV.: Ius poenale Eccles. catholicae (Prati. Giachetti. 1913). Ex libris de CIC scriptis: *Felix M. Capello S. J.*, Tractatus canonico-moralis de censuris² (Taurinorum Augustae. Marietti. 1925). *P. Cerato*, Censurae vigentes² (Patavii. Typis Seminarii. 1921). *I. Chelodi*, Ius poenale editio tertia (Tri-denti 1933, Ardesi). *Albertus Cipollini*, De censuris latae sententiae iuxta Codicem iuris canonici (Taurini, Marietti. 1925). *Dr. Eduard Eichmann*, Das Strafgesetz des Codex Iuris Canonici (Paderborn. Schöningh. 1920). *P. Ios. Noval, O. P.*, Commentarium Iuris Canonici, Liber V. De Delictis et Poenis (Augustae Taurinorum-Romae. Marietti. 1920). *Pighi Ioan. B.*, Censurae sent. lat. ed. 7. (Veronae. 1922). *M. Pistocchi*, I canoni penali del Codice ecclesiastico esperti e commentati. Torino-Roma, Marietti 1925. *Dr. Angel Amor Ruibal*, Censuras y Penas Canónicas, según el Código Vigente, ordinandas en Categorías (Madrid-Barcelona. 1925). *I. Sole*, De delictis et poenis (Romae. Pustet. 1920).

Potestas iurisdictionis iterum duplex est, *potestas magisterii* seu potestas regendi fideles quoad intellectum per praecepta fidei, et *potestas regiminis*, quae est potestas regendi fideles quoad voluntatem per praecepta morum.

b. Christum Ecclesiam suam instituisse veram, visibilem perfectamque societatem, cui omnem potestatem contulit, quae ad dirigendos fideles in finem salutis aeternae necessaria est, ostendunt tum dogmatici in theologia fundamentali tum canonistae in iure publico. In specie vero iidem ostendunt potestatem iurisdictionis, qua Christus instructam voluit Ecclesiam, potestatem esse non solum leges ferendi, sed etiam vim coactivam exercendi et legum tum divinarum tum ecclesiasticarum transgressores poenis coercendi. Iam vero postquam de legibus actum est, etiam *de legum sanctione seu de poenis ecclesiasticis* agendum est.

c. Scilicet lex *sanctione* indiget, qua observantibus eam praemium, violentibus vero poena decernitur. Duplex est legis christiana sanctio, altera vitae futurae, altera vitae praesentis. Huius vitae sanctio potissimum in *poenis ecclesiasticis* consistit, quibus Ecclesia fideles a legum saltem graviorum violatione absterrere atque ad officia implenda adigere conatur.

Quaestio praevia.

De poenis ecclesiasticis in genere.

2. Definitio. *Poena ecclesiastica* est privatio alicuius boni ad delinquentis correctionem et delicti punitionem a legitima auctoritate inflict a (can. 2215).

a. Bonum, quo poena ecclesiastica delinquentem privat, tale sit oportet, cuius aut possessio aut usus ab Ecclesia dependet, quo proinde ipsa delinquentem privare potest. Eiusmodi bona sunt sola bona externa; at non sunt sola bona spiritualia, sed etiam bona temporalia ut bona fortunae, fama, libertas etc.

b. Quamvis Ecclesia etiam poenas temporales infligere possit, ordinarie tamen, praesertim quoad laicos, ad obtinendos fines suos non adhibet nisi poenas spirituales, quae consistunt in privatione boni spiritualis vel iam accepti vel postea accipiendi, quare poenae ecclesiasticae solent dici poenae spirituales.

c. Poena natura sua supponit culpam, quia propter culpam commissam infligitur; quare non est poena, ubi non est culpa.

3. Finis poenarum ecclesiasticarum. Distingui debet *communio* poenae et poenae *inflictio* atque *exsecutio*.

a. Comminationis finis est, ut subditi a violatione legis absterreantur et metu poenae ad eius observationem adgantur.

b. Inflictionis et exsecutionis finis quadruplex est: *α.* ut ordo laesus restituatur et confirmetur; *β.* ut emendetur reus; *γ.* ut tum ipse delinquens tum alii a crimine absterreantur et coercentur; *δ.* ut exemplo poenae scandalum crimine datum reparetur.

In omnibus quidem poenis quadruplex iste finis plus minusve intenditur, in diversis tamen poenarum generibus unus praे aliis potissimum respicitur. Primarius et essentialis est restitutio ordinis laesi. Laesio enim ordinis, quae eo facta est, quod delinquens spreto ordinis bono suis concupiscentiis indulgebat, quandam veluti expiationem et satisfactionem exigit, eo quod idem delinquens de bonis suis aliquid cedere et malum subire cogatur¹⁾.

4. Causa poenae ecclesiasticae est *delictum*.

Nomine *delicti*, iure ecclesiastico, intelligitur externa et moraliter imputabilis legis violatio cui addita sit sanctio canonica saltem indeterminata (can. 2195, § 1).

In iure veteri delicta vocabantur actiones quae levioribus poenis, crimina quae gravioribus plectebantur. CIC non adhibet nisi nomen delicti.

5. Divisio poenarum. Poenae ecclesiasticae multipliciter *dividuntur*.

a. Ratione *subjecti in personalem*, quae personam tantum afficit ut suspensio ab audiendis confessionibus; *realem*, quae personam in bonis suis punit ut privatio beneficii, et *mixtam*, quae utrumque complectitur ut excommunicatio, suspensio a celebratione.

b. Ratione *quantitatis in ordinariam*, quae non excedit mensuram communiter in hac re servari solitam; et *extraordinariam*, quae ob speciales circumstantias ultra mensuram imponitur, ideoque ne in confuso quidem praevideri potest.

c. Ratione *modi*, quo reus privatur bono, in *negativam*, qua arcetur a bono acquirendo, ut est inhabilitas ad dignitates, officia, beneficia; in *privativam*, qua privatur bono (iure, exercitio iuris) acquisito, ut est privatio vocis activae et passivae, suspensio ab ordine; in *positivam*, qua malum infertur, ut est multa pecuniaria. Huius exsecutio positivam aliquam actionem exigit.

d. Ratione *objecti in spiritualem*, quae delinquentem privat bono spirituali; et *temporalem*, quae delinquentem privat bono temporali.

1) Cf. s. *Thomas I. II. q. 87. a. 1.*

Dubitari nequit quin Ecclesia etiam poenas temporales infligere possit; cum enim potestatem habeat adhibendi omnia media, quae ad finem necessaria sunt, poenae autem temporales quandoque prorsus necessariae sint, ut ordo externus servari possit, exploratum est Ecclesiam poenas temporales adhibere posse. Ipse CIC declarat: Nativum et proprium Ecclesiae ius est, independens a qualibet humana auctoritate, coercendi delinquentes sibi subditos poenis tum spiritualibus tum etiam temporalibus (can. 2214, § 1). Attamen quoad poenam capitis et mutilationis fere omnes docent Ecclesiam ipsam eam infligere non posse, immo ex complurium sententia Ecclesia neque exigere potest, ut a brachio saeculari infligatur: etenim sollempne est axioma: *Ecclesia non silit sanguinem*.

e. Ratione formae:

1. in poenam *determinatam* et *indeterminatam*. Dicitur determinata, si in ipsa lege vel pracepto taxative statuta sit; indeterminata, si prudenti arbitrio iudicis vel Superioris reicta sit sive praceptivis sive facultativis verbis (can. 2217, § 1, 1°).

2. in poenam *latae sententiae*, si poena determinata ita sit addita legi vel pracepto ut incurrit ipso facto commissi delicti; *ferendae sententiae*, si a iudice vel Superiore infligi debeat (can. 2217, § 1, 2°).

α. Sola Ecclesia infligit poenas *latae sententiae*; codex poenalis civilis nullas continet poenas latae sed solum ferendae sententiae.

β. Poena *ferendae sententiae* infligitur per sententiam condemnatoriam quae cadit super ipsam poenam. Poena *latae sententiae* potest declarari per sententiam; haec sententia declaratoria cadit super culpam, in quam poena lata est a lege.

Poenam *latae sententiae* declarare generatim committitur prudentiae Superioris; sed sive ad instantiam partis cuius interest, sive bono communi ita exigente, sententia declaratoria dari debet (can. 2223, § 4).

γ. Poena *latae sententiae*, sive medicinalis sive vindicativa, delinquentem, qui delicti sibi sit conscientis, ipso facto in utroque foro tenet; ante sententiam tamen declaratoriam a poena observanda delinquens excusat eam servare sine infamia nequit, et in foro externo ab eo eiusdem poenae observantiam exigere nemo potest, nisi delictum sit notorium (can. 2232, § 1).

δ. Sententia declaratoria poenam ad momentum commissi delicti retrotrahit (can. 2232, § 2).

ε. Poena intelligitur semper ferendae sententiae nisi expresse dicatur eam esse latae sententiae vel ipso facto seu ipso iure contrahi, vel nisi alia similia verba adhibeantur (can. 2217, § 2).

f. Ratione causae efficientis in poenam *a iure* et *ab homine*. Dicitur: *a iure*, si poena determinata in ipsa lege statuatur, sive latae sententiae sit sive ferendae; *ab homine*, si feratur per modum praecepti peculiaris vel per sententiam iudicialem condemnatoriam, etsi in iure statuta; quare poena ferendae sententiae legi addita, ante sententiam condemnatoriam est a iure tantum, postea a iure simul et ab homine sed consideratur tanquam ab homine (can. 2217, § 1, 3°).

g. Ratione finis interni, qui praecipue intenditur, in poenam *medicinalem*, quae principaliter tendit in emendationem delinquentis; et *vindicativam* seu *punitivam*, quae principaliter tendit in punitionem delicti.

Notanda sunt inter utramque discrimina: *α.* poena vindicativa reus puniri potest pro delicto praeterito, etiam postquam resipuit, poena medicinali autem reus puniri non potest, si iam resipuit; *β.* poena medicinalis aufertur per absolutionem, quae rite disposita poenam remittit, poena autem vindicativa non indiget absolutione, sed vel per se cessat eius expiatione vel aufertur per dispensationem, quae eximit a lege poenali (cf. can. 2248, 2289).

6. Quae sint poenae ecclesiasticae. Omnes poenae, quas infligit Ecclesia, ad tria genera revocari possunt: **A.** ad poenas medicinales seu censuras; **B.** ad poenas vindicativas; **C.** ad remedia poenalia et poenitentias (cf. can. 2216).

A. Poenae medicinales seu censurae, quae principaliter tendunt in restorationem ordinis externi et in emendationem delinquentis, in tres species dividuntur, quae sunt

- a. Excommunicatio;*
- b. Interdictum;*
- c. Suspensio* (can. 2255, § 1).

B. Poenae vindicatae, quae principaliter tendunt in restorationem ordinis externi et in punitionem delicti, aliae omnibus fidelibus infliguntur, aliae solis clericis.

a. Poenae vindicatae, quae *omnes fideles* pro delictorum gravitate afficere possunt, in Ecclesia praesertim sunt:

- 1. *Interdictum locale* et *interdictum in communitatem*

seu collegium in perpetuum vel ad tempus praefinitum vel ad beneplacitum Superioris;

2. Interdictum ab ingressu ecclesiae in perpetuum vel ad tempus praefinitum vel ad beneplacitum Superioris;

3. Poenalis translatio vel suppressio sedis episcopalnis vel paroecialis;

4. Infamia iuris;

5. Privatio sepulturae ecclesiasticae, ad normam can. 1240, § 1;

6. Privatio sacramentalium;

7. Privatio vel suspensio ad tempus pensionis quae ab Ecclesia vel ex bonis Ecclesiae solvitur, vel alias iuris seu privilegii ecclesiastici;

8. Remotio ab actibus legitimis ecclesiasticis exercendis;

9. Inabilitas ad gratias ecclesiasticas aut munia in Ecclesia quae statum clericalem non requirant, vel ad gradus academicos auctoritate ecclesiastica consequendos;

10. Privatio vel suspensio ad tempus muneris, facultatis vel gratiae iam obtentae;

11. Privatio iuris praecedentiae vel vocis activae et passivae vel iuris ferendi titulos honoris, vestem, insignia, quae Ecclesia concesserit;

12. Mulcta pecuniaria (can. 2291).

b. Poenae vindicativae quae *clericis tantum* applicantur, sunt:

1. Prohibitio exercendi sacrum ministerium praeterquam in certa ecclesia;

2. Suspensio in perpetuum vel ad tempus praefinitum, vel ad beneplacitum Superioris;

3. Translatio poenalis ab officio vel beneficio obtento ad inferius;

4. Privatio alicuius iuris cum beneficio vel officio coniuncti;

5. Inabilitas ad omnes vel ad aliquot dignitates; officia, beneficia aliave munera propria clericorum;

6. Privatio poenalis beneficii vel officii cum vel sine pensione ;

7. Prohibitio commorandi in certo loco vel territorio;
8. Praescriptio commorandi in certo loco vel territorio;
9. Privatio ad tempus habitus ecclesiastici;
10. Depositio;
11. Privatio perpetua habitus ecclesiastici;
12. Degradatio (can. 2298).

C. *Remedia poenalia* sunt:

1. Monitio;
2. Correptio;
3. Praeceptum;
4. Vigilantia (can. 2306).

Praecipuae poenitentiae sunt praecepta:

1. Recitandi determinatas preces;
2. Peragendi piam aliquam peregrinationem vel alia pietatis opera;
3. Servandi peculiare ieiunium;
4. Erogandi eleemosynas in pios usus;
5. Peragendi exercitia spiritualia in pia aut religiosa domo per aliquot dies (can. 2313, § 1).

Nota. De solis *censuris* et quidem *latae sententiae* hic agemus, quippe quas potissimum nosse oporteat confessarium, illasque tantum censuras accuratius interpretabimur, quae in foro interno poenitentiae frequentius occurunt.

7. De foro Ecclesiae. 1. Nomine *fori* significatur:

a. tum locus, in quo res venales exponuntur, tum locus, in quo controversiae et lites aguntur; *b.* territorium, in quo iudex suam iurisdictionem exercere potest.

2. Forum potissimum *dividitur*: in *externum*, in quo causae publicae ad gubernationem Ecclesiae pertinentes tractantur, et *internum* seu conscientiae, in quo res ad spiritualem salutem singulorum spectantes peraguntur et quod subdividitur in forum *sacramentale* et *non sacramentale*.

Facultas (absolvendi, dispensandi) concessa *pro utroque foro* significat: *a.* facultatem, qua quis uti potest aut debet pro foro externo, valere etiam pro foro interno; *b.* facultatem adhiberi posse tum pro foro externo tum pro foro interno, prout subiecta materia id exigit i. e. prout res publica est aut occulta.

Liber primus.

De censuris in genere.

Quaestio unica.

De censuris in genere.¹⁾

Articulus primus.

De natura censurae.

8. Notio censurae. *Censura* est poena qua homo baptizatus, delinquens et contumax, quibusdam bonis spiritualibus vel spiritualibus adnexis privatur, donec, a contumacia recedens, absolvatur (can. 2241, § 1). Duobus ergo ad incurrendam censuram opus est: *delicto et contumacia* delinquentis.

a. Nomen censurae apud veteres Romanos significabat tum dignitatem et officium censoris, tum eiusdem sententiam, qua aut notam inurebat aut poenam infligebat civibus. Usu ecclesiastico censura significat tum iudicium, quo notatur, utrum aliquid laude an vituperio dignum sit, tum poenam pro crimine inflictam.

¹⁾ *Suarez*, De censuris. *Covarruvias*, Operum t. I. p. 315. *Dicastillo*, De censuris. *Tamburini*, De censuris et irregularitate. *S. Alphonsum* I. VII. De censuris eccles. *Bucceroni*, De censuris etc.⁴ (Romae. Typographia S. C. de prop. fide. 1896). *Hilarius a Sexten*, Tractatus de censuris ecclesiasticis (Moguntiae. Kirchheim. 1898). *Hollweck* l. c. Die Zensuren S. 86 ff. *Heiner*, Die kirchlichen Zensuren (Paderborn. Bonifatius-Druckerei. 1884). *I. Köck*, Die kirchlichen Zensuren latae sententiae (Graz. Styria. 1902). *Paschalis de Siena*, Commentarius in Const. Ap. sedis² (Pustet. Romae. 1902). *Wernz*, l. c. De censuris ecclesiasticis universim spectatis p. 149 sqq *Eichmann*, l. c. Die Zensuren im allgemeinen S. 74 ff.

b. Contumax: censura ad frangendam contumaciam (contemptum virtualem auctoritatis et censurae, inobedientiam) infligitur, cuius natura inferius describitur. Ideo contumacia ut condicio ad incurrendam censuram semper requiritur; et cum primum contumacia per emendationem vel satisfactionem delinquentis cessat, auferenda est censura, sicut sanitate recuperata cessat usus medicinae.

c. Bonis spiritualibus vel spiritualibus adnexis: iis scilicet, quae subsunt potestati Ecclesiae. Siquidem praeter bona, quae unicuique habitualiter inhaerent, triplicis generis bona in Ecclesia existunt: bona, quae procedunt *a capite* seu *a Christo*; bona, quae procedunt *a membris* privatim sumptis; bona quae procedunt *a corpore* seu ab Ecclesia. Iam vero censuratus non potest privari bonis habitualiter sibi inhaerentibus ut charactere sacramentali, potestate ordinis, fide, spe et caritate etc., nec bonis, quae a Christo, capite Ecclesiae, procedunt, ut sunt gratiae multiplices, quia haec bona non dependent ab Ecclesia; nec privari potest bonis, quae a membris Ecclesiae singillatim sumptis procedunt, ut sunt orationes et opera bona fidelium, quia Ecclesia communionem sanctorum impedire non potest; sed solum bonis, quae ab Ecclesia administrantur et conferuntur, ut sunt usus sacramentorum, sacrificium, indulgentiae, suffragia communia, iurisdictio, beneficia ecclesiastica. Et si quando bonis temporalibus aliquem privat Ecclesia ut civili commercio cum fidelibus, id fit secundario et indirecte, in quantum conductit ad bonum spirituale tum illius, qui censura innodatus est, tum aliorum.

d. Censura est poena medicinalis: Ecclesia enim infligendo censuram principaliter cohibitionem criminis et emendationem delinquentis intendit, quare posita emendatione censura suapte natura exigit, ut auferatur; et si quando in eos fertur, quorum desperata est emendatio, id fit ad terrorem aliis incutiendum. Ex eadem ratione censura simpliciter infligenda est, non in perpetuum nec ad certum diem, ut cum reus se emendaverit, absolviri possit.

9. Divisio censurarum. *a. Ratione essentiae* dividuntur in tres species, in *excommunicationem*, *interdictum*, *suspensionem*: quaelibet enim ex his poenis habet communem rationem censurae et reum privat aliis iisque diversis bonis spiritualibus vel spiritualibus adnexis; aliae autem poenae ecclesiasticae quocunque nomine vocantur, non sunt censurae (cf. can. 2255).

b. Ratione causae efficientis in censuram, quae est *a iure* et quae est *ab homine* (cf. supra 5 f.).

c. Ratione modi, quo incurruuntur, in censuras *latae sententiae* et *ferendae sententiae* (cf. supra 5 e 2).

d. Ratione potestatis absolvendi in censuras *reservatas* et *non reservatas* (cf. can. 2245, § 1).

A censuris non reservatis, quae verae quidem censurae sunt, quatenus effectus aliarum producunt, censuratus, modo de peccato vere doleat, a quovis confessario absolvi potest.

Censura ab homine est reservata ei qui censuram infligit aut sententiam tulit, eiusve Superiori competenti, vel successori aut delegato; ex censuris vero a iure reservatis aliae sunt reservatae Ordinario, aliae Apostolicae Sedi (can. 2245, § 2).

Censura latae sententiae non est reservata, nisi in lege vel praecepto id expresse dicatur; et in dubio sive iuris sive facti reservatio non urget (can. 2245, § 4).

e. Ratione modi, quo reservantur:

α. in censuras Apostolicae Sedi simpliciter reservatas;
 β. in censuras Apostolicae Sedi speciali modo reservatas;

γ. in censuras Apostolicae Sedi specialissimo modo reservatas (can. 2245, § 3).

Complures censurae speciali modo vel etiam specialissimo modo reservatae dicuntur:

a) Quia pro eis generalis facultas absolvendi a censuris Sedi Apostolicae reservatis non sufficit sed omnino specialis respective specialissima facultas requiritur (cf. can. 2253, 3°); b) quia non continentur in facultate Episcopis a iure concessa, absolvendi nempe ab omnibus censuris occultis etiam Papae reservatis (cf. can. 2237, § 2); c) quia sine debita facultate ab his absolvere praesumentes speciale excommunicationem Sedi Apostolicae simpliciter reservatam incurront (can. 2338, § 1); d) quia a censura specialissimo modo Sedi Apostolicae reservata in periculo mortis absoluti a non habente speciale potestatem, si convaluerint, speciali obligatione tenentur recurrendi ad Superiorem et parendi eius mandatis (cf. can. 2252).

f. Ratione publicitatis in censuras *publicas, notorias, occultas*.

10. Cum censurae sensu specifico, prout nempe ad forum externum pertinent, dicantur publicae seu notoriae, indicare iuvat, quid requiratur, ut censura sit publica vel notoria. Censura autem est

publica vel notoria, si delictum sub censura prohibitum est publicum vel notorium.

Delictum est publicum, si iam divulgatum est aut talibus contigit seu versatur in adiunctis ut prudenter iudicari possit et debeat facile divulgatum iri (can. 2197, 1°).

Delictum est occultum, quod non est publicum; occultum materialiter, si lateat delictum ipsum; occultum formaliter, si eiusdem imputabilitas latet (can. 2197, 4°). Notorium esse potest delictum aut *iure* aut *facto*.

a. Delictum est notorium *notorietate iuris*, post sententiam iudicis competentis quae in rem iudicatam transierit aut post confessio-nem delinquentis in iudicio factam (can. 2197, 2°).

b. Delictum est notorium *notorietate facti*, si publice notum sit et in talibus adiunctis commissum, ut nulla tergiversatione celari nulloque iuris suffragio excusari possit (can. 2197, 3°).

Articulus secundus.

De auctore censurae.

11. Quis censuras ferre possit. Censuras ferre potest, qui aut ordinariam aut delegatam potestatem ad id habet.

1. *Potestatem ordinariam* habent omnes et soli Superiores ecclesiastici qui pollent potestate leges ferendi vel pracepta imponendi, nam hi possunt quoque legi vel pracepto poenas adnectere (cf. can. 2220, § 1).

Legislativam habentes potestatem, possunt intra limites suae iurisdictionis, non solum legem a se vel a successoribus latam, sed etiam ob peculiaria rerum adiuncta, legem tam divinam, quam ecclesiasticam a superiore potestate latam, in territorio vigentem, congrua poena munire aut poenam lege statutam aggravare (can. 2221).

Possunt ergo censuras ferre:

a. *Summus Pontifex* in omnes fideles tum collective sumptos (dioecesis, provincia) tum singillatim acceptos, qui quidem potestatem hanc immediate accipit a Christo; omnes alii eam participant a S. Pontifice.

b. *Episcopi, Archiepiscopi, Patriarchae* in suos subditos; Archiepiscopi autem et Patriarchae subditos suffraganeorum suorum censuris ligare non possunt nisi tempore visitationis canonicae, tunc enim in dioecesibus suffraganeis Metropolita potest notoria crimina, manifestas et notorias offensas sibi tum suis forte illatas, iustis poenis, censuris non exclusis, punire (cf. can. 274, 5°); sede vacante

Vicarius Capitularis, qui Episcopo in iurisdictione succedit, et a fortiori ipsum *Capitulum* Vicario nondum electo; *Vicarius Generalis*, etsi cum Episcopo unum tribunal constituit, tamen non habet potestatem infligendi poenas sine mandato speciali (cf. can. 2220, § 2).

c. *Ordinarius loci* in religiosos etiam exemptos in omnibus in quibus religiosi subsunt Ordinario loci (cf. can. 619).

d. *Concilium generale* in totam Ecclesiam et *provinciale* in suam provinciam.

e. *Abbes et Praelati nullius* habentes iurisdictionem quasi-episcopalem.

f. *Administratores, Vicarii et Praefecti Apostolici* in suos subditos.

g. *Superiores in religionibus clericalibus* exemptis in subditos suos attamen secundum statuta sui ordinis.

Parochi potestatem ferendi censuras non habent, quia eis non competit iurisdictio in foro externo.

2. *Potestatem delegatam* habent omnes et soli *clericis*, quibus id commissum est ab habentibus potestatem ordinariam.

Clerici: quia omnes et soli clericis capaces sunt iurisdictionis ecclesiasticae, quae ad ferendas censuras requiritur. Quare a potestate ferendi censuras tum ordinaria tum delegata excluduntur laici et mulieres omnes, etiam *Abbatissae*.

Qui iudiciali tantum pollut potestate, possunt solummodo poenas legitime statutas, ad normam iuris applicare (cf. can. 2220).

12. Condiciones requisitae ex parte auctoris. Ut Superior ecclesiasticus valide possit censuras ferre, requiritur:

a. *Ut sit rationis compos et habeat voluntatem ligandi* eum, contra quem fert censuram: etenim censuram ferre est actus iurisdictionis, qui totam vim suam habet ab actu voluntatis. Quare censura ab ebrio lata esset irrita.

b. *Ut libere agat, non coacte.*

Censura lata *ex metu gravi* per se dicenda est valida, quiaactus ex metu gravi factus per se validus est, nisi speciali iure positivo irritetur; atqui censura ex metu lata iure positivo non irritatur. Excipiendus tamen est casus, quo ferens censuram exterius tantum sine intentione interna eam protulisset.

c. *Ut potestatem exerceat intra fines suaे iurisdictionis*: iurisdictio enim contentiosa extra territorium proprium exerceri nequit.

Ergo Episcopus extra suam dioecesim exsistens nequit censuram ferre, ne in suum quidem subditum, nisi obtinuerit consensum Episcopi loci, in quo reperitur.

Excipiendi tamen sunt complures casus, in quibus Episcopus etiam extra dioecesim exsistens censuram ferre possit:

α. Si censura fertur non per modum *sententiae* particularis, sed per modum *statuti* ad futura crimina praecavenda.

β. Si censura fertur quidem per modum sententiae, quae tamen non indiget cognitione causae, sive quia contumacia manifesta est, sive quia causa iani cognita est in proprio territorio.

γ. Si Episcopus iniuste expulsus est e proprio territorio¹⁾ (cf. can. 1637).

d. Ut delinquentem *de infligenda censura moneat*: censura enim fertur in contumacem; sed ut constet de contumacia, requiritur praevia correptio.

Pro diversitate censurarum diversa requiritur monitio.

α. In censuris *latae sententiae* pro delictis futuris, item in censuris, quae alicui delicto adnexae sunt ut *ferenda sententiae*, sufficit monitio *legalis*, quae in lege promulgata cum adiecta censura consistit: lex enim cognita, quae comminatur censuram, subditos continuo monere censetur de sua obligatione et de poena a transgressoribus incurrenda.

β. In censura, quam nulla lex comminatur, quae igitur *ab homine* pro delicto praeterito vel praesenti *infligitur*, monitio *canonica* seu expressa requiritur. Reus reprehendatur ac moneatur ut a contumacia recedat, dato, si prudenti eiusdem iudicis vel Superioris arbitrio casus id ferat, congruo ad resipiscentiam tempore; contumacia persistente, censura infligi potest (cf. can. 2233, § 2).

Sed si scandalum forte datum aut specialis transgressionis gravitas id ferat, potest legitimus Superior transgressionem legis, etsi nullam sanctionem appositam habeat, etiam sine praevia poenae comminatione, aliqua iusta poena punire (cf. can. 2222, § 1).

Nota. Censura *iniuste* inflictia in conscientia non obligat, sive iniusta est ob defectum culpae sive ob defectum probationis. Quare iniuste censuratus non tenetur in occulto observare censuram, publice vero, si aliter sine scando fieri non potest tenetur ita se gerere, ac si censura ligatus esset.

¹⁾ *Superiores regulares* suos subditos per modum sententiae particularis ubique censura ligare possunt, ubi ipsi morantur, quia eorum iurisdictio potissimum personalis est.

Articulus tertius.

De subiecto censurae.

Subiectum censurae capax est solus homo baptizatus, viator, rationis capax et subditus eius, qui censuram fert.

13. Homo baptizatus, tum quia Ecclesia in eos, qui baptizati non sunt, nullam iurisdictionem habet, tum quia soli baptizati gaudent bonis spiritualibus, quibus per censuras privantur.

Ideo Ecclesia neque in infideles et iudeos neque in catechumenos, bene vero in haereticos et schismaticos, qui ratione baptismi eius iurisdictioni subsunt, censuras ferre potest.

14. Viator: in mortuos enim Ecclesia non habet iurisdictionem.

Quodsi quandoque *mortui* excommunicantur, hi non propri sententia iudicali condementur, sed Ecclesia ad terrorem fidelibus incutiendum solum declarat, eos in vita propter sua delicta censuram incurrisse et ut censuratos tractandos esse, i. e. eos Ecclesiae suffragiis et sepultura ecclesiastica privandos esse. Pari modo si mortui a censura absolvuntur, Ecclesia solum aufert prohibitionem, qua non poterant participare communia suffragia fidelium nec donari sepultura ecclesiastica¹).

15. Rationis capax: cum enim censura supponat delictum, immo et contumaciam, in eos ferri nequit, qui necdum delictum patrare possunt. Sunt autem delicti incapaces, qui actu carent usu rationis (cf. can. 2201, § 1).

Impuberis qui usum rationis habent per se capaces sunt censurae, ex iuris communis tamen statuto haec tenenda sunt:

Impuberis excusantur a poenis latae sententiae, et potius punitionibus educativis, quam censuris aliisve poenis gravioribus vindicativis corrigantur (can. 2230).

¹⁾ Ritus absolvendi excommunicatum mortuum habetur in *Rituali Romano* tit. III. c. 4.

16. Subditus: nulla enim est iurisdictio in eum, qui non est subditus. Ideo

a. Solus *S. Pontifex* censura ligari non potest, quia superiorem in terris non habet, ipse autem seipsum ligare nequit. Omnes vero fideles a *S. Pontifice* et omnes dioecesani, nisi a iure eximuntur, ab *Episcopo* censuris ligari possunt.

α. Quamvis censuras pontificias omnes fideles incurtere possint, tamen *S. R. E Cardinales* nisi expresse nominentur sub lege poenali non comprehenduntur, nec *Episcopi* sub poenis latae sententiae suspensionis et interdicti (cf. can. 2227, § 2).

β. Ex privilegio iuris poena nonnisi a Romano Pontifice infligi aut declarari potest:

1. in eos qui supremum tenent populorum principatum horumque filios ac filias eosve quibus ius est proxime succedendi in principatum;

2. in *Patres Cardinales*;

3. in *Legatos Sedis Apostolicae* et *Episcopos*, etiam titulares (cf. can. 2227, § 1 coll. can. 1557, § 1).

b. *Peregrini* et *vagi* incurront censuras ipso facto incurredas adnexas iis legibus aut praeceptis quibus etiam peregrini et vagi tenentur (cf. can. 2226, § 1).

Peregrini tenentur legibus generalibus, etiamsi hae suo in territorio non vigeant, minime vero si in loco in quo versantur non obligent;

Non adstringuntur legibus particularibus sui territorii quamdiu ab eo absunt, nisi aut earum transgressio in proprio territorio noceat, aut leges sint personales;

Neque legibus territorii in quo versantur, iis exceptis quae ordini publico consulunt, vel actuum sollemnia determinant (cf. can. 14, § 1).

Vagi obligantur legibus tam generalibus quam particularibus quae vigent in loco in quo versantur (can. 14, § 2).

Ergo delinquens extra dioecesim incurrit censuram annexam legi cuius transgressio in proprio territorio noceat; incurrit etiam censuram legi personali aut pracepto speciali annexam, ut si *Episcopus*

clerico sub poena suspensionis latae sententiae ingressum in tabernam prohibeat hic autem extra dioecesim tabernam ingrediatur.

Complures quidem auctores negabant clericum in hoc casu incurrire censuram, quorum sententiam s. *Alphonsus* (n. 23) probabilem dicit; verum, ut post *Laymann* monet *Ballerini*, praeceptum particolare, utpote haerens ossibus, obligat etiam extra dioecesim; quae sententia negans vera probabilitate carere videbatur¹⁾, nunc certo falsa est.

Peregrini ab Episcopo censuris puniri possunt per particulare praeceptum latis, si in eius territorio delictum commiserint: ratione enim delicti fiunt eius subditi.

Cum peregrinus ex statuto iuris sortiatur forum delicti (cf. can. 1566, § 1), tum quia ibi, ubi delictum patratum est, facilius cognoscitur de auctore et quantitate criminis, tum quia laesi ordinis melius ibi obtinetur restauratio, ubi violatio facta est, — ratione delicti peregrinus fit subditus Episcopi loci, in quo deliquit.

c. *Delinquens intra, sed existens extra dioecesim* ab Episcopo censura ligari potest; sic Episcopus suspendere potest parochum commisso delicto aufugientem.

Citatio fieri potest etiam in aliena dioecesi et denuntietur per schedam, quae si fieri poterit, per Curiae cursorem tradenda est ipsi convento ubicumque is invenitur (cf. can. 1717, § 1 et § 2). Si difficulter per cursorem tradi possit reo convento scheda citatoria poterit iussu iudicis transmitti per tabellarios publicos modo tutissimo (cf. can. 1719). Quoties, diligent inquisitione peracta, adhuc ignoratur ubi commoretur reus, locus est citationi per edictum (can. 1720, § 1).

Reus citatus comparere debet; quodsi non compareat poena plecti potest.

Qui censura semel ligatus est, ea ligatus manet, etsi in alias regiones profiscatur: etenim poena reum ubique terrarum tenet, etiam resoluto iure Superioris, nisi aliud expresse caveatur (can. 2226, § 4).

d. *Religiosi exempti* non incurront censuras episcopales, neque ab Episcopis censura ligari possunt nisi in iis, in quibus Episcopis a iure concessa est iurisdictio in religiosos (cf. can. 619).

Regulares extra domum illegitime degentes, etiam sub praetextu accedendi ad Superiores, exemptionis privilegio non gaudent.

Si extra domum delictum commiserint nec a proprio Superiori praemonito puniantur, a loci Ordinario puniri

¹⁾ *Ballerini-Palmieri*, VII. n. 71.

possunt, etsi a domo legitime exierint et domum reversi fuerint (can. 616).

17. Num subiectum censurae possit esse integra communitas e. g. universitas, monasterium, capitulum, civitas.

a. *Excommunicatio* afficere potest tantum personas physicas, et ideo si quando feratur in corpus morale, intelligitur singulos afficere qui in delictum concurrerint (can. 2255, § 2), non autem innocentes: cum enim in communitate complures soleant esse innocentes, nimis durum esset, si etiam hi poena afficerentur¹).

b. *Suspensio* ferri potest in totam communitatem ut personam moralem (cf. can. 2255, § 2), licet in ea complures sint innocentes, quia suspensio innocentes non afficit nisi quoad actus, qui toti communitati qua tali competunt ut electio Superiorum.

c. *Interdictum* ferri potest in totam communitatem ut personam moralem (cf. can. 2255, § 2), licet in ea complures sint innocentes; nam per interdictum proprie non puniuntur innocentes, sed Ecclesia iustas ob causas sua beneficia tam nocentibus quam innocentibus subtrahit.

18. Nihil impedit, quominus aliquis pluribus simul censuris non solum diversae sed etiam eiusdem speciei ligetur (cf. can. 2244, § 1) et pariter si pluribus censuris detineatur ab una solvatur, ceteris minime absolutis (cf. can. 2249, § 1).

a. *Nemo* dubitat, quin aliquis pluribus censuris diversae speciei e. g. excommunicatione et suspensione ligari possit, sed dubitarunt, num aliquis pluribus censuris eiusdem speciei innodari possit. Cum enim censura consistat in privatione bonorum spiritualium, si quis vi unius censurae bonis iam privatus est, non potest altera censura iisdem bonis denuo vel magis privari. Verum censura formaliter non tam privatio est, quam causa inducens privationem; atqui nihil impedit, quominus eadem privatio ex pluribus titulis et causis existat, sicut plura peccata mortalia privant eadem gratia sanctificante²).

¹⁾ Romana ecclesia 5. *De sententia excommun.* (V. 11) in 6°.

²⁾ Cf. *Ballerini-Palmieri* VII. n. 78.

*b. Est axioma in iure: ordinarie tot poenae quot delicta (cf. can. 2224, § 1)¹⁾. Si ergo possunt multiplicari *delicta* in eodem subiecto possunt etiam *poenae*.*

Censura latae sententiae multiplicatur:

1. Si diversa delicta, quorum singula censuram secumferunt, eadem vel distincta actione committantur (can. 2244, § 2, 1°).

Qui ergo committit duo delicta specie distincta, quorum cuilibet distincta annexa est excommunicatio, qui e. g. haeresim committit et librum sub censura prohibitum legit, duplum excommunicationem incurrit. — Qui committit delictum, quo duae simul leges poenales specie diversae violantur, duplum incurrit censuram, qui e. g. occidit sacerdotem in ecclesia, incurrit censuram latam in sacrilegium personale et in sacrilegium locale. — Qui plura eaque diversa committit delicta eadem lege poenali prohibita, plures censuram incurrit, sic qui edit, legit, retinet (nisi retineat praecise ut legat statim librum et donec ipsam lectionem perfecerit) et defendit librum sub excommunicatione prohibitum, ex quadruplici capite excommunicatur, quia omnes quatuor actiones eadem lege poenali prohibentur.

2. Si idem delictum, censura punitum, plures repetatur ita ut plura sint delicta distincta (can. 2244, § 2, 2°). Qui ergo e. g. bis duellum committit, bis excommunicationem incurrit.

3. Si delictum, diversis censuris a distinctis Superioribus puni-
tum, semel aut plures committatur (can. 2244, § 2, 3°).

Censura *ab homine* multiplicatur, si plura praecepta vel plures sententiae vel plures distinctae partes eiusdem praecepti aut senten-
tiae suam quaeque censuram infligant (can. 2244, § 3).

Articulus quartus.

De condicionibus ad incurrandam censuram requisitis.

*Causa censurae est delictum: delinquenti enim censura infertur; delictum autem, propter quod censura infligitur, debet esse **externum, grave, consummatum, cum contumacia coniunctum**, ut incurritur censura. Potest autem censura ferri etiam in delinquentes ignotos (cf. can. 2242, § 1).*

19. Externum. Peccatum enim mere internum cen-
sura ferendae sententiae puniri nequit, quia in iudicio probari non potest; censura ipso facto incurrenda puniri

¹⁾ C. Ea, quae 1. *De poenis* (V. 37).

quidem posset, at usus in Ecclesia non viget censuris latae sententiae puniendi peccata interna: *cogitationis poenam nemo patitur*¹⁾.

Aliud est peccatum internum, aliud peccatum *occultum*, cuius solus delinquens notitiam habet. Peccata occulta Ecclesia punire potest et reipsa punit, cum e. g. haeresim occultam excommunicatione ferit; at qui haeresim mere internam committit, in excommunicationem non incidit.

20. Grave quoad actum internum et externum.

a. Poena enim supponit culpam, et poena gravis culpam gravem; censurae autem sunt poenae graves.

α. Ideo invalida esset censura, qua restitutio rei levis sub excommunicatione praeciperetur. Si tamen res in se levis evadat gravis ratione scandali, periculi aut finis, sub gravi et sub censura praecipi aut prohiberi potest. Sic excommunicationem incurrit, qui clausuram parumper tantum violat.

β. Quidquid ergo delinquentem a gravi peccato excusat ut parvitas materiae, imperfectio actus, cooperatio materialis ex gravi causa exhibita, eum ab incurrenda quoque censura excusat, saltem coram Deo et in conscientia et, si pro foro externo excusatio evincatur, etiam in foro externo (cf. can. 2218, § 2).

b. Censurae enim immediate propter peccatum externum infliguntur; quare excommunicatio non incurritur ob levem clerici percussionem, etsi ex animo graviter laedendi percutiatur.

Qui actionem sub excommunicatione prohibitam ita committit, ut solum propter intentionem graviter malam vel ex conscientia erronea grave peccatum sit, non incurrit censuram, ut qui librum legit, quem falso putat sub excommunicatione prohibitum.

21. Consummatum i. e. non sufficit actus attentatus (der Versuch), sed actus sub poena prohibitus vere positus et in suo genere per *effectum secutum* completus esse debet: leges enim poenales sunt strictae interpretationis (cf. can. 19), quare ad actus consummatos restringuntur, nisi lex ipsa aliud decernat.

a. Hinc ubi sub excommunicatione prohibetur *violenta manuum injectio* in clericum, non incurrit censuram, qui in clericum explodit, quin illum attingat, quia non ponitur actio sub censura prohibita. —

¹⁾ C. *Cogitationis* 14. d. 1. De poenit.

Ubi sub censura prohiberetur *incestus*, poena non incurrit nisi ob copulam perfectam cum consanguinea vel affine, quia nomine *incestus* significatur copula carnalis cum consanguinea vel affine. — Ubi sub poena prohiberetur *homicidium*, censuram non incurrit, qui vulnus letale infligit, nisi mors sequatur, quaecunque sit causa, quae mortem impedit, sive remedium naturale sive miraculum, quia homicidium proprie ille tantum committit, qui ipsam mortem infert.

b. Sic lex ipsa non solum duellum, sed etiam actus duelli praeparatorios, nempe provocationem et acceptationem sub censura prohibet. Hi actus tamen in suo genere completi esse debent, ut inducant censuram; ideo non incurrit censura, si provocatio e. g. ex qualicunque causa ad offensorem non pervenit.

c. Qui posita actione culpabili de ea poenitet, antequam effectus sequatur, incurrit censuram, quia poenitentia non impedit, quo minus effectus postea secutus sit voluntarius. Nec dicatur cum s. *Alphonso* (n. 40) non puniri nisi contumacem, sed contumacem non esse, qui malam voluntatem per poenitentiam retractavit; delictum enim, quod ab Ecclesia punitur, vere cum contumacia commissum est, etsi postea retractatum fuerit. Siquidem contumax ille dicitur, qui cognoscens legem poenalem Ecclesiae, voluntarie eam transgreditur; censuram tamen reipsa non incurrit, antequam secutus sit effectus. Ideo fieri potest, ut quis per contritionem aut confessionem iam sit immunis a peccato, propter quod ab Ecclesia punitur, quando ipsam poenam seu censuram de facto incurrit¹⁾.

d. Num completus esse debeat effectus, qui sub censura prohiberi intenditur, si censura fertur in *mandantes vel consulentes*, colligi debet ex ipsis verbis legis: etenim si verba legis principaliter prohibent effectum et accessorie tantum mandatum vel consilium, mandantes vel consulentes censuram non incurrint effectu non secuto; quodsi verba legis principaliter prohibent etiam ipsum mandatum et consilium, censuram incurrint etiam effectu non secuto, quia ipso mandato vel consilio iam ponitur actio sub poena prohibita

Notandum tamen, quod non solum mandans qui est principalis delicti auctor, sed etiam qui ad delicti consummationem inducunt vel in hanc quoquo modo concurrunt, si delictum sine eorum opera commissum non fuisset, omnes tenentur nisi lex aliud expresse caverit, eadem poena, licet unus tantum in lege nominetur (can. 2231 coll. can. 2209, § 3).

e. Si conatus delicti (der Versuch) peculiari poena in lega mulctetur, verum constituit delictum (can. 2212, § 4) et sufficit ad incurrendam poenam ut conatus sub poena prohibitus revera positus sit.

¹⁾ Cf. *Lugo*, qui cum *Suaresio* hanc sententiam (De poenit. disp. 16 n. 445) tenetur; item *Ballerini-Palmieri* III. n. 350. VII. n. 95.

Nota. Qui *dubitat*, an contraxerit censuram, ab ea se habere potest immunem, et confessarius eum absolvere potest. Si quis e. g. remedium procurandi abortus efficax dederit et postea nesciat, utrum effectus secutus sit necne, censura oneratus vel ab ea immunis est, prout effectus reipsa secutus est vel non est. Eiusmodi poenitentem tamen confessarius absolvere potest a peccato et a censura, si reipsa adesset, quin iniungat obligationem denuo hoc peccatum declarandi, si compererit effectum secutum esse, quia in dubio positivo et probabili, etiam facti, de exsistentia censurae Ecclesia potestatem supplet (cf. can. 209).

22. Cum contumacia commissum: ad frangendam enim contumaciam contra potestatem Ecclesiae comminantis poenam censurae institutae sunt. Censetur autem contumax (cf. can. 2242, § 2):

1. Si agatur de censuris *ferendae sententiae*, ille qui, non obstantibus monitionibus ut a contumacia recedat (cf. can. 2233, § 2) a delicto non desistit vel patrati delicti poenitentiam cum debita damnorum et scandali reparatione agere detrectat.

2. Si agatur de incurrenda censura *latae sententiae*, ille qui transgressus est legem vel praceptum cui sit adnexa latae sententiae poena, nisi reus legitima causa ab hac excusetur.

Duplex distinguitur *contumacia* contra Ecclesiam seu contemptus Ecclesiae: *specialis*, qui per proprium et formalem actum contemptus contra potestatem Ecclesiae committitur et speciale peccatum constituit, et *generalis*, qui implicite continetur in transgressione legis ecclesiasticae ab eo commissa, qui scivit rem esse ab Ecclesia sub poena praceptam vel prohibitam. Contumacia generalis ad incurriendam censuram sufficit.

Contumaciam desiisse dicendum est, cum reum vere delicti commissi poenituerit et simul ipse congruam satisfactionem pro damnis et scandalo dederit aut saltem serio promiserit; iudicare autem utrum poenitentia vera sit, satisfactio congrua aut eiusdem promissio seria, necne, illius est, a quo censurae absolutio petitur (can. 2242, § 3).

Nota. Hae condiciones requiruntur, ut censura in *foro interno* adsit; delinquens autem, qui delicti sibi sit conscientis ipso facto in *utroque foro* tenetur censura latae sententiae (uti generatim poena

latae sententiae, sive medicinali sive vindicativa) (cf. can. 2232). Quoties tamen delinquens poenam sine infamia servare nequit, excusat a poena observanda ante sententiam declaratoriam et in foro externo ab eo eiusdem poenae observantiam exigere nemo potest nisi delictum sit notorium (*ibid.*) sive notorietate iuris sive saltem notorietate facti. Quoniam vero condiciones, quae ad incurriendam censuram necessariae sunt, partim, ut scientia et consensus ad grave peccatum requisita natura sua internae sunt, raro adesset notorietas facti, nisi condiciones praesumerentur. Sed posita externa legis violatione, dolus, id est deliberata voluntas violandi legem, in foro externo praesumitur, donec contrarium probetur (cf. can. 2200).

Hinc fieri potest, ut censura incurrit in foro externo, sed non adsit in foro interno. Sic catholici, qui censurae inscii coram ministerio haeretico matrimonium inierunt, pro foro externo absolutione indigent, quia cognitio censurae in hoc foro praesumitur, donec coram iudice ignorantia probetur, in foro interno autem a censura propter ignorantiam eius, nisi fuerit crassa vel supina, immunes sunt.

Articulus quintus.

De causis a censuris excusantibus.

23. Ad incurriendam censuram requiritur delictum grave cum contumacia coniunctum; quidquid ergo aufert gravitatem delicti vel contumaciam, ab incurrenda censura excusat. Porro causae, quae ob hanc rationem ab incurrenda censura excusare possunt potissimum numerantur: **ignorantia, ebrietas, omissio debitae diligentiae, mentis debilitas, impetus passionis, metus gravis.**

Attendendum est utrum lex, cui poena adnexa est, habeat verba: praesumpserit, ausus fuerit, scienter, studiose, temerarie, consulto egerit aliave similia quae plenam cognitionem ac deliberationem exigunt.

A. *Si lex illa verba habeat, quaelibet imputabilitatis imminutio sive ex parte intellectus sive ex parte voluntatis eximit a poenis latae sententiae (cf. can. 2229, § 2).* Quare omnes causae quae minuunt delinquentis dolum id est deliberatam voluntatem violandi legem (cf. can. 2200) vel eiusdem culpam in ignorantia legis violatae aut in

omissione debitae diligentiae, quia minuunt delicti imputabilitatem (cf. can. 2199), excusant ab incurrenda censura.

Ignorantia vero *affectata* sive legis sive solius poenae a nullis latae sententiae poenis excusat, licet lex verba illa contineat (cf. can. 2229, § 1). Talis enim ignorantia non minuit culpam neque dolum delinquentis.

B. *Si lex verba illa non habeat*, quoad causas excusantes haec dicenda sunt:

24. Ignorantia. *a. Ignorantia, quae non sit crassa*, semper ab incurrenda censura excusat non autem a vindicativis latae sententiae poenis (cf. can. 2229, § 3, 1°), non solum quando ignoratur actum prohibitum esse, sed etiam quando solum ignoratur prohibitum esse sub censura. Ratio *primi* est, quia censura supponit culpam, sed haec ignorantia (sive antecedens sive concomitans) excusat a culpa, ergo etiam ab incurrenda censura. Ratio *secundi* est, quia ignorans actui peccaminoso annexam esse censuram non est contumax contra potestatem coercitivam Ecclesiae; censura autem infligitur ad frangendam contumaciam delinquentis¹).

a. Complures auctores (*Sanchez, Pirhing, Reuter, Mazzotta, Ballerini*) non omnem ignorantiam graviter culpabilem *crassam* appellant, sed admittunt ignorantiam graviter culpabilem, quae non sit crassa: ignorantia enim crassa, ita ipsi, non simpliciter ex negligentia graviter culpabili, sed *ex negligentia cum gravi excessu* oriatur. Etiam Codex supponit dari posse ignorantiam graviter culpabilem, quae non sit crassa et supina (cf. can. 2229, § 3, 1° simul cum can. 2218, § 2)²). In praxi valde difficile erit distinguere inter ignorantiam crassam et ignorantiam non crassam, graviter tamen culpabilem; *practice* statui potest solum ignorantiam, quae non sit graviter culpabilis, *semper* excusare ab incurrenda censura.

b. Ergo ignorantia tum *iuris* tum *facti* ab incurrenda censura excusat, atque etiam tum excusat, cum delinquens scit quidem actionem prohibitam esse lege divina sive naturali sive positiva vel lege ecclesiastica, ignorat autem eandem prohibitam esse sub censura ecclesiastica.

¹⁾ Ignorantia vel error circa legem aut poenam generatim non praesumitur (cf. can. 16, § 2); ut ergo ignorantia ab incurrenda censura in foro externo excuset, probari debet.

²⁾ Cappello l. c. n. 51.

γ. Ignorantia in eo graviter culpabilis est, qui ignorat, quod ex officio scire debet; ideo laici ab incurrendis censuris, quas ignorant, quia ignorantia non computatur graviter culpabilis, semper excusantur; non item clerici, qui eas ex officio cognoscere debent, nisi affirmari possit eorum negligentiam in addiscendis censuris non fuisse gravem aut saltem non fuisse gravem cum excessu.

b. Ignorantia legis aut etiam solius poenae, si fuerit crassa vel supina, a nulla poena latae sententiae eximit (can. 2229, § 3, 1°).

Nota. *a. Quodsi quis legem et poenam impositam cognoscat, nesciat autem poenam esse reservatam, sunt pauci quidam doctores, qui opinentur ob hanc ignorantiam cessare reservationem censurae: reservatio enim ad modum poenae superadditur censurae; sed ignorantia ab incurrenda poena atque ideo ab incurrenda reservatione excusat. Verum communiter auctores docent hanc ignorantiam non efficere, ut censura non sit reservata. Nam ignorantia ideo excusat, quia Ecclesia ignorantes non vult subiictere poenae extraordinariae; at reservatio, quando semel contracta est censura, non est aliquid extraordinarium, quod censurae adiiciatur, sed potius id, quod eam naturaliter consequitur, nisi legislator ex benignitate absolutiōnem reddiderit faciliorem¹⁾.*

b. Ignorantiae aequiparatur oblivio et inadvertentia censurae, quia contumax contra legem dici nequit, qui ad illam nullo modo advertit.

c. Censurae, praesertim a rudioribus, propter ignorantiam raro incurruuntur, donec de re moniti fuerint.

d. Num ignorantia excuset ab incurrenda poena vindicativa. Si lex verba: praesumpserit, ausus fuerit, scienter, studiose, temerarie, consulto egerit aliave similia quae plenam cognitionem ac deliberationem exigunt, non habeat, nulla ignorantia excusat a vindicativis latae sententiae poenis (cf. can. 2229, § 3, 1°); si lex verba illa habeat, ignorantia nisi fuerit affectata eximit a poenis vindicativis latae sententiae (cf. can. 2229, § 1 et § 2).

25. Ebrietas, omissio debitae diligentiae, mentis debilitas, impetus passionis: si, non obstante imputabilitatis deminutione actio sit adhuc graviter culpabilis, a poenis latae sententiae non excusat (can. 2229, § 3, 2°).

Si imputabilitas omnino tollitur vel ita minuitur ut actio iam non sit graviter culpabilis sermo non potest esse de censura.

¹⁾ *Lehmkuhl* I. c. II. n. 1109.

Ebrietas apposite ad delictum patrandum vel excusandum quaesita non minuit imputabilitatem sed potius auget (cf. can. 2201, § 3).

Si quis legem violaverit ex *omissione debitae diligentiae* ita tamen ut rem praeviderit, et nihilominus cautions ad eam evitandam omiserit, quas diligens quivis adhibuisset, culpa est proxima dolo (cf. can. 2203, § 1).

Debilitas mentis delicti imputabilitatem minuit, sed non tollit omnino (can. 2201, § 4).

Passio, si fuerit voluntarie et deliberate excitata vel nutrita, imputabilitatem potius auget; secus eam minuit plus minusve pro diverso passionis aestu (can. 2206).

26. Metus. *a.* Metus *levis* non eximit a poenis latae sententiae.

b. Metus *gravis*, si delictum vergat in contemptum fidei aut ecclesiasticae auctoritatis vel in publicum animalium damnum, a poenis latae sententiae nullatenus eximit (can. 2229, § 3, 3°). In his enim casibus metus gravis neque ab observanda lege ecclesiastica excusat¹).

c. Metus *gravis* a censura excusat, quoties ab observanda lege ecclesiastica excusat, actus enim, qui ex metu gravi procedit, non committitur ex contumacia, sed magis ex naturae infirmitate. Insuper metus gravis damni ab ipso praecepto Ecclesiae per se excusat; sed ubi non committitur peccatum contra praeceptum Ecclesiae, non incurritur censura, quae per se et primario contra laesionem praecepti ecclesiastici statuitur.

a. Scilicet actus sub censura prohibitus vel sola lege ecclesiastica vel simul lege divina (naturali vel positiva) prohibitus est. Si primum, actus ex metu positus non est peccatum; si alterum, actus ex metu positus potest esse peccatum contra legem divinam, at peccatum non est contra legem Ecclesiae, quae cum gravi incommodo non obligat.

b. Quemadmodum metus gravis excusat ab incurrenda censura, ita excusat etiam *ab ea observanda*: leges enim ecclesiasticae non

¹⁾ Cf. *De principiis*¹⁸ n. 177, ubi exponitur, quando metus gravis seu incommodum grave ab obligatione legis affirmativa excusat.

obligant cum gravi incommodo. Quando ergo observatio censurae e. g. excommunicationis occultae coniuncta est cum metu gravis damni vel cum gravi incommodo, excommunicatus se gerere potest ut immunis a censura.

Articulus sextus.

De absolutione a censuris.

27. De ipsa absolutione. 1. Quaelibet censura, semel contracta, tollitur tantum legitima absolutione (can. 2248, § 1).

a. Censura non aufertur per emendationem rei, nec per mortem vel amotionem ferentis censuram, nec per mortem censurati, qui etsi contritus decesserit, suffragiis Ecclesiae et sepultura ecclesiastica privatur, nisi absolutus fuerit: censura enim semel inficta manet, donec per absolutionem auferatur.

b. Hinc excommunicatus, qui elicit actum contritionis, in statu gratiae est, manet tamen excommunicatus et privatus communione Ecclesiae. Licet ergo ad incurrendam censuram requiratur culpa, poena tamen manere potest remissa culpa.

2. *Absolutio* censurae est remissio poenae ab eo facta, qui legitimam habet remittendi potestatem.

Differt a *dispensatione*, quia *absolutio* est *actus iustitiae*, qui ei debetur, qui contumaciam depositum et satisfactionem, si qua opus erat, praestitit; *dispensatio* vero, qua quis a communi lege eximitur, est *actus gratiae*, qui etiam disposito negari potest. Insuper, ad absolutionem valide et licite concedendam praeter dispositionem rei nulla alia *causa* requiritur; ad *dispensationem* valide aut saltem licite concedendam iusta *causa* requiritur. Poenae medicinales absolutione, poenae vindicativae *dispensatione* auferuntur (cf. can. 2236).

28. Absolutio a censuris multiplici modo concedi potest: a. in foro externo vel interno tantum (cf. can. 2239, § 1):

In foro interno, quae effectus censurae per se pro solo foro interno aufert.

In foro externo, quae effectus censurae etiam pro foro interno aufert.

b. *Absolutio* dari potest *absolute* vel *sub condicione* (cf. can. 2239, § 1) et quidem *sub condicione de praeterito, de praesenti, de futuro*. *Condicionem de praeterito*

terito vel de praesenti adhibere generatim non licet; condicio autem de futuro (e. g. absolvo te, si intra mensem restitueris) ex gravi causa licita est.

c. Absolutio dari potest praesenti vel absenti (cf. can. 2239, § 1).

Attamen praesentia censurati tum ad reverentiam censoriarum tum ad humiliationem ipsius censurati magis conducit.

d. Absolutio dari potest oretenus vel scripto. Si tamen poena scripto inficta fuerit, expedit ut etiam eius remissio scriptis concedatur (cf. can. 2239, § 2).

e. Absolutio *ad reincidentiam* seu sub poena reincidentiae est absolutio sub determinata condicione concessa, ita ut hac non impleta ipso facto eadem censura iterum incurratur.

Censura, per absolutionem sublata, non reviviscit, nisi in casu quo onus impositum sub poena reincidentiae impletum non fuerit (can. 2248, § 3).

Censura, in quam absolutus recidit, est eiusdem speciei, sed numero nova et distincta; quare poenam reincidentiae absolutioni addere non potest, nisi habens potestatem ferendi censuras. Ad reincidentiam requiritur nova culpa et contumacia atque ad eius ablationem nova absolutio.

f. *Absolutio ad cautelam* datur, quando ignoratur aut dubitatur, num quis censura reipsa ligatus sit. Huiusmodi est absolutio, quae in sacramento poenitentiae datur ante absolutionem a peccatis.

g. *Absolutio ad effectum* quae eo tendit, ut censura non impedit effectum obtinendi gratiam concessam, manente tamen quoad alios effectus censura¹⁾ in rescriptis pontificiis nunc videtur superflua (cf. can. 36, § 2), nisi agatur de excommunicato vitando vel alio censura inno-

¹⁾ Forma huius absolutionis, quae rescriptis pontificiis apponit solet, haec est: „Nos igitur eundem N. N. a quibusvis excommunicationibus ... si quibus quomodolibet innodatus exsistat, ad effectum dumtaxat praesentium consequendum absolventes et absolutum fore censentes.“

dato post sententiam declaratoriam vel condemnatoriam (cf. can. 2265, § 2; 2275, n. 3; 2283 et infra n. 45).

Si cui concessa est facultas dispensandi in ea includitur etiam potestas absolvendi a poenis ecclesiasticis, si quae forte obstent, sed *ad effectum* dumtaxat dispensationis consequendae (cf. can. 66, § 3).

29. Quis absolvere possit. 1. *Extra mortis periculum* possunt absolvere:

a. A censura *non reservata*, in foro sacramentali quilibet confessarius, extra forum sacramentale quicunque iurisdictionem in foro externo habeat in reum (can. 2253, 1°).

Ut tamen notorie censuratus absolutione in foro interno accepta publice uti possit, ad praecavendum scandalum requiritur, ut de absolutione concessa publice constet.

b. A censura *ab homine*, ille, cui censura reservata est ad normam can. 2245, § 2; ipse autem potest absolutionem concedere, etiamsi reus alio domicilium vel quasi-domicilium transtulerit (can. 2253, 2°).

Potest ergo absolvere qui censuram inflixit aut sententiam tulit, eiusve Superior competens, vel successor aut delegatus (cf. can. 2245, § 2).

c. A censura *a iure reservata*, ille qui censuram constituit vel cui reservata est, eorumque successores aut competentes Superiores aut delegati. Quare a censura reservata *Episcopo* vel *Ordinario*, quilibet Ordinarius absolvere potest suos subditos, loci vero Ordinarius etiam peregrinos; a reservata *Sedi Apostolicae*, haec aliive qui absolvendi potestatem ab ea impetraverint sive generalem, si censura *simpliciter reservata* sit, sive specialem, si *reservata speciali modo*, sive denique specialissimam, si *reservata specialissimo modo*, salvo pracepto can. 2254 (can. 2253, 3°; quoad can. 2254 vide paulo inferius n. 3).

2. *In periculo mortis* omnes sacerdotes, licet ad confessiones non approbati, valide et licite absolvunt quoslibet poenitentes a quibusvis peccatis aut censuris, quantumvis

reservatis et notoriis, etiamsi praesens sit sacerdos approbatus (can. 882)¹⁾.

Qui in periculo mortis a censuris Romano Pontifici reservatis absolvitur a sacerdote, specialis facultatis experte, non tenetur se sistere Superiori, ubi convalescat, si absolutus fuerit a censuris *simpliciter reservatis* vel *speciali modo reservatis*. Qui absolutus fuerit a censuris *specialissimo modo reservatis*, tenetur postquam convaluerit obligatione recurrendi, sub poena reincidentiae, intra mensem saltem per epistolam et per confessarium si id fieri possit sine gravi incommodo, reticito nomine, ad S. Poenitentiariam vel ad Episcopum, qui facultatem habet, aliumve facultate praeditum, eorumque mandatis parendi (cf. can. 2252 et can. 2254, § 1). Si receperit absolutionem ab aliqua censura ab homine recurrere debet ad illum qui censuram tulit (cf. can. 2252).

3. In *casibus urgentioribus* quilibet confessarius in foro sacramentali a censuris latae sententiae, quoque modo reservatis, absolvere potest, iniuncto onere recurrendi, sub poena reincidentiae, intra mensem saltem per epistolam et per confessarium, si id fieri possit sine gravi incommodo, reticito nomine, ad S. Poenitentiariam vel ad Episcopum aliumve Superiorem praeditum facultate et standi eius mandatis (cf. can. 2254, § 1)²⁾.

a. Habetur casus urgentior, si censurae latae sententiae exteriorius servari nequeant sine periculo gravis scandali vel infamiae, aut si durum sit poenitenti in statu gravis peccati permanere per tempus necessarium ut Superior competens provideat (cf. can. 2254, § 1).

b. Poenitens potest etiam post acceptam absolutionem et facto recursu ad Superiorem, adire alium confessarium facultate praeditum, ab eoque, repetita confessione saltem delicti cum censura, consequi absolutionem; qua obtenta, mandata ab eodem accipiat, quin teneatur postea stare aliis mandatis ex parte Superioris supervenientibus (cf. can. 2254, § 2).

c. Quod si in casu aliquo extraordinario hic recursus sit moraliter impossibilis, tunc ipsemet confessarius, excepto casu quo agatur de absolutione censurae contractae propter absolutionem complicis, potest absolutionem concedere sine onere recurrendi, iniunctis tamen de iure iniungendis, et imposta congrua poenitentia et satisfactione pro censura, ita ut poenitens, nisi intra congruum tempus a confessorio praefiniendum poenitentiam egerit ac satisfactionem dederit, recidat in censuram (cf. can. 2254, § 3 et can. 2367).

¹⁾ Cf. De Sacramentis¹⁷ n. 346 et 367.

²⁾ Cf. De Sacramentis¹⁷ n. 367.

30. De absolutione in casibus occultis. In casibus occultis potest Ordinarius poenas latae sententiae iure communi statutas per se vel per alium remittere, exceptis censuris specialissimo vel speciali modo Sedi Apostolicae reservatis (cf. can. 2237, § 2). In casibus publicis Ordinarius a censuris Sedi Apostolicae reservatis absolvere non potest (cf. can. 2237, § 1, 2°). Excipitur excommunicatio quam incurront a christiana fide apostatae, haeretici, schismatici, a qua, si delictum apostasiae, haeresis vel schismatis ad forum externum Ordinarii loci quovis modo deductum fuerit, idem Ordinarius in foro exteriore absolvere potest (cf. can. 2314, § 2 et infra n. 59 Nota 2).

a. Termini *occultum* et *publicum* in diversis materiis diversum sensum habent. Ubi agitur de impedimentis matrimonialibus strictius¹), ubi agitur de delictis paulo latius intelliguntur²).

b. Crimen dupliciter potest esse occultum (cf. can. 2197, 4°); *materialiter*, cum nempe ignoratur factum ipsum e. g. ingressus in clausuram, aut *formaliter*, si factum notum est, sed latet eius imputabilitas e. g. quia putatur ingressum ex licentia factum esse. Iam vero Ordinarius absolvere potest non solum si delictum materialiter sed etiam si tantum formaliter occultum sit.

c. nomine Ordinarii in iure intelliguntur pro suo quisque territorio Episcopus residentialis, Abbas vel Praelatus nullius eorumque Vicarius Generalis, Administrator, Vicarius et Praefectus Apostolicus, itemque si qui praedictis deficientibus interim ex iuris praescripto aut ex probatis constitutionibus succedunt in regimine, pro suis vero subditis Superiores maiores in religionibus clericalibus exemptis (cf. can. 198, § 1).

31. De condicionibus ad absolvendum requisitis.

1. A censura absolvi potest etiam *invitus*: convenit tamen, ut absolutio detur solum petenti.

2. Absolutio, vi aut metu gravi extorta, ipso iure irrita est (cf. can. 2238).

3. Petens absolutionem, si pluribus censuris detineatur, debet **casus** omnes indicare, secus absolutio, si fuerit particularis, valet tantum pro casu expresso; quod si absolutio, quamvis particularis petitio facta sit, fuerit generalis, valet

¹⁾ Cf. *De Sacramentis*¹⁷ n. 552.

²⁾ Cf. supra n. 10 et *De paeceptis*¹⁶ n. 649.

quoque pro reticitis bona fide, excepta censura specialissimo modo Sedi Apostolicae reservata, non autem pro reticitis mala fide (cf. can. 2249, § 2).

4. Condiciones a censurato implendae sunt:

a. Ut vere delicti commissi poenituerit.

b. Ut pro damnis congruam satisfactionem (revocatione, restitutione, veniae petitione) *dederit* vel si satisfacere nequeat, ut saltem serio promittat se satisfactum, cum primum poterit, nisi pars laesa iniuriam remiserit vel reus ad satisfaciendum impotens sit.

c. Ut scandalum reparet, si quod datum fuerit, id quod iure divino necessarium est. Reparari autem scandalum debet meliore, quo fieri potest, modo, iuxta prudens iudicium illius, qui eum absolvit.

Haec omnia requiruntur ut contumacia desiisse dici possit (cf. can. 2242, § 3). Cum primum autem delinquens a contumacia recesserit, absolutio denegari nequit; a censura autem absolvens potest, si res ferat, pro patrato delicto infligere poenitentiam, praeter sacramentalem, vel congruam vindicativam poenam (cf. can. 2248, § 2).

5. Ad *valide* absolvendum a censura non requiritur determinata verborum *formula*, sed sufficit Superioris voluntas signo sensibili manifestata, sive id verbis sive scripto sive alio signo fit.

Absolutio *in foro non sacramentali* quolibet modo dari potest, sed ad excommunicationis absolutionem regulariter formam adhiberi convenit in libris ritualibus traditam (cf. can. 2250, § 3).

Absolutio censurae *in foro sacramentali* continetur in consueta forma absolutionis peccatorum in libris ritualibus praescripta (can. 2250, § 3)¹⁾; non est ergo necesse ut adhibeatur specialis formula.

¹⁾ *Rituale Rom.* tit. III. c. 3. n. 8. „Ego auctoritate ipsius te absolvo ab omni vinculo excommunicationis, suspensionis et interdicti in quantum possum et tu indiges“.

Nota. 1. Utrum quis possit absolvi a peccatis firma censura.

a. Si agatur de censura *quae non impedit Sacramentorum receptionem*, censuratus, rite dispositus et a contumacia recedens, potest absolvi a peccatis, firma censura (can. 2250, § 1).

b. Si vero agatur de censura *quae impedit Sacramentorum receptionem*, censuratus nequit absolvi a peccatis, nisi prius a censura absolutus fuerit (can. 2250, § 2).

2. De censura reservata. a. Reservatio censurae impudentis receptionem Sacramentorum importat reservacionem peccati cui censura adnexa est; verum si quis a censura excusatur vel ab eadem fuit absolutus, reservatio peccati penitus cessat (can. 2246, § 3).

b. Reservatio censurae in particulari territorio vim suam extra illius territorii fines non exserit, etiamsi censuratus ad absolutionem obtainendam e territorio egrediatur; censura vero ab homine est ubique locorum reservata ita ut censuratus nullibi absolvi sine debitibus facultatibus possit (can. 2247, § 2).

c. Si confessarius ignorans reservationem poenitentem a censura ac peccato absolvat, absolutio censurae valet, dummodo ne sit censura ab homine aut censura specialissimo modo Sedi Apostolicae reservata (can. 2247, § 3).

32. De absolutione censurae danda in foro interno aut externo. In praxi non raro oritur difficultas, utrum absolutio concedi debeat pro foro externo an sufficiat pro foro interno. Censura ab homine lata per sententiam condemnatoriam certo indiget absolutione pro foro externo, de censura latae sententiae haec notanda sunt:

1. Censura latae sententiae tenet quidem delinquentem, qui delicti sibi sit conscius, ipso facto in utroque foro (cf. can. 2232, § 1).

Si vero delictum *occultum* est, de censura in solo foro interno agitur.

Etsi *notoria* sit censura, sufficit absolutio pro foro interno, dummodo de absolutione concessa publice constet.

Concessio absolutionis praesumitur, si publice notum sit censoratum confessum esse et debitam satisfactionem, si quae necessaria erat, praestitissee.

2. Si absolutio censurae detur in foro *externo*, utrumque forum afficit; si in *interno*, absolutus, remoto scandalo, potest uti talem se habere etiam in actibus fori externi; sed nisi concessio absolutionis probetur aut saltem legitime praesumatur in foro externo, censura potest a Superioribus fori externi, quibus reus parere debet, urgeri, donec absolutio in eodem foro habita fuerit (can. 2251).

Articulus septimus.

De censuris hodie vigentibus.

33. Censurae hodie vigentes. Per Codicem iuris canonici statuitur ius novissimum quoad censuras ecclesiasticas. Et quidem exclusivum, scilicet eae tantum censurae vigent, quae in Codice continentur. Nam statuit can. 6, 5°: Quod ad poenas attinet, quarum in Codice nulla fit mentio, spirituales sint vel temporales, *medicinales* vel, ut vocant, vindicativa, latae vel ferendae sententiae, eae tanquam abrogatae habeantur.

Notae historicae. Quovis tempore Ecclesia usa est potestate infligendi censuras ob graviora quaedam crimina, praesertim vero ob crimen haeresis¹⁾. Modus, quo censuras imposuit, diversis temporibus diversus erat, frequentius tamen usa est excommunicationibus, quarum prima iure communi et Romano Pontifici reservata a concilio lateranensi II. (1139) statuta est, cui decursu temporis complures aliae accesserunt. Hae omnes in forma bullae collectae ex voluntate Romanorum Pontificum quotannis Romae in ecclesiis certis diebus, praesertim in Coena Domini, promulgabantur. Earum collectio proinde *Bulla Coenae* vocatur, quae lapsu temporis cura Romanorum Pontificum usque ad viginti censuras aucta est. Praeter censuras,

¹⁾ Cf. 1. Cor. 5, 1—5. Kober, Der Kirchenbann S. 15 ff. Haussmann Geschichte der päpstlichen Reservatfälle (Regensburg. Pustet. 1868) S. 21 ff.

quae in *Bulla Coenae* continebantur, complures aliae vigebant, tum per constitutiones pontificias tum a concilio tridentino latae. Cum numerus censurarum nimis excresceret earumque nonnullae mutatis moribus atque temporibus minus utiles viderentur, a *Pio IX.* per constitutionem *Apostolicae Sedis* 12. octobris 1869, abrogatis quamplurimis censuris latae sententiae, statutum est ius novum quoad censuras ecclesiasticas. Quapropter post constitutionem *Apostolicae Sedis* iure communi illae tantum censurae latae sententiae vigebant, quae in hac constitutione directe vel indirecte continentur et quae illis post eius promulgationem accesserunt.

Censurae ergo post hanc constitutionem usque ad Codicem iuris canonici vigentes erant:

a. Censurae in ipsa bulla expressis verbis inflictae.

b. Censurae e concilio tridentino inflictae et ab hac constitutione confirmatae.

Est communis interpretum sententia ex hac constitutione illas tantum censuras tridentinas vim habere, quas concilium tridentinum tum primum inflixit, non autem eas, quas tridentinum ex vetere iure solum renovavit confirmavitque. Verba enim, quibus in hac constitutione utitur S. Pontifex, illas censuras solas designant.

c. Censurae antea vigentes et hac constitutione non mutatae ex constitutionibus: *α.* pro Romani Pontificis electione; *β.* pro interno regimine quorumcunque ordinum et institutorum regularium.

d. Censurae, quae post constitutionem *Apostolicae Sedis* latae sunt.

Liber secundus.

De censuris in specie.

Quaestio prima.

De excommunicatione.

Articulus primus.

De excommunicatione in genere.

34. Notio. *Excommunicatio* est censura, qua quis excluditur a communione fidelium cum effectibus qui in canonibus 2259—2267 enumerantur, quique separari nequeunt (cf. can. 2257, § 1).

a. Triplex est fidelium communicatio: *α. mere interna* consistens in fide et caritate, qua fideles inter se et cum Christo mystice uniuntur; *β. mere externa* (in civilibus), quae consistit in actionibus externis profanis, scilicet in fidelium convictu, colloquio, commerciis etc.; *γ. mixta* (in divinis) consistens in actionibus religiosis externis, quae ex sua institutione fructum spiritualem internum producunt ut administratio et susceptio sacramentorum, suffragia Ecclesiae, quae in sacrificio missae et in aliis publicis officiis pro omnibus fidelibus funduntur, indulgentiae. Iam vero communione bonorum mere interna Ecclesia neminem privat nec privare potest; communione autem externa et mixta hominem inobedientem et contumacem privare potest et per excommunicationem reipsa privat.

b. Excommunicatio est omnium poenarum ecclesiasticarum *gravissima*, qua nulla est in Ecclesia maior: cum enim omnibus Ecclesiae bonis privet, alias censuras, quae eisdem bonis soluim partialiter privant, virtute in se continet. Ideo monet concilium tridentinum, ne iudices ecclesiastici hac poena utantur, nisi quando iam nullum aliud remedium supersit¹⁾.

c. nomine *anathematis* designatur ipsa excommunicatio, praesertim si cum sollemnitatibus infligatur quae in Pontificali Romano describuntur (cf. can. 2257, § 2).

35. Divisio excommunicationis. Excommunicatio antea *ex effectu in maiorem et minorem* dividebatur; illa omnibus bonis communibus privabat, haec parte tantum, scilicet susceptione sacramentorum et electione passiva ad dignitates et beneficia. Excommunicatio minor iam per constitutionem *Apostolicae Sedis* sublata est²⁾ neque in novo Codice habetur.

Excommunicatio minor olim ab iis incurrebatur, qui contra prohibitionem Ecclesiae cum excommunicato vitando communicabant. Nunc ipso facto incurront in excommunicationem Sedi Apostolicae simpliciter reservatam impendentes quodvis auxilium vel favorem excommunicato vitando in delicto propter quod excommunicatus fuit; itemque clerici scienter et sponte in divinis cum eodem communicantes et ipsum in divinis officiis recipientes (cf. can. 2338, § 2).

36. Discrimen inter excommunicatos. *Excommunicati alii sunt vitandi, alii tolerati* (can. 2258, § 1). Hoc

¹⁾ Sess. 25. n. 3. De reform.

²⁾ S. Officium 10. dec. 1883. Cf. Acta S. Sedis XVII. p. 555.

discrimen ex praecipuo effectu excommunicationis maioris desumptum hodie adhuc attendendum est.

a. Antiquitus omnes excommunicati maiore excommunicatione erant vitandi. In concilio constantiensi edita est constitutio *Ad evitanda* confirmata a Martino V. et postea a Leone X., quae *a.* aufert prohibitionem communicandi cum excommunicatis triplici casu excepto, quin tamen *b.* intendat ipsos excommunicatos in aliquo sublevare vel quomodolibet eis suffragari, sed ad vitanda scandala multaque pericula et ad subveniendum conscientiis fidelium.

b. Quibuslibet excommunicatis non omne commercium cum reliquis fidelibus licitum est. In quantum prohibitum sit commercium cum excommunicatis *vitandis* et in quantum etiam cum *toleratis* ex mox dicendis de effectibus excommunicationis patebit.

37. Qui vitandi. Nemo est vitandus, nisi fuerit nominatim a Sede Apostolica excommunicatus, excommunicatio fuerit publice denuntiata et in decreto vel sententia expresse dicatur ipsum vitari debere; insuper ille vitandus est et quidem ipso facto, qui violentas manus in personam Romani Pontificis iniecerit (cf. can. 2258, § 2 coll. can. 2343, § 1, 1°).

a. Nominatim i. e. expresso nomine vel alio titulo, qui certo personam designat, ideoque nomini aequivalet e. g. excommunicamus huius loci decanum.

b. Publice i. e. eo modo, quo fit legis promulgatio, ergo generaliter per editionem in Actis Apostolicae Sedis.

c. Expresse dicatur ipsum vitari debere. Aliter non est vitandus etsi nominatim et publice fuerit excommunicatus.

Ergo e. g. non sunt vitandi haeretici et schismatici qui ob ipsorum haeresim excommunicati et qua tales publice denuntiati sunt, quia *nominatim* non sunt excommunicati et denuntiati.

Antea ex iure per concilium constantiense inducto excommunicati vitandi erant:

1. Nominatim et publice excommunicati sive a Romano Pontifice sive ab Episcopo.

2. Qui nominatim et publice tamquam excommunicati a Papa vel ab Episcopo denuntiati sunt, ubi nempe de censura latae sententiae agitur.

3. *Notorii clericorum percussores*, etsi non fuerint denuntiati tamquam excommunicati.

Mitiorem ergo novus Codex normam statuit

Articulus secundus.

De effectibus excommunicationis.

38. Effectus excommunicationis alii sunt *immediati*, alii *mediati*; attamen solos vitandos omnes hi effectus afficiunt. Effectus immediati, quibus excommunicati omnibus fere iuribus, quae membris Ecclesiae conveniunt, privantur, recensentur sequentes (can. 2259—2267):

Excommunicatio privat usu divinoram officiorum, usu passivo sacramentorum et sepultura ecclesiastica, usu activo sacramentorum, publicis Ecclesiae suffragiis etc., communicatione forensi, iurisdictione ecclesiastica, capacitate acquirendi beneficii etc., fructibus beneficii etc. vel ipso beneficio etc., communicatione civili.

39. 1. Privat usu divinorum officiorum, i. e. excommunicatus quilibet caret iure assistendi divinis officiis (cf. can. 2259, § 1).

Prohibetur ergo excommunicatus sub gravi divinis officiis in notabili parte interesse, nisi excuset necessitas vitandi scandali vel alterius gravis incommodi.

Habet tamen ius assistendi praedicationi verbi Dei (cf. can. 2259, § 1). Hac enim sperandum est fore ut delinquens ad relinquendam contumaciam inducatur.

a. Nomine divinorum officiorum intelliguntur functiones potestatis ordinis, quae de instituto Christi vel Ecclesiae ad divinum cultum ordinantur et a solis clericis fieri queunt (can. 2256, 1°), ut sacrificium missae, publica oratio, processio, cantus horarum, benedictiones, quae publice et sollemniter fiunt in ecclesia ut benedictio olei, candelarum, palmarum, exsequiae defunctorum etc., non autem eae functiones, quae privata devotione peraguntur ut orare, venerari imagines vel reliquias etc.

Potest ergo excommunicatus tempore, quo non celebrantur officia divina, ecclesiam ingredi ibique privatim orare, sive seorsim in distincto loco sive etiam in eodem loco cum aliis: privatim enim

orando cum aliis non communicat. Sacerdos excommunicatus officium divinum privatim recitare potest et proinde ad illud recitandum etiam tenetur.

b. Si *passive* assistat *toleratus*, non est necesse ut expellatur; si *vitandus*, expellendus est, aut, si expelli nequeat, ab officio cessandum, dummodo id fieri possit sine gravi incommodo (can. 2259, § 2).

a. Si excommunicatus vitandus missae assistit et expelli nequit, sacerdos, nondum incepto canone, Missam abrumpere debet; si canonem iam inchoavit, aut Missam abrumpere aut ceteris abeuntibus eam prosequi potest. Si iam consecravit, solo ministro remanente, sacrificium usque ad communionem prosequi et reliqua vel in sacristia vel in alio loco decenti perficere debet.

b. Non solum excommunicatus, qui officiis divinis interest, peccat, sed etiam alii fideles, qui cum excommunicato vitando eidem officio divino e. g. eidem Missae assistendo communicant, peccatum committunt, et grave quidem in materia gravi.

c. Ab assistentia *activa*, quae aliquam secumferat participationem in celebrandis divinis officiis, repellatur non solum vitandus, sed etiam quilibet post sententiam declaratoriam vel condemnatoriam aut alioquin notorie excommunicatus (cf. can. 2259, § 2).

Ergo repelli deberet non tantum notorie excommunicatus *clericus* si e. g. Missam celebrare vel diaconum agere sed etiam *laicus* qui tamquam minister ad altare servire vel organum ad functionem liturgicam pulsare vellet.

40. 2. Privat susceptione (usu passivo) Sacramentorum et sepultura ecclesiastica.

1. Nec potest excommunicatus Sacraenta recipere; imo post sententiam declaratoriam aut condemnatoriam nec Sacramentalia (can. 2260, § 1).

a. Excommunicatus sive toleratus sive vitandus Sacraenta *valide* recipit, etiam *poenitentiam*: Ecclesia enim excommunicatum nequit reddere inhabilem ad Sacraenta valida suscipienda.

a. Si excommunicatus ad Sacramentum poenitentiae *mala fide* accedit, absolutio non propter censuram sed propter defectum dispositionis invalida est; quodsi *bona fide* accedit, Sacramentum poenitentiae validum est: confessarius enim non privatur iurisdictione, etsi sciens excommunicatum absolvat, et poenitens non est incapax

absolutionis, etsi excommunicatio sit reservata; remissis tamen peccatis manet excommunicatio, si haec reservata sit¹⁾.

β. Usus *Sacramentalium* excommunicatis non prohibetur nisi post sententiam declaratoriam aut condemnatoriam, sed preces Ecclesiae excommunicatis eis utentibus non assistunt: carent ergo fructu, qui provenit ex precibus Ecclesiae.

b. *Licite* autem Sacraenta neque excommunicatus toleratus neque vitandus recipit; quare ea recipiens graviter peccat, nisi ignorantia vel metus gravis damni sive spiritualis sive temporalis excuset.

α. Excommunicatus ergo absque causa excusante nullum Sacramentum (ne quidem poenitentiam), existente vero causa excusante omnia Sacraenta (etiam eucharistiam) licite suscipere potest.

β. Ex his patet non solum excommunicatis *vitandis* administrari non posse Sacraenta, priusquam ab excommunicatione absoluti fuerint, sed neque *haereticis vel schismaticis*, qui post usum rationis publice in secta haeretica vel schismatica vixerunt, antequam abiurata haeresi veram fidem professi sint.

2. Ecclesiastica sepultura privantur, nisi ante mortem aliqua dederint poenitentiae signa, excommunicati post sententiam condemnatoriam vel declaratoriam (cf. can. 2260, § 2 coll. can. 1240, § 1, 2°).

Cadaver excommunicati vitandi qui, contra canonum statuta, sepulturum in loco sacro obtinuit, si fieri sine gravi incommodo queat, exhumandum est, obtenta licentia Ordinarii, et in loco profano de quo in can. 1212 reponendum (cf. can. 1242 coll. 1214, § 1).

a. Sepultura excommunicati post sententiam declaratoriam vel condemnatoriam violatur ecclesia vel coemeterium (cf. can. 1172, § 1, 4° et can. 1207).

Ergo si ante mortem dederit signa poenitentiae excommunicatus *post sententiam* declaratoriam vel condemnatoriam in loco sacro sepeliri nequit, nisi prius absolvatur; excommunicatus vero *ante sententiam* in loco sacro sepeliri potest, etsi ab excommunicatione non absolvatur, decet autem, ut prius absolvatur.

b. Excluso ab ecclesiastica sepultura deneganda quoque sunt tum quaelibet Missa exsequialis, etiam anniversaria, tum alia publica officia funebria (can. 1241).

¹⁾ *Ballerini-Palmieri* VII. n. 384 s.

Ad quaestionem, quomodo se gerere debeat parochus, si quis censura innodatus obierit, ut propterea carere deberet sepultura ecclesiastica, si vero minis gravibus pertinaciter exigantur exsequiae et ipsa sepultura ecclesiastica, respondit *S. Poenitentiaria* 15. dec 1860): „Curandum, ut cuncta ad normam sacrorum canonum fiant; quatenus vero absque turbarum et scandali periculo id obtineri nequeat, parochus neque per se neque per alios sacerdotes ad exsequias et ad sepulturam ullo modo concurrat¹⁾.

41. 3. Privat administratione (usu activo) Sacramentorum, i. e. prohibetur excommunicatus licite Sacra-menta et Sacramentalia conficere et ministrare salvis exceptionibus quae sequuntur (can. 2261, § 1).

1. Ab excommunicato tolerato ante sententiam condemnatoriam aut declaratoriam fideles possunt ex qualibet iusta causa Sacra-menta et Sacramentalia petere, maxime si alii ministri desint, et tunc excommunicatus requisitus potest eadem ministrare neque ulla tenetur obligatione causam a requirente percontandi (cf. can. 2261, § 2).

Ergo excommunicatus *toleratus* illicite administrat Sacra-menta, si ipse non rogatus ultro administrationi se ingerit; quodsi a fideli-bus rogatur, ratione excommunicationis licite Sacra-menta admini-strat, illicite autem id facit, si est in statu peccati.

Ergo rogatus, quin et recte praesumens fideles rogatu-ros esse (ut si die festo non adesset aliis sacerdos, qui Missam celebraret), potest Missam celebrare. Nec fideles speciali ratione indigent, ut Sacra-menta ab eo petant, sed sufficit quaelibet iusta causa.

2. Ab excommunicatis vitandis necnon ab aliis ex-communicatis, postquam intercessit sententia condemnatoria aut declaratoria, fideles in solo mortis periculo possunt petere tum absolutionem sacramentalem etiamsi praesens sit sacerdos approbatus (cf. can. 882), tum etiam, si alii desint ministri cetera Sacra-menta et Sacramentalia (cf. can. 2261, § 3).

Ergo in hoc casu (si desint alii) excommunicatus post senten-tiam condemnatoriam aut declaratoriam non solum poenitentiam sed etiam eucharistiam et extremam unctionem licite administrat ne moribundus tanto praesidio privetur. Extra hunc casum *illicite* ad-ministrat Sacra-menta nisi ipse grave incommodum pateretur, quia

¹⁾ Cf. Acta S. Sedis I. p. 563 n. 21.

Ecclesia non obligat cum tanto incommodo (periculo mortis, infamiae, gravis iacturae bonorum), poenitentiam vero ne *valide* quidem administrat, quia iurisdictione caret (cf. can. 873, § 3).

Parochus (et loci Ordinarius) per sententiam excommunicatus non tantum illicite sed etiam invalide assistit matrimonio neque potest alii sacerdoti licentiam dare ut valide assistat (cf. can. 1095).

42. 4. Privat publicis Ecclesiae suffragiis etc. Excommunicatus non fit particeps indulgentiarum, suffragiorum publicarum Ecclesiae precum (can. 2262, § 1).

Non prohibentur tamen:

1. Fideles privatim pro eo orare;

2. Sacerdotes Missam privatim ac remoto scandalo pro eo applicare; sed si sit vitandus, pro eius conversione tantum (can. 2262, § 2).

a. Distinguuntur suffragia publica et privata. *Publica* seu communia ea dicuntur, quae fiunt nomine Ecclesiae ab eius ministris; *privata* dicuntur, quae fiunt proprio fidelium nomine. Privantur ergo excommunicati, etsi in statu gratiae sint, fructibus, qui fidelibus proveniunt ex Missae sacrificio, ex recitatione officii, ex publicis Ecclesiae precibus et ex indulgentiis. Privatae autem orationes etiam pro excommunicatis fieri et bona opera eis donari possunt.

b. Utrum his suffragiis preventur solum *vitandi* an etiam *tolerati*, valde controvertebatur. Quaestio, quae potissimum ad Missae sacrificium eiusque applicationem refertur, in hunc modum nunc soluta est: privatim ac remoto scandalo sacerdotes licite Missam applicant pro excommunicato tolerato, pro vitando ne privatim quidem, nisi pro eius conversione¹⁾). Aliis suffragiis publicis aequae privantur tolerati ac vitandi.

43. 5. Privat communicatione forensi. Removetur excommunicatus ab actibus legitimis ecclesiasticis intra fines suis in locis iure definitos; nequit in causis ecclesiasticis agere nisi ad normam can. 1654; prohibetur ecclesiasticis officiis seu muneribus fungi, concessisque antea ab Ecclesia privilegiis frui (can. 2263). Normam can. 1654 vide paulo inferius sub n. 2.

¹⁾ *De Sacramentis*¹⁷ n. 178.

1. *Nomine actuum legitimorum ecclesiasticorum* significantur: munus administratoris gerere bonorum ecclesiasticorum; partes agere iudicis, auditoris et relatoris, defensoris vinculi, promotoris iustitiae et fidei, notarii et cancellarii, cursoris et apparitoris, advocati et procuratoris in causis ecclesiasticis; munus patrini agere in sacramentis baptismi et confirmationis; suffragium ferre in electionibus ecclesiasticis; ius patronatus exercere (cf. can. 2256, 2°).

a. Excommunicatus (nisi sit vitandus) privatur communicatione forensi tantum in foro ecclesiastico non autem in foro civili.

b. Sententia iudicis excommunicati post sententiam condemnatoriam vel declaratoriam non tantum illicita sed etiam invalida est, quia caret iurisdictione (cf. can. 2264).

c. Ad munus patrini in sacramento baptismi licite admitti nequit excommunicatus propter notorium delictum quin tamen sententia intercesserit (cf. can. 766, 2°); excommunicatus autem sententia condemnatoria vel declaratoria non potest valide esse patrinus in sacramentis baptismi et confirmationis (cf. can. 765, 2° et can. 795, 2°).

d. In electionibus ecclesiasticis suffragium excommunicati post sententiam declaratoriam vel condemnatoriam nullum est; si talis excommunicatus scienter ad electionem admissus fuerit ipsa electio est invalida (cf. can. 167, § 1, 3° et § 2).

e. Ius patronatus exercere nequit excommunicatus tantum post sententiam condemnatoriam vel declaratoriam neque tunc uti potest privilegiis iuris patronatus (cf. can. 1470, § 4); iure praesentandi autem prohibetur quilibet excommunicatus, actus tamen praesentationis nullus non est, nisi positus fuerit ab excommunicato post sententiam vel ab excommunicato vitando (cf. can. 2265).

2. Excommunicatis vitandis aut toleratis post sententiam declaratoriam vel condemnatoriam permittitur ut per se ipsi agant tantummodo ad impugnandam iustitiam aut legitimitatem ipsius excommunicationis; per procuratorem, ad aliud quodvis animae suae praeiudicium avertendum; in reliquis ab agendo repelluntur (can. 1654, § 1).

Alii excommunicati generatim stare in iudicio queunt (can. 1654, § 2).

3. Excommunicatus post sententiam declaratoriam vel condemnatoriam non solum prohibetur frui privilegiis antea ab Ecclesia concessis sed nequit praeterea privilegium ullum

Sedis Apostolicae valide consequi, nisi in pontificio rescripto mentio de excommunicatione fiat (cf. can. 2265, § 2)¹⁾.

44. 6. Privat iurisdictione ecclesiastica, cuius quidem exercitium est praecipua cum fidelibus communicatio.

Actus iurisdictionis tam fori externi quam fori interni positus ab excommunicato est illicitus; et, si lata fuerit sententia condemnatoria vel declaratoria, etiam invalidus, salvo praescripto can. 2261, § 3; secus est validus, imo etiam licitus, si a fidelibus petitus sit ad normam mem. can. 2261, § 2 (can. 2264)²⁾.

a. Per sententiam excommunicatus invalide matrimonio assisteret vel concederet licentiam assistendi alii sacerdoti non quidem quia caret iurisdictione ecclesiastica, cum haec assistentia vel concessio licentiae assistendi non sit actus iurisdictionis, sed quia expresse stabilitum est can. 1095 (cf. supra n. 41).

b. Praelatus excommunicatus valide recipit *professionem religiosam*, quia admissio professionis non est proprie actus iurisdictionis, sed est usus superioritatis, quae praelato ratione officii sui competit; alias nec laicus nec femina posset admittere professionem³⁾.

c. In quolibet iudicii statu et gradu, dummodo ante sententiam definitivam exceptio excommunicationis opponi potest; imo si agatur de excommunicatis vitandis, aut toleratis contra quos sententia condemnatoria vel declaratoria lata fuerit, ii ex officio semper excludi debent (cf. can. 1628, § 3).

45. 7. Privat capacitate acquirendi beneficij etc.
Quilibet excommunicatus:

1. Prohibetur iure eligendi, praesentandi, nominandi;
2. Nequit consequi dignitates, officia, beneficia, pensiones ecclesiasticas aliudve munus in Ecclesia;
3. Promoveri nequit ad ordines.

Actus tamen positus contra praescriptum nn. 1, 2, non est nullus, nisi positus fuerit ab excommunicato vitando vel ab alio excommunicato post sententiam declaratoriam vel condemnatoriam; quod si haec sententia lata fuerit, ex-

¹⁾ Cf. infra n. 45.

²⁾ Cf. supra n. 41 sub 2 et 1.

³⁾ Cf. Schmalzgrueber n. 167 ss.

communicatus nequit praeterea gratiam ullam pontificiam valide consequi, nisi in pontificio rescripto mentio de excommunicatione fiat (cf. can. 2265).

α. Si ergo pro excommunicato vitando vel post sententiam petitur dispensatio ab impedimento matrimonii, rescriptum dispensationis S. Sedis (non item rescriptum dispensationis Episcopi), sive conceditur in forma gratiosa sive in forma commissoria, ipso iure nullum esset nisi contineret mentionem de excommunicatione. Iam vero ad praecavendam hanc nullitatem in rescriptis apostolicis, apponi solet absolutio ab excommunicatione *ad effectum* (n. 28. g.)¹⁾.

β. Si haec absolutio in forma commissoria ipsi delegato committitur, orator prius absolvit et postea dispensari debet, ut valida sit dispensatio. Haec absolutio non aufert censuram, sed unum solum effectum censure manente ipsa censura cum aliis effectibus.

γ. Ante Codicem excommunicatus quilibet ipso iure inhabilis erat ad obtainenda quaevis rescripta Sanctae Sedis sive gratiae sive iustitiae quae proinde non obtenta prius absolutione ab excommunicatione ad effectum nulla erant²⁾. Nunc gratiae et dispensationes omne genus a Sede Apostolica concessae etiam censura irretitis validae sunt, nisi lata est sententia declaratoria vel condemnatoria (cf. can. 36, § 2).

46. 8. Privat fructibus beneficii etc. vel ipso beneficio etc.

Post sententiam condemnatoriam vel declaratoriam excommunicatus manet privatus fructibus dignitatis, officii, beneficii, pensionis, munieris, si quod habeat in Ecclesia; et vitandus ipsamet dignitate, officio, beneficio, pensione, munere (can. 2266).

47. 9. Privat communicatione civili. Communionem in profanis cum excommunicato vitando fideles vitare debent, nisi agatur de coniuge, parentibus, liberis, famulis, subditis, et generatim nisi rationabilis causa excuset (can. 2267).

Ergo per se fideles cum vitando nec contrahere, nec commercia habere, nec cohabitare, nec familiariter conversari possunt. Cum tamen quaelibet rationalibus causa excuset, in praxi hic excommuni-

¹⁾ Cf. De Sacramentis¹⁷ n. 617.

²⁾ C. Dilectus 26. *De rescriptis* (I. 3). C. Ipso iure 1. *De rescriptis* (I. 3). 6°.

cationis effectus vix unquam obtinebit. A iure autem haec poena, etsi forte, uti opinabantur recentes auctores (Lehmkuhl, Ballerini) etiam quoad vitandos in desuetudinem abierit, nunc denuo statuitur.

48. Causae excusantes, ob quas cum vitando in civilibus communicare licet, ab antiquis auctoribus admittebantur quae hoc versiculo continentur:

Utile, lex, humile, res ignorata, necesse;

Haec quinque solvunt anathema, ne possit obesse.

a. *Utile* significat utilitatem spiritualem vel temporalem communicantis, excommunicati vel tertii, quae aliter procurari commode non potest.

b. *Lex* significat matrimonium, vi cuius coniuges, quorum alteruter vitandus sit, mutuo communicare possunt, non solum quoad debitum coniugale, sed etiam quoad cohabitationem, mensam et domesticam conversationem.

c. *Humile* significat subiectionem; ideo communicare possunt filii cum parentibus, famuli cum dominis, subditi cum superioribus vitandis.

d. *Res ignorata* significat ignorantiam sive iuris sive facti, modo non sit affectata. Ut quis prohibeatur communicare cum vitando, non solum scire debet ipsum esse excommunicatum, sed etiam ipsum esse vitandum.

e. *Necesse* significat quamcunque notabilem necessitatem sive spiritualem sive corporalem communicantis, vitandi vel tertii. Haec causa excusans in prima iam continetur, praeterquam quod ex mente quorundam auctorum sola *utilitas temporalis* vitandi non excuset, sed requiratur *necessitas*, atque ideo addita est haec quinta causa necessitatis temporalis.

49. Effectus mediati excommunicationis illi dicuntur, qui non ex ipsa excommunicatione, sed ex culpa ab excommunicato propter excommunicationem commissa oriuntur. Eiusmodi effectus potissimum numerantur:

a. *Irregularitas*, quae oritur ex violatione censurae: excommunicatus enim, qui culpabiliter actum ordinis cle-

ricis in ordine sacro constitutis reservatum ponit, irregularis fit ex delicto (cf. can. 985, 7°).

b. Suspicio haeresis; qui obdurato animo, per annum insorduerit seu contumaciter perstiterit in censura excommunicationis, est de haeresi suspectus (cf. can. 2340, § 1), quia de potestate Ecclesiae et de Sacramentis, quorum susceptionem omittit, male sentire praesumitur¹⁾.

Ante CIC qui per annum contumaciter in excommunicatione perseveraverat, privandus erat beneficiis ecclesiasticis, si crimen, propter quod excommunicatus erat, huiusmodi privationem merebatur. Nunc privatio beneficiorum tamquam effectus *mediatus* excommunicationis non iam habetur, pro excommunicato vitando est effectus *immediatus* (cf. n. 46).

50. Quale peccatum sit communicare cum excommunicato. *a.* Cum excommunicato communicare *in divinis* mortale est, nisi parvitas materiae excuset.

Clerici scientes et sponte in divinis cum excommunicato vitando communicantes et ipsum in divinis officiis recipientes, ipso facto incurront in excommunicationem Sedi Apostolicae simpliciter reservatam (cf. can. 2338, § 2).

b. Cum excommunicato communicare *in civilibus*, etiam sine iusta causa, per se veniale peccatum non excedit.

c. Communicare cum excommunicato *in crimine criminoso* mortale peccatum est. In crimine criminoso cum excommunicato communicare dicitur, qui cum eo communicat in illo ipso crimen, propter quod excommunicatus est, ei auxilium vel favorem praestando.

Sic si quis excommunicato propter retentionem boni ecclesiastici auxilium vel favorem praestaret, ne bonum Ecclesiae restituat, cum eo in crimine criminoso communicaret.

Impendentes quodvis auxilium vel favorem excommunicato vitando in delicto propter quod excommunicatus fuit ipso facto incurront in excommunicationem Sedi Apostolicae simpliciter reservatam (cf. can. 2338, § 2).

Nota. Excommunications ante CIC vigentes ipsa constitutio *Apostolicae Sedis* in quator series dividit, quarum *prima* continet ex-

¹⁾) *Concilium trid. sess. 25. c. 3. De reform.*

communicationes Romano Pontifici speciali modo reservatas, *secunda* excommunicationes Romano Pontifici ordinario modo reservatas, *tertia* excommunicationes Episcopis reservatas, *quarta* excommunications nemini reservatus. CIC alio omnino ordine procedens non enumerat censuras ratione modi quo reservantur sed ordinans delicta ratione obiecti contra quod committuntur in singula delicta statuit poenas. Hic vero ob rationes practicas sequemur ordinem in constitutione *Apostolicae Sedis* servatum quatuor tamen memoratis seriebus aliam anteponendo, quae continet excommunicationes Romano Pontifici specialissimo modo reservatas. Hoc ordine singulae declarabuntur excommunicationes ita tamen, ut breviter explicitur eae, quae rarius, fusiore calamo eae, quae facilius contrahi solent a fidelibus.

Articulus tertius.

De excommunicationibus specialissimo modo Apostolicae Sedi reservatis.

Ad primam seriem quattuor excommunications pertinent. Incurrit hanc severissimam poenam ipso facto:

51. I. *Qui species consecratas abiecerit vel ad malum finem abduxerit aut retinuerit* (cf. can. 2320).

Species consecratas i. e. unam vel plures hostias consecratas vel etiam tantum particulas consecratas.

Actiones prohibitae sunt: abiicere, ad malum finem abducere, ad malum finem retinere.

Ergo si fur volens auferre pyxidem deauratam e tabernaculo, ponat hostias consecratas in pyxide contentas super pallam in tabernaculo, non incurrit censuram. Pia muliercula, quae ponit hostiam quam in sacra synaxi accepit, in libro devotionis ut eam secum dominum portet eo fine, ut Christum Dominum sub sacris speciebus domi adorare possit, non incurrit excommunicationem.

Ergo non solum qui hostiam consecratam abduxit sed etiam qui eam quam forte ab alio accepit tantummodo retinet ad malum finem e. g. inserviat ad iocum sacrilegum hac censura plectitur.

Nota. *Aliae poenae* in hoc delictum:

Delinquens est suspectus de haeresi, est ipso facto infamis, si clericus praeterea est deponendus (cf. can. 2320).

52. II. *Qui violentas manus in personam Romani Pontificis iniecerit* (cf. can. 2343, § 1).

Quantum ad actiones prohibitas v. infra n. 89.

Nota. 1. Praeterea delinquens est ipso facto vitandus, est ipso iure infamis, si clericus, est degradandus (cf. can. 2343, § 1).

2. Haec censura ab aliis differt quod percussorem efficiat vitandum, dummodo certe constet percussorem in excommunicationem incidisse, etsi condiciones alias requisitae ut excommunicatus sit vitandus, desint (cf. can. 2258, § 2).

53. III. *Absolvens vel fingens absolvere complicem in peccato turpi; idque etiam in mortis articulo, si alius sacerdos, licet non approbatus ad confessiones, sine gravi aliqua exoritura infamia et scandalo, possit excipere morientis confessionem, excepto casu quo moribundus recuset alii confiteri* (cf. can. 2367, § 1).

Eandem excommunicationem non effugit absolvens vel fingens absolvere complicem qui peccatum quidem complicitatis, a quo nondum est absolutus, non confitetur, sed ideo ita se gerit, quia ad id a complice confessario sive directe sive indirecte inductus est (can 2367, § 2).

a. Sedulo distingui debet ablatio iurisdictionis in proprium complicem et poena excommunicationis in absolventem proprium complicem lata; fieri enim potest, ut invalida sit absolutio, quin incurritur excommunicatio, et incurritur excommunicatio, ubi valida est absolutio¹⁾.

b. Ad declarandam hanc censuram tria exponenda sunt: α . *notio complicis*; β . *notio peccati turpis*, a quo sacerdos complex impune absolvere nequit; γ . *actio absolvendi*, ob quam incurritur excommunicatio.

54. Complex in peccato turpi. 1. *Complex* dicitur, qui cum alio idem peccatum (turpe) committit, quicunque ille sit.

a. Hinc non habetur proprie *complicitas*, si sacerdos peccet cum dormiente, ebria, amente invita: lex enim loquitur de complicitate *formali*, ad quam utriusque partis in idem peccatum consensus requiritur.

b. Ad incurrendum casum complicitatis requiritur complicitas *immediata* in ipsa actione turpi, non sufficit cooperatio, quantumvis proxima, ad peccatum turpe alterius.

¹⁾ Cf. De Sacramentis¹⁸ n. 370 sq.

c. Ergo nomine complicis intelligitur non solum femina, sed etiam vir vel puer, etsi nondum puber, quin etiam persona, quacum sacerdos ante susceptum sacerdotium peccavit¹).

2. *Peccatum turpe* intelligitur quodvis peccatum contra sextum praeceptum, quamvis non sit copula consummatum, dummodo sit ex utraque parte *certum, grave et externum*.

a. Ergo complicitatis peccatum constituit etiam solus *tactus turpis* vel *aspectus* vel *colloquium* dishonestum, dummodo sit ex utraque parte mortale peccatum²).

b. Non requiritur, ut uterque operetur ut in mutuis tactibus et colloquiis, sed sufficit, ut unus tantum operetur e. g. unus alterum turpiter tangat et hic consentiat consensumque exterius manifestet. Consensum autem exterius iam manifestare censemur, qui externe non resistit.

c. Ergo non habetur complicitatis peccatum in sequentibus casibus:

α. Si commissa sint solum *peccata venialia* sive ex parvitate materiae sive ex imperfectione actus. Verum ne a venialibus quidem in materia turpi commissis confessarius suum complicem unquam absolvat, etsi non careat ad hoc iurisdictione.

β. Si peccata commissa quoad *actum externum* sint tantum *venialia* e. g. contrectatio manus, etsi interno affectu gravia sint.

γ. Si peccata commissa sint *mere interna* exterius non manifestata.

δ. Si peccata sint *dubia* sive dubio facti sive dubio iuris, ut si dubitet, an graviter peccaverit, an turpiloquia canone 2367 comprehendantur.

ε. Si non constat, num ipse poenitens quoque graviter peccaverit.

55. Absolventes complicem excommunicationem incurront:

1. Si *absolvunt* aut saltem absolvere simulant seu *fingunt*.

a. Post tot declarationes S. Sedis certum erat etiam eos excommunicationem incurrere, qui solum *fingunt* se absolvere³); CIC ne speciem quidem dubii relinquunt. Quare contraria s. *Alphonsi* sententia (n. 556) nequit amplius tuto doceri. Cum ad simulationem seu potius dissimulationem requiratur, ut poenitens, qui se absolvi exi-

¹⁾ S. *Poenitent.* 22. ian. 1879.

²⁾ S. *Officium* 28. maii 1873.

³⁾ S. *Poenitent.* 1. mart. 1878. S. *Officium* 10. dec. 1883.

stimat, in errorem inducatur, excommunicationem non incurrit sacerdos, qui poenitentem, hac de re monitum, cum sola benedictione dimittit.

b. Qui ergo complicem in confessione solum audit, sed non absolvit neque absolvere fingit, grave quidem peccatum committit, quia ipsa etiam exceptio confessionis sacerdoti complici prohibita est, at censuram non incurrit.

2. Si absolvunt *ab ipso peccato complicitatis* nondum directe remisso et clavibus subiecto; insuper si confessarii ipsi poenitentem ad peccatum complicitatis non declarandum sive directe sive indirecte induxerint et sic indirecte absolverint¹⁾.

a. Qui ergo absolvit complicem, qui complicitatis peccatum non declarat, etsi poenitens culpabiliter illud taceat et confessarius id sciat, censuram non incurrit²⁾, modo complicem ad id faciendum non induxerit; item si poenitens peccatum iam remissum iterum confiteatur.

b. *Directe* confessarius inducit poenitentem, quando positive et explicite eum praemonet de celando peccato complicitatis; *indirecte* eum inducit, quando suadere conatur poenitenti actionem cum ipso commissam non esse peccatum aut non esse grave peccatum, ita ut poenitens sibi persuadeat peccatum non esse declarandum illudque reipsa non declaret³⁾.

c. Ideo probabiliter excommunicationem non incurrit, qui complicem, urgente pracepto confessionis, si alteri sine periculo gravis infamiae vel scandali confiteri non possit, indirecte tantum a peccato complicitatis absolvit eumque simul monet de obligatione alteri confessario illud postea confitendi⁴⁾.

3. Si absolvendo *graviter peccant*.

a. Cum de gravi peccato certo constare debeat, declarari nequit censura irretitus sacerdos, qui in quadam mentis *perplexitate*, item sacerdos, qui sine *advertentia* ad complicitatem complicem absolvit.

b. Quamvis *ignorantia* censurae simpliciter vincibilis ab incurrienda censura excusat, ignorantia tamen *crassa* a censura non excusat (cf. can. 2229, § 3, 1°). Antiquiores quidem illum quoque a censura excusabant, qui complicem cum *ignorantia crassa* absolvit, quia constitutio benedictina censuram in eum fert, qui *ausus fuerit* absolvere; cum tamen CIC (sicuti iam constitutio *Apost. Sedis*) excommunicatione simpliciter eum feriat, qui *absolvit*, mitior interpretatio amplius non est admittenda.

¹⁾ *S. Poenitent.* 19. febr. 1896.

²⁾ *S. Poenitent.* 16. maii 1877.

³⁾ *S. Poenitent.* 19. febr. 1896.

⁴⁾ *Marc* n. 1782 putat absolutionem in hoc casu probabilius esse invalidam.

c. Qui absolvit poenitentem, de quo dubitat, an sit proprius complex, censuram non incurrit, quia non tenetur in rem inquirere cum periculo famae propriae et totius status sacerdotalis.

d. Pariter censuram non incurrit, qui absolvit complicem, a quo neque in actu peccati nec postea tamquam sacerdos cognitus fuerat, quia non tenetur manifestare delictum suum cum diffamazione propria et status sacerdotalis. Si tamen post patratum peccatum tamquam complex et sacerdos cognoscitur, complicem absolvens censuram contrahit.

e. Pariter censuram incurrit absolvens complicem, qui sacerdotem absolventem hic et nunc, quando absolvit, ut complicem non cognoscit.

4. Si extra *articulum mortis* et extra casum *urgentissimae necessitatis* absolvunt. De articulo mortis inferius dicetur, quoad casum urgentissimum non videtur improbabilis sententia eorum, qui docent non incurrere censuram sacerdotem, qui usus epikia in casu vere urgentissimo complicem absolvit: rationabiliter enim praesumi potest noluisse leglatorem etiam hos casus sua lege comprehendere.

Eiusmodi causae sunt:

a. Si persona complex annuam confessionem et communionem omittere vel alias diu a sacramentis abstinere non possit absque gravis infamiae et scandali periculo, et simul non adsit aliis sacerdos, cui confiteri possit.

b. Si persona complex verset in loco, ubi solus sit confessarius complex, ipsa vero alio divertere ad quaerendum confessarium non possit, nec spes affulgeat illuc adventurum esse alium sacerdotem, adeo ut etiam in paschate a Sacramentis abstinere debeat.

5. In *mortis articulo* (periculo) complicem absolvens excommunicationem incurrit, si alius sacerdos, licet non approbatus, sine gravi aliqua exoritura infamia et scandalo possit excipere confessionem, excepto casu quo moribundus recuset alii confiteri.

Quamvis confessarius complex suum complicem *per se* ne in mortis quidem articulo impune absolvere possit, licite tamen eum absolvit:

a. Si nullus alius adest vel vocari potest sacerdos, ne quidem simplex.

b. Si alius sacerdos vocari non potest sine gravi scandalo vel infamia sacerdotis complicis. Tenetur tamen in hoc casu sacerdos complex periculum scandali vel infamiae antevertere, si possit, e. g.

sub aliquo praetextu abscedendo. Quod si facere omittat, cum possit, vel si periculum configit, ubi non est, absolvens censuram incurrit.

c. Si moribundus alteri confiteri recusat, adeo ut timenda sit confessio sacrilega.

56. IV. Confessarius, qui sigillum sacramentale directe violare praesumpserit (cf. can. 2369).

Sigillum sacramentale est obligatio sub secreto servandi ea omnia quae ex confessione sacramentali cognita sunt, quorum revelatio sacramentum redderet odiosum.

Quamvis ad sigillum obligantur omnes ad quos notitia sacramentalis confessionis quomodocumque pervenerit, non tantum confessarius qui per se et primario tenetur obligatione servandi sigillum, tamen excommunicatio manet solum confessarium violantem sigillum.

Confessarius autem poenae obnoxius est sive sit verus sive fictus seu per errorem existimatus, ergo etiam laicus qui se confessarium simulat vel pro confessario habetur et cui poenitens bona fide confitetur¹).

Ad incurriendam poenam gravissimam requiritur *directa* violatio quae habetur si immediate et per se manifestatur peccatum in confessione accusatum et persona poenitentis. Ut sigillum directe violetur non est necesse ut persona poenitentis expresse nominetur sed sufficit ut ex adjunctis ita perfecte designetur ut certo cognosci possit, neque requiritur ut audientes sciant confessarium loqui de rebus in confessione auditis dummodo id de facto faciat²).

Cum poena habeat illud *praesumpserit* quaelibet imputabilitatis imminutio ab ea eximit (cf. can. 2229, § 2 et supra n. 23).

Articulus quartus.

De excommunicationibus speciali modo Apostolicae Sedi reservatis

Ad secundam seriem pertinent tredecim excommunications. Incurrunt ipso facto excommunicationem:

¹⁾ Contra Cappello, l. c. n. 189; Cocchi, l. c. n. 241.

²⁾ Cf. De Sacramentis¹⁸ n. 416 sqq.

57. I. Omnes a christiana fide apostatae et omnes et singuli haeretici aut schismatici (cf. can. 2314, § 1).

1. *Apostata* est, qui post receptum baptismum a fide christiana totaliter recedit (cf. can. 1325, § 2)¹). Ad excommunicationem incurram requiritur, ut interna defectio a fide exterius se manifestet, sed nihil refert, utrum apostata ad aliam sectam religiosam transeat, ad iudaismum, paganismum, mohamedanismum, an vero nullum cultum religiosum profiteatur ut athei, deistae, indifferentistae, materialistae, naturalistae, pantheistae, liberi cogitatores.

Qui aut existentiam aut possibilitatem *christianae revelationis* negant, a fide christiana apostatae sunt et hanc excommunicationem incurruunt. Apostatae non sunt, qui *practicum indifferentismum* sectantes officia religionis christiana penitus negligunt, quia exterius a religione christiana non deficiunt, sed adhuc inter catholicos computari volunt.

58. 2. Haereticus est, qui post receptum baptismum, nomen retinens christianum pertinaciter aliquam ex veritatibus fide divina et catholica credendis denegat aut de ea dubitat (cf. can. 1325, § 2). Ad excommunicationem incurram requiritur, ut haeresis interius concepta exterius aliquo signo, sive verbo sive facto sive scripto, etsi nemine praesente vel audiente, manifestetur. At non requiritur, ut haereticus alicui sectae haereticorum se adiungat, ut sunt protestantes, schismatici in fide errantes, iansenistae, antiinfallibilistae seu veteres catholici.

a. Hanc excommunicationem incurrit etiam ille, qui *exercet superstitionem haereticalem*, ut qui arcana cordium vel futuras hominum liberas actiones soli Deo cognitas divinare conatur per tabulas rotantes, spiritismum et eiusmodi artes magicas, modo ad haeresim in hoc facto implicitam advertat²).

b. Nunc extra dubium est eum excommunicationem incurrere, qui *positive dubitat circa veritatem fidei*, quia talis habendus est haereticus iuxta definitionem CIC (cf. can. 1325, § 2).

c. Eadem poena plectuntur qui implicite tantum haeresim profitentur, erroribus haereticorum per signum aliquod externum assentiendo, etsi neque eorum sectae se adiungant neque eorum doctrinam in particulari perspectam habeant, ut si quis de aliquo, quem

1) Cf. De praceptis¹⁸ n. 28.

2) *D' Annibale*, Commentar. in const. Ap. Sedis n. 31.

scit esse haereticum, dicat se credere, quidquid iste credit, licet eius errores nesciat, vel si quis cum animo assentiendi eius erroribus aliquius haeretici lectionem vel concionem audiat.

d. Quia hanc censuram ii solum incurront, qui formalem haeresim commiserunt, patet fieri posse, ut complures, qui in haeresi educati sunt, ob bonam ipsorum fidem ab excommunicatione sint immunes. Quodsi ad fidem catholicam redeant, in foro externo ab excommunicatione absolvuntur, quia censurae iure notoriae obnoxii sunt; in foro autem interno absolutione ii non indigent, quos in bona fide fuisse constiterit.

e. Qui quoquo modo haeresis propagationem sponte et scienter iuvat, aut qui communicat in divinis cum haereticis contra praescriptum can. 1258, suspectus de haeresi est (can. 2316).

Ergo *fautores* haereticorum, qui eis sive negative sive positive auxilium praestant, ut errores suos facilius diffundere possint, — negative, omittendo scilicet ea, quae non ex mera caritate sed ex officio fieri debent ad eorum progressus impediendos, positive i. e. eos verbis (ut haereticos landantes, commendantes) aut factis (pecunias praebentes) in spargendis erroribus adiuvando — *defensores* haereticorum, qui eorum personas vel doctrinas, quatenus haereticae sunt, tuentur: sunt suspecti de haeresi dummodo his actionibus sponte et scienter iuvent haeresis propagationem.

Item suspecti de haeresi sunt fideles quovis modo active assistentes seu partem habentes in sacris haereticorum (cf. can. 2316 coll. 1258, § 1). Immo etiam assistentes praesentia passiva seu mere materiali nisi id fiat civilis officii vel honoris causa, ob gravem rationem ab Episcopo in casu dubii probandam, in acatholicorum funeribus, nuptiis similibusque sollemniis (cf. can. 2316 coll. 1258, § 2).

Quoad communicantes cum excommunicato vitando v. infra n. 78.

Normas statutas circa suspectos de haeresi v. infra n. 60.

59. 3. Schismaticus est, qui post receptum baptismum subesse renuit Summo Pontifici aut cum membris Ecclesiae ei subiectis communicare recusat (cf. can. 1325, § 2).

Hanc censuram incurront: *a.* qui sive ex malitia sive ex errore subjectionem Romano Pontifici denegant et ab unitate Ecclesiae se separantes novam Ecclesiam constituant vel iam constitutae adhaerent.

b. Qui Romano Pontifici in rebus spiritualibus *oboedientiam denegat*, eius spiritualem auctoritatem reiiciens, quamvis nulli alteri capiti seu Ecclesiae adhaereat et etiamsi cum membris Ecclesiae Romano Pontifici subiectis vellet manere unitus.

Qui non renuens quidem subesse capiti Ecclesiae Romano Pontifici aliquid legitime praecipienti vel prohibenti pertinaciter non

obtemperat, schismaticus non est neque huic poenae obnoxius, sed pro gravitate culpae puniendus congruis poenis, censuris non exclusis (cf. can. 2331, § 1).

c. Qui communicare cum membris Ecclesiae recusat, schismaticus est, quia se separat ab unione Ecclesiae.

Nota. 1. *Aliae poenae* in apostatas, haereticos, schismaticos (cf. can. 2314, § 1):

a. Nisi moniti resipuerint, priventur beneficio, dignitate, pensione, officio aliove munere, si quod in Ecclesia habeant, infames declarentur, et clerici, iterata monitione, deponantur.

b. Si sectae acatholicae nomen dederint vel publice adhaeserint, ipso facto infames sunt et clerici ipso facto et sine ulla declaratione amittunt quaelibet officia ecclesiastica et, monitione incassum praemissa, degradentur.

2. Si delictum apostasiae, haeresis vel schismatis ad forum externum Ordinarii loci quovis modo deductum fuerit, etiam per voluntariam confessionem, idem Ordinarius, non vero Vicarius Generalis sine mandato speciali, resipiscentem, praevia abiuratione iuridice peracta aliisque servatis de iure servandis, sua auctoritate ordinaria in foro exteriore absolvere potest; ita vero absolutus, potest deinde a peccato absolvi a quolibet confessario in foro conscientiae (cf. can. 2314, § 2).

60. II. Suspectus de haeresi, si monitus causam suspicionis non removeat et propterea punitus intra sex menses a contracta poena completos sese non emendaverit. Hic enim tamquam haereticus habeatur, haereticorum poenis obnoxius (cf. can. 2315).

Suspecti de haeresi habendi sunt:

1. Qui quoquo modo haeresis propagationem sponte et scienter iuvat (cf. can. 2316 et supra n. 58 c);

2. Qui communicat in divinis cum haereticis contra praescriptum can. 1258 (cf. can. 2316 et supra n. 58 c);

3. Qui matrimonio uniuntur cum pacto explicito vel implicito ut omnis vel aliqua proles educetur extra catholicam Ecclesiam (cf. can. 2319 et infra n. 87);

4. Qui scienter liberos suos acatholicis ministris baptizandos offerre praesumunt (cf. can. 2319 et infra n. 87);

5. Parentes vel parentum locum tenentes qui liberos in religione acatholica educandos vel instituendos scienter tradunt (cf. can. 2319 et infra n. 87);

6. Qui species consecratas abiecerit vel ad malum finem abduxerit aut retinuerit (cf. can. 2320 et supra n. 50);

7. Omnes et singuli cuiuscunque status, gradus seu condicionis etiam regalis, episcopalis vel cardinalitiae fuerint, a legibus, decretis, mandatis Romani Pontificis pro tempore existentis ad Universale Concilium appellantes (cf. can. 2332 et infra n. 64);

8. Qui, obdurato animo, per annum insorduerit in censura excommunicationis (cf. can. 2340, § 1 et supra n. 49);

9. Omnes, etiam episcopali dignitate aucti, qui per simoniam ad ordines scienter promoverint vel promoti fuerint aut alia Sacra menta ministraverint vel receperint (cf. can. 2371).

61. III. Opere publici iuris facto, editores librorum apostatarum, haereticorum et schismaticorum, qui apostasiam, haeresim, schisma propugnant, itemque eosdem libros aliosve per apostolicas litteras nominatim prohibitos defendantes aut scienter sine debita licentia legentes vel retinentes (cf. can. 2318, § 1).

Libri sub censura prohibiti sunt duplicis generis:

1. *Libri apostatarum, haereticorum et schismaticorum, apostasiam, haeresim, schisma propugnantes.* Triplex igitur condicio ratione obiecti requiritur ad incurriendam censuram: *a.* ut sit *liber*, non solum manuscriptum vel minoris voluminis libellus; *b.* ut sit ab *auctore apostata* vel haeretico, vel schismatico conscriptus; *c.* ut apostasiam, haeresim, schisma *propugnet*.

a. Ergo excommunicationem *non incurunt*: *α.* qui legit *ephemerides*¹⁾ vel *libellos haeresim* propugnantes; *β.* qui legit librum haeresim propugnantem ab ethnico, iudeo vel ab alio conscriptum, qui proprie neque haereticus neque apostata sit; *γ.* qui legit librum haeresim continentem vel eam solum obiter et paucis defendantem.

b. Ex declaratione s. *Officii* excommunicationem incurunt, „qui scienter legunt publicationes periodicas in fasciculos ligatas habentes auctorem haereticum et haeresim propugnantes“²⁾.

¹⁾ S. *Officium* 21. apr. 1880.

²⁾ S. *Officium* 13. ian. 1892.

c. Ad hanc censuram incurrendam requiritur, ut legenti *certo constet* (non solum probabiliter: dicitur enim *scienter* legentes) auctorem libri esse haereticum eumque haeresim propugnare. Auctorem esse haereticum constare potest aut ex nomine auctoris, si sit notus haereticus, aut ex indole libri: etenim si in libro manifesta haeresis pertinaciter propugnatur, satis constat auctorem esse haereticum vel apostamat; ergo aut ex secta, cui adhaeret, aut ex manifesta doctrina, quam propugnat.

d. Non requiritur, ut liber ex professo de religione tractet; qui ergo legit librum profanum e. g. historicum, physicum, philosophicum in quo auctor haereticus haeresim propugnat, excommunicationem incurrit.

2. Libri cuiusvis auctoris per apostolicas litteras nominatim prohibiti. Tres condiciones etiam in hoc genere ex parte libri requiruntur: a. ut *per litteras apostolicas*, cuiuscunque sint formae: bullae, brevis, encyclicae, prohibitus sit; b. ut *nominatim* i. e. expresso proprio eius titulo; c. ut *sub excommunicatione Romano Pontifici reservata* prohibitus sit (haec auctorum interpretatio constitutionis *Apost. Sedis* etiam nunc valet)¹⁾. At nihil refert, cuius sit auctoris et quid contineat.

Ergo huc non pertinent: a. libri per decreta C. S. Officii prohibiti, quia eiusmodi decreta non sunt litterae Apostolicae; b. libri alicuius auctoris in globo damnati, quia non prohibentur *nominatim*; c. libri damnati quidem per apostolicas litteras, at non *sub excommunicatione reservata*.

Nota. Cum impossibile sit, ut confessarius omnia opera haeresim propugnantia cognoscat, occurrente casu interroget poenitentem de argomento libri pravi, quem legit, atque exinde diiudicet, utrum liber haeresim propugnet ideoque sub excommunicatione prohibitus sit, necne.

62. Actiones prohibitae hae sunt:

1. quoad libros apostatarum, haereticorum et schismatistarum, qui apostasiam, haeresim, schisma propugnant: *edere*;

2. quoad eosdem libros, aliosve per apostolicas litteras nominatim prohibitos: *defendere*, *legere*, *retinere*, quae quidem duae ultimae actiones scienter et sine debita licentia exerceri debent, ut per eas incurritur censura. Ignorantia tamen affectata non excusat ab incurrienda censura (cf. can. 2229, § 1 et supra n. 23). De licentia legendi vel

¹⁾ Cappello, l. c. n. 229 immerito putat opinionem, quae negat necessitatem prohibitionis *sub excommunicatione S. Sedi reservata*, quoad *futurum* probabilem dici posse.

retinendi libros prohibitos alibi dicitur¹); item quid terminis *legere* et *retinere* intelligatur²); restat ut termini *editores* et *defendentes* explicitur.

a. Editores stricte intelligendi sunt (Herausgeber, Verleger); solummodo ipse editor censuram incurrit non vero auctor neque typographus multoque minus qui ad ipsam impressionem operam praestant ut typos collocantes et prelum versantes.

b. Defendentes dicuntur, qui physice vel moraliter impediunt, ne liber destruatur vel denuntietur, qui suadere conantur librum bonum esse, doctrinam in eo contentam vel eius eruditionem et scientiam ita laudant, ut pravae doctrinae approbatio appareat.

a. Ad incurrendam censuram in legentes vel retinentes latam requiritur triplex cognitio: *α.* librum esse apostatae vel haeretici aut schismatici, aut illum esse per litteras apostolicas prohibitum; *β.* eiusdem lectionem, vel retentionem esse sub excommunicatione prohibitam; *γ.* si non sit per litteras apostolicas prohibitus, ipsum propugnare haeresim. Sufficit autem, ut haec sciantur aut fama publica aut a viro fide digno.

b. Legere et *retinere* sunt actiones distinctae quarum utraque ex se sufficit ut per eam censura incurritur. Ergo etiam qui librum tantum retinet quin eum legat poenae obnoxius est. Neque tamen videtur dicendum illum qui librum tantum retinet ut eum legat et quamdiu legat duplē censuram incurrit. Aliter si etiam post lectionem retineat librum (cf. can. 2244, § 2, 1° et supra n. 18).

c. Si *societas litterariae* (Leihbibliotheken) libros sub censura prohibitos asservant, excommunicationem incurrint praeter praesidem et bibliothecarium omnes, qui librorum condominium habent. *Bibliotecas* autem *publicas* haec censura afficere non videtur.

63. IV. Ad ordinem sacerdotalem non promotus, si Missae celebrationem simulaverit aut sacramentalem confessionem exceperit (cf. can. 2322).

Non solum laicus simulans Missae celebrationem incurrit censuram sed etiam clericus non sacerdos.

Aliae poenae: laicus privetur pensione aut munere, si quod habeat in Ecclesia, aliisque poenis pro gravitate culpae puniatur; clericus vero deponatur (cf. can. 2322).

¹) Cf. De praceptis¹⁸ n. 711 sqq.

²) Cf. De praceptis¹⁸ n. 706.

64. V. *Omnes et singuli cuiuscunque status, gradus seu condicionis etiam regalis, episcopalis vel cardinalitiae fuerint, a legibus, decretis, mandatis Romani Pontificis pro tempore existentis ad Universale Concilium appellantes* (cf. can. 2332).

Personae *physicae* quaecumque: personae autem *moraes* (*Universitates, Collegia, Capitula aliaeve*) incurrint interdictum speciali modo Sedi Apostolicae reservatum; appellantes a Pontificis regnantis legibus, decretis, mandatis *ad Universale Concilium*; non sufficit ergo appellatio ad futurum Pontificem, neque ad Concilium provinciale, sufficit vero appellatio ad Concilium Universale praesens.

65. VI. *Recurrentes ad laicam potestatem ad impiendiendas litteras vel acta quaelibet a Sede Apostolica vel ab eiusdem Legatis profecta, eorumve promulgationem vel exsecutionem directe vel indirecte prohibentes, aut eorum causasive eos ad quos pertinent litterae vel acta sive alios laedentes vel perterrefacientes* (cf. can. 2333).

a. Acta Sedis Apostolicae intelliguntur tum ea, quae immediate a Romano Pontifice proficiscuntur, tum ea, quae mediate a Congregationibus, Tribunalibus, Officiis, per quae Romanus Pontifex negotia Ecclesiae universae expedire solet (cf. can. 7).

b. *Legati* hic intelliguntur omnes, qui Legati a Romano Pontifice mittuntur: *Legati a latere*, Legati cum titulo *Nuntii* aut *Internuntii*, etiam Legati qui mittuntur cum titulo *Delegati Apostolici*; non vero Episcopi qui, ratione sedis, titulo Legati Apostolici decrantur.

c. Excommunicationem incurrint: *a. Recurrentes ad laicam potestatem i. e. ad eos, qui vere et proprie dicta potestate pollent sive sit iurisdictionis sive administrativa, ut sunt iudices et magistratus; incurritur censura, etsi recurrentes a laica potestate passus sit repulsam*¹⁾; *β. Prohibentes* promulgationem vel exsecutionem intelliguntur personae auctoritate praeditae; et videtur sententia praferenda, quae tenet incurri excommunicationem, etsi prohibitio effectum non sequatur, dummodo veri nominis prohibitio intercesserit²⁾; *γ. Laedentes* i. e. damno gravi affidentes iuxta alios in corpore, iuxta alios etiam in honore et in bonis fortunae; *δ. Perterrefacientes* i. e. metu valde gravi affidentes eos ad quos acta S. Sedis directa sunt; sive *alios*, quibus nempe commissa est actorum promulgatio vel exsecutio.

66. VII. *Qui leges, mandata vel decreta contra libertatem aut iura Ecclesiae edunt* (cf. can. 2334, 1°).

¹⁾ Aliter Chelodi, I. c. n. 70, 1; Cappello, I. c. n. 247; Cerato, I. c. n. 73 c.

²⁾ Cappello, I. c. n. 251; aliter Chelodi, I. c. n. 70, 1; Cerato, I. c. n. 73 d.

1. *Edentes* sunt auctores legum, mandatorum, decretorum, qui auctoritate condendi leges, mandata, decreta pollent, et qui ad ea condenda concurrere debent.

Ergo *princeps*, qui leges approbat et promulgat, *ministri rectores* provinciarum et civitatum, *deputati* tum ad comitia imperium ad comitia provinciae et *consiliarii* locales, qui suffragio suo concurrunt; *populus*, sicubi suffragio populi leges condantur.

2. *Leges* sunt ordinationes universales et perpetuae, quae a suprema potestate emanant; *decreta* sunt ordinationes item generales, quae a competenti potestate e. g. a municipiis emanant; *mandata* sunt ordinationes quae pro personis aut casibus particularibus feruntur. Huc non pertinent *sententiae* a iudicibus latae.

3. *Contra libertatem aut iura Ecclesiae*, quae verba sensu latissimo accipienda sunt, adeo ut excommunicationi obnoxii sint, qui leges vel decreta condunt, quibus ius Ecclesiae quandoque tollitur, restringitur vel perturbatur, ut ius docendi, promovendi ad beneficia, publicas supplicationes extra templum instituendi, ecclesias, beneficia, pia sodalitia erigendi; *iura*, quae Ecclesiae tamquam societati competit ut ius acquirendi, alienandi, elocandi, immunitas cleri a servitio militari.

Aliae poenae: Clerici plectantur poena suspensionis vel privationis ipsius beneficii, officii, dignitatis, pensionis aut munieris, si qua forte in Ecclesia habeant; religiosi autem privatione officii et vocis activae ac passivae aliisque poenis ad normam constitutionum (cf. can. 2336, § 1).

67. VIII. *Qui impediunt directe vel indirecte exercitium iurisdictionis ecclesiasticae sive interni sive externi fori, ad hoc recurrentes ad quamlibet laicalem potestatem* (cf. can. 2334, 2°).

a. Ad tuendam *libertatem iurisdictionis ecclesiasticae* haec censura statua est, quam contrahunt impedientes exercitium *iurisdictionis ecclesiasticae*, non tamen impedientes exercitium iurisdictionis superiorum regularium. Excommunicationem ergo non incurront impedientes exercitium potestatis *ordinis* ut sacrum facere, Sacra-menta administrare, benedicere etc., nec impedientes exercitium *officii ecclesiastici* ut praedicare, docere; incurront autem impedientes eum, qui peragenda committit ea, quae sunt ordinis, vel eum, qui deputat ad officia ecclesiastica.

b. Duo ergo ad incurriendam censuram requiruntur: a. ut quis exercitium iurisdictionis ecclesiasticae (e. g. publicationem, exsecu-

tionem constitutionis pontificiae) *impedit* et quidem β. ad hunc finem *recurrat* ad potestatem laicalem.

Ergo non sufficit recursus causa impediendi sed requiritur praeterea ut recursus suum sortiatur effectum¹⁾. Sed perinde est quaenam sit haec laicalis potestas: iudices vel magistratus civiles vel qui supremum tenent populorum principatum.

Aliae poenae: eaedem ac in numero praecedenti.

68. IX. *Si quis contra praescriptum can. 120 ausus fuerit ad iudicem laicum trahere aliquem ex S. R. E. Cardinalibus vel Legatis Sedis Apostolicae, vel Officialibus maioribus Romanae Curiae ob negotia ad eorum munus pertinentia, vel Ordinarium proprium* (cf. can. 2341).

Can. 120 praescribit:

§ 1. Clerici in omnibus causis sive contentiosis sive criminalibus apud iudicem ecclesiasticum conveniri debent, nisi aliter pro locis particularibus provisum fuerit.

§ 2. Patres Cardinales, Legati Sedis Apostolicae, Episcopi etiam titulares, Abbates vel Praelati *nullius*, supremi religionum iuris pontificii Superiores, Officiales maiores Romanae Curiae, ob negotia ad ipsorum munus pertinentia, apud iudicem laicum conveniri nequeunt sine venia Sedis Apostolicae; ceteri privilegio fori gaudentes, sine venia Ordinarii loci in quo causa peragitur; quam tamen licentiam Ordinarius, praesertim cum actor est laicus, ne deneget sine iusta et gravi causa, tum maxime cum controversiae inter partes componendae frustra operam dederit.

§ 3. Si nihilominus ab eo qui nullam praehabuerit veniam, convenientur, possunt, ratione necessitatis, ad vitanda maiora mala comparere, certiore tamen facto Superiori a quo venia obtenta non fuit.

a. Ergo non incurritur haec poena, si alicubi a S. Sede (per concordata) permittatur, ut ecclesiastici ad tribunal laicum trahantur.

In *Austria* vi concordati causae mere civiles et mere criminales clericorum coram tribuali laicorum peragi potuerunt. In *Germania* (quin etiam alibi) privilegium fori sive expresse sive tacite abrogatum censemur.

In iis tamen locis, in quibus fori privilegio per Summos Pon-

¹⁾ Cf. *Decisiones Comm.* ad authent. interpr. cod. A. A. S. XVIII. p. 394.

tifices derogatum non fuit, si in eis non datur iura sua persequi nisi apud iudices laicos, tenentur singuli prius a competenti auctoritate ecclesiastica veniam petere, ut clericos in forma laicorum convenire possint.

b. Qui trahit talem personam privilegiatam ad iudicem laicum non ut eam conveniat apud iudicem sed alio titulo e. g. tamquam tutorem vel testem non peccat contra praescriptum can. 120.

c. Qui aliquem ex Officialibus maioribus Romanae Curiae apud iudicem laicum vult convenire non ob negotia ad eorum munus pertinentia sed ob aliud negotium non indiget (nisi Officialis maior sit Cardinalis) venia Sedis Apostolicae sed Ordinarii loci in quo causa peragitur (ergo Cardinalis Vicarii Urbis si causa Romae agitur).

Quinam sint intelligendi officiales maiores Romanae Curiae videre est in A. A. S.: Ordo servandus in S. Congregationibus, Tribunalibus, Officiis Romanae Curiae, 29. sept. 1908 (A. A. S. I 36 sqq.); et Const. „Sapienti consilio“, 29. iun. 1908 (A. A. S. I 20).

d. Nomine *Ordinarii* quinam in iure intelligentur v. supra n. 30 c.

Suum quisque Ordinarium (*proprium*) sortitur sive per domicilium sive per quasi-domicilium (cf. can. 94, § 1).

Proprius *vagi* Ordinarius est Ordinarius loci in quo vagus actu commoratur (cf. can. 94, § 2).

Qui Ordinarium *non proprium* ad iudicem laicum trahit aliam incurrit excommunicationem; cf. infra n. 79.

69. X. *Qui violentas manus iniecerit in personam S. R. E. Cardinalis vel Legati Romani Pontificis, Patriarchae, Archiepiscopi, Episcopi etiam titularis tantum* (cf. can. 2343, § 2 et 3).

Quantum ad actiones prohibitas v. infra n. 91.

Nota. Qui violentas manus in personam S. R. E. Cardinalis vel Legati Romani Pontificis iniecerit, praeterea:

a. Est ipso iure infamis.

b. Privetur beneficiis, officiis, dignitatibus, pensionibus et quolibet munere, si quod in Ecclesia habeat (cf. can. 2343, § 2, 2° et 3°).

70. XI. *Usurpantes vel detinentes per se vel per alios bona aut iura ad Ecclesiam Romanam pertinentia* (cf. can. 2345).

Tres sunt excommunicationes contra eos latae, qui de bonis ecclesiasticis iniuste vel illicite disponunt: 1. contra usurpantes vel detinentes bona Ecclesiae Romanae (series 2. XI.); 2. contra usurpantes bona ecclesiastica cuiuslibet generis (series 3. VII. infra n. 81); 3. contra alienantes bona ecclesiastica sine beneplacito Apostolico (series 5. III. infra n. 98).

Haec censura (XI) bona et iura *Sedis Apostolicae* tueri intendit;

Censuram incurront: *a. usurpantes*, i. e. qui rem adhuc in potestate domini existentem occupant auctoritative tamquam iure sibi debitam;

b. detinentes, i. e. qui rem habent in sua potestate sive ipsi usurpaverint sive ab aliis acceperint.

Nota. Si delinquentes *clericis* fuerint, praeterea dignitatibus, beneficiis, officiis, pensionibus priventur atque inhabiles ad eadem declarentur (cf. can. 2345).

71. XII. *Omnes fabricatores vel falsarii litterarum, decretorum vel rescriptorum Sedis Apostolicae vel iisdem litteris, decretis vel rescriptis scienter utentes* (cf. can. 2360, § 1).

a. Crimen falsi per scripturas commisum, quod anteactis saeculis relate ad litteras pontificias (bullas, encyclicas, brevia) frequentissime in usu erat, hac censura punitur.

b. Eam incurront: *a. fabricatores*, qui falsas litteras, decreta vel rescripta Sedis Apostolicae conficiunt *b. falsarii*, qui in litteris apostolicis, decretis vel rescriptis, postquam signatae sunt, aliquid addunt, demunt, mutant, ita ut sensus mutetur; *c. iisdem litteris, decretis vel rescriptis falsis scienter utentes* i. e. ad obtainendum effectum in eis contentum eas exhibentes, etsi effectum non obtineant, sive clerici sive laici sunt.

Nota. *Clerici* hoc delictum committentes aliis poenis praeterea coercentur, quae usque ad privationem beneficii, officii, dignitatis et pensionis ecclesiasticae extendi possunt; religiosi autem priventur omnibus officiis quae in religione habent et voce activa ac passiva, praeter alias poenas in propriis cuiusque constitutionibus statutas (cf. can. 2360. § 2).

72. XIII. *Si quis per seipsum vel per alios confessarium de sollicitationis crimine apud Superiores falso denuntiaverit* (cf. can. 2363).

De sollicitatione in confessione confer in volumine De Sacramentis¹⁷ n. 373 sqq.; de obligatione denuntiandi confessarios sollicitantes ibidem n. 378 sq.

Ad incurriendam hanc censuram in falso denuntiantes latam requiritur, ut denuntiatio fiat apud Superiores, ut sit denuntiatio iuridica non privata, ut denuntians sibi conscientius sit se falso denuntiare confessarium.

Qui ita denuntiaverit confessarium, nequit ullo in casu absolvvi a censura, nisi falsam denuntiationem formaliter retractaverit, et damna, si qua inde secuta sint, pro viribus reparaverit, imposta insuper gravi ac diuturna poenitentia.

Insuper falsa delatio, qua sacerdos innocens accusatur de crimine sollicitationis apud iudices ecclesiasticos est peccatum (et quidem unicum) ratione sui reservatum Sanctae Sedi (cf. can. 894)¹⁾.

Etiamsi ergo *censura* non sit contracta (e. g. propter ignorantiam poenae), manet tamen *peccatum* reservatum, neque extra mortis periculum et casum urgentiorem absolvvi potest sine S. Sedis facultate.

Articulus quintus.

De excommunicationibus simpliciter Apostolicae Sedi reservatis.

Tertia series continet undecim excommunications. Contrahunt ipso facto excommunicationem:

73. I. Quaestum facientes ex indulgentiis (cf. can. 2327).

Quaestum facere dicitur, qui accepto pretio aliquid lucratur, et quidem concedendo indulgentias solventibus pecuniam, item *publicando* vel *publicari iubendo* indulgentias concedi solventibus pecuniam, etsi haec fiant sub *praetextu operis boni*.

74. II. Nomen dantes sectae massonicae aliisve eiusdem generis associationibus quae contra Ecclesiam vel legitimas civiles potestates machinantur (cf. can. 2335).

Sectae sub censura prohibitae. 1. Distinguendae sunt societates sub gravi quidem sed *sine censura* prohi-

¹⁾ Cf. De Sacramentis¹⁸ n. 379.

bitae, et societates *sub censura prohibitae*¹). Ad societates sine censura prohibitas pertinent:

a. *Societas biblicae* plures a summis pontificibus damnatae;

b. Tres americanae societates operariorum, quarum nomina sunt: α. *Socii singulares* (Old fellows); β. *Filii temperantiae* (Sons of temperance); γ. *Equites Pythiae* (Knights of Pythia's)²;

c. Societas „*Independent order of Good templars*“ (Guttempler-Orden) nuncupata³;

Haec societas a. 1851 in America fundata brevi in maioribus Europae civitatibus praesertim Norwegiae et Helvetiae propagata est. In ebrietatem impugnandam potissimum intendit, sed, cum spiritu protestantismi tota imbuta sit, catholicis prohibita est⁴).

d. *Societas, quibus propositum est promovere usum comburendi hominum cadavera*⁵;

Ad societates prohibitas certe illae omnes pertinent, quae a sectatoribus suis exigunt iuramentum servandi secretum et praestandi omnimodam oboedientiam occultis ducibus. Euismodi enim iuramentum peccaminosum est, quia promittitur secretum etiam tum servandum, quando legitimis superioribus manifestandum esset, et quia implicite promittitur oboedientia etiam ad illicita. Ubi vero tale iuramentum non exigitur, societas non est inconsulta S. Sede privata solum auctoritate dicenda prohibita.

2. Ut societas *sub censura prohibita* sit, requiritur, ut cum secta massonica ratione occultae organisationis et ratione finis similitudinem referat seu *eiusdem generis* sit, i. e.: a. ut membra vinculo sociali unita occulta statuta habeant et occultis ducibus regantur; b. ut Ecclesiam vel rempublicam impugnare et evertere intendant. Eiusmodi societates sunt:

a. *Societas massonica*;

Massones plures a Romanis Pontificibus excommunicati sunt. Primus censuram in eos tulit Clemens XII. constitutione *In eminenti*

¹) S. *Officium* 10. maii 1884.

²) S. *Officium* 20. aug. 1894.

³) S. *Officium* 9. aug. 1893.

⁴) S. *Officium* 17. aug. 1899.

⁵) S. *Officium* 19. maii 1886.

28. apr. 1738; deinde Benedictus XIV. constitutione *Providas* 18. maii 1751; Leo XII. constitutione *Quo graviora* 13. mart. 1825; Pius VIII. litteris encyclicis *Traditi* 24. maii 1829; Pius IX. constitutione *Apostolicae Sedis* poenam usque ad CIC vigentem statuit; tandem Leo XIII. litteris encyclicis *Humanum genus* 20. apr. 1884 decesorum suorum poenas innovavit.

Comparantibus constitutionem *Apost. Sedis* cum iure antiquo illico patebit duplē mutationem inductam esse: α . Ut societates sub censura prohibitae sint, non requiritur, ut finem suum clam prosequantur; sed omnes censurantur, quae contra Ecclesiam vel legitimas potestates seu palam seu clandestine machinantur. Ideo nihil etiam refert, utrum a suis asseclis iuramentum servandi secreti exigant necne¹⁾. β . Non imponitur amplius sub excommunicatione obligatio *denuntiandi* massones omnes eorumque fautores, sed *solos occultos coryphaeos et duces*. Nunc post CIC neque occultos coryphaeos ac duces *non denuntiantes* incurruunt censuram.

b. Societas carbonaria;

Carbonarios excommunicavit Pius VII. constitutione *Ecclesiam* 15. sept. 1821 et Leo XII. constitutione *Quo graviora* 13. mart. 1825.

c. Societas fenianorum;

Sectam hanc americanam et hibernicam sub excommunicatione prohibitam esse declaravit *S. Officium* 12. ian. 1870.

d. Societas nihilisticae et anarchisticae.

Has sectas in Russia potissimum propagatas sub censura prohibitas esse patet ex fine, quem prosequuntur.

Utrum *societas socialistae* sub censura prohibitae an simpliciter prohibitae sint, controvertitur. Alii (*D' Annibale, Ballerini-Palmieri*) putant omnes societates, quae ex fine suo Ecclesiam vel rempublicam impugnant, huic censurae obnoxias esse; alii vero (*Vermeersch, Lehmkuhl, Köck*) non improbabiliter opinantur, duas notas supra recensitas requiri, ut societas sub censura prohibatis, ideoque societates biblicas, clerico-liberales, neo-protestanticam veterum catholicorum, item societates communisticas et socialisticas, quas alii censurae obnoxiae declarant, excipiunt. Socialistae autem, qui potius factionem politicam quam sectam seditiosam constituant, ut socialistae in Belgio, excommunicationem non contrahunt. Qui tamen his societatibus, earum principia et finem cognoscentes, adhaerent, excommunicationem Romano Pontifici speciali modo reservatam *propter haeresim* incurruunt²⁾.

¹⁾ *S. Officium* 10. maii 1884.

²⁾ *Lehmkuhl*, Casus consc. I. n. 1058 s.

75. Personae, quae propter has sectas censurantur.

Patet censuram non incurrere, nisi qui sciant societatem sub censura prohibitam esse, i. e. nisi sciant societatem contra Ecclesiam aut gubernium machinari et eiusmodi societas censurae obnoxias esse (aliter si ignorantia esset affectata, crassa vel supina).

Nomen dantes, i. e. qui associationem sub censura prohibitam ingrediuntur, eo quod illius membrum se constituunt.

Si quis bona fide associationi sub censura prohibitae nomen dedit eamque re comperta non deserit, non incurrit excommunicationem, si invitus interim ad effugienda gravissima mala in ea remanet, donec absque gravi incommmodo eam deserere possit.

Nota. 1. *Clerici* qui hoc delictum sub censura prohibitum commiserunt, praeter censuram excommunicationis poena suspensionis vel privationis ipsius beneficii, officii, dignitatis, pensionis, aut munieris, si qua forte in Ecclesia habeant; *religiosi* autem privatione officii et vocis activae ac passivae aliisque poenis ad normam constitutionum plectantur (cf. can. 2336, § 1).

2. Insuper *clericis* et *religiosis* nomen dantes sectae massonicae aliisque similibus associationibus denuntiari debent Sacrae Congregationi S. Officii (can. 2336, § 2).

76. De absolutione franco-murarii. Ut absolvi possit, qui adscriptus est sectae massonicae vel alteri eiusdem generis associationi, Sancta Sedes has condiciones exigere solebat, quando facultatem concessit eiusmodi poenitentem a censuris absolvendi:

a. Ut associationi prohibitae nuntium mittat omnemque cum eius membris communicationem abrumpat.

Remota quavis alia sectarum participatione licet nomen proprium in sociorum catalogo retinere, necnon in taxae vel aeris alieni solutione statu tempore perseverare sed solummodo sequentibus conditionibus et adjunctis simul in casu concurrentibus, scilicet:

1. Si bona fide sectae primitus nomen dederint, antequam sibi innotuisset, societatem fuisse damnatam.

2. Si absit scandalum, vel opportuna removeatur declaratione, id a se fieri, ne ius ad emolumenta vel beneficium temporis in aere alieno solvendo amittat a quavis interim sectae communione et a quovis interventu, etiam materiali ut praemittitur abstinendo.

3. Si grave damnum sibi aut familiae in renuntiatione obveniat.

4. Tandem ut non adsit vel homini illi, vel familiae eius periculum perversioris ex parte sectariorum spectato praecipue casu vel

infirmitatis vel mortis, neve similiter adsit periculum funeris peragendi, a ritibus catholicis alieni¹⁾.

b. Ut associationis libros, manuscripta et signa, si quae retineat, confessario tradat, qui ea quam primum ad ordinarium transmittenda vel, si id fieri non possit, comburenda curabit.

c. Ut occultos associationis duces, si absque gravi incommodo fieri possit, ordinario denuntiet.

Raro fiet, ut quis bona fide sectae franco murariorum nomen dederit et propter ignorantiam censuram non contraxerit. Si tamen occurrat poenitens, qui pravum sectae finem ignorans bona fide ei nomen dedit, de lege prohibente Ecclesiae atque de obligatione sectae nuntium mittendi omnemque cum ea communicationem abrumpendi omnino monendum est propter continuum peccandi periculum, quod ex hac communicatione ei imminet, et propter aliorum scandalum. Quod si in casu rarissimo propter peculiaria personae adiuncta utrumque incommodum vere cessaret, monitio, quae praevideretur nociva, omitti posset.

77. III. Absolvere praesumentes sine debita facultate ab excommunicatione latae sententiae specialissimo vel speciali modo Sedi Apostolicae reservata (cf. can. 2338, § 1).

Hanc censuram incurrint *confessarii*, qui scienter et sponte absque facultate poenitentem absolvunt ab excommunicatione latae sententiae specialissimo vel speciali modo Romano Pontifici reservata.

Quando quis etiam sine speciali vel specialissima facultate absolvere possit a censuris quoquo modo reservatis vide supra n. 29.

Quaelibet imputabilitatis imminutio ergo etiam ignorantia crassa vel supina eximit ab hac poena.

Si confessarius, ignorans reservationem, poenitentem absolvat, absolutio censurae valet, si censura sit speciali modo, non valet, si sit specialissimo modo Sedi Apostolicae reservata (cf. can. 2247, § 3 et supra n. 31 Nota 2 c).

78. IV. Impendentes quodvis auxilium vel favorem excommunicato vitando in delicto propter quod excommunicatus fuerit, itemque clerici scienter et sponte in divinis cum eodem communicantes et ipsum in divinis officiis recipientes (cf. can. 2338, § 2).

a. Etsi communicatio in crimen criminoso cum quovis excommunicato prohibita sit, in censuram tamen ille tantum incidit, qui communicat cum excommunicato vitando; quis censeatur vitandus, vide supra n. 36.

b. Censura tamen illa tantum communicatio plectitur, quae consistit in auxilio vel favore excommunicato exhibito, ut in suo delicto, propter quod excommunicatus fuit, persistat.

¹⁾ S. Officium 19. ian. 1896, cf. Acta S. Sedis XXVIII. p. 699.

c. Hanc censuram incurront etiam *clericis*, qui *scientes* aliquem esse excommunicatum vitandum, *sponte*, non vi aut metu adacti cum eo in divinis communicant, eo quod illum in divinis officiis recipiunt i. e. ad divina officia peragenda admittunt. Ergo excommunicationem non incurrit clericus, qui simul cum excommunicato vitando officiis assistit, vel eius missam audit, quia eum non recipit in officiis, sed rector ecclesiae, qui eum admittit ad missam dicendam. Haec canonis explicatio, quae illud „*et*“ sumit *explicative* ab auctoribus veteribus adhibita, etiam nunc valet (cf. can. 6, 2º). Quidnam intelligatur nomine *divinorum officiorum* vide supra n. 38 a.

Cum canon habeat verba *scienter et sponte* quaelibet impunitatis imminutio clericos ab incurrenda hac poena eximit (cf. can 2229, § 2).

79. V. *Si quis contra praescriptum can. 120 ausus fuerit ad iudicem laicum trahere alium Episcopum (qui non sit Ordinarius proprius neque S. R. E. Cardinalis vel Legatus Sedis Apostolicae vel Officialis maior Romanae Curiae) etiam mere titularem, aut Abbatem vel Praelatum nullius, vel aliquem ex maioribus religionum iuris pontificii Superioribus* (cf. can. 2341).

Praescriptum can. 120 vide supra n. 68; item explicationes ad can. 2341.

a. Religio iuris pontificii est religio quae vel approbationem vel saltem laudis decretum ab Apostolica Sede est consecuta (cf. can. 488, 3º). Superiores maiores: Abbas Primas, Abbas Superior Congregationis monasticae, Abbas monasterii sui iuris, licet ad monasticam Congregationem pertinentis, supremus religionis Moderator, Superior provincialis, eorundem vicarii aliique ad instar provincialium potestatem habentes (cf. can. 488, 8º).

b. Si quis *subditus* in religionibus clericalibus exemptis *suum* Superiorum maiorem ad iudicem laicum trahere ausus fuerit vel *subditus suum* Abbatem vel Praelatum *nullius*, incurrit in excommunicationem Sedi Apostolicae *speciali modo* reservatam (cf. can. 2341 coll. can. 198, § 1).

80. VI. 1º *Clausuram monialium violantes cuiuscunque generis aut condicionis vel sexus sint, in earum monasteria sine legitima licentia ingrediendo, pariterque eos introducentes vel admittentes;*

2º *Mulieres violantes regularium virorum clausuram et Superiores aliique, quicunque ii sint, eas cuiuscunque aetatis introducentes vel admittentes;*

3º Moniales e clausura illegitime exeuntes contra praescriptum can. 601 (cf. can. 2342).

Can. 601 praescribit:

§ 1. Nemini monialium liceat post professionem exire e monasterio, etiam ad breve tempus, quovis praetextu, sine speciali Sanctae Sedis indulto, excepto casu imminentis periculi mortis vel alias gravissimi mali.

§ 2. Hoc periculum, si tempus suppetat, scripto recognoscendum est a loci Ordinario.

a. Censura refertur ad *clausuram papalem*, quae servanda est in domibus regularium sive virorum sive mulierum canonice constitutis, etiam non formatis (cf. can. 597, § 1).

Lege clausurae papalis afficitur tota domus quam communitas regularis inhabitat, cum hortis et viridariis accessui religiosorum reservatis; excluso, praeter publicum templum cum continente sacrario, etiam hospitio pro advenis, si adsit, et collocutorio, quod, quantum fieri potest, prope ianuam domus constitui debet (can. 597, § 2).

Veniunt nomine *regularium*, qui vota nuncuparunt in Ordine id est in religione in qua vota sollemnia nuncupantur; *monialium*, religiosae votorum sollemnium non autem, cum hic agatur de clausura papali, religiosae quarum vota ex instituto sunt sollemnia, sed pro aliquibus locis ex Apostolicae Sedis praescripto sunt simplicia (cf. can. 488, 2º et 7º).

b. Ad contrahendam censuram requiritur,

A. si agitur de clausura monialium: ut clausura violetur

α. vel per ingressum in monasterium sine legitima licentia.

Sed ita clausuram violantes censuram contrahunt, qui-cunque sint, etiam mulieres exceptis tamen impuberibus.

Licentia ingrediendi clausuram monialium a iure communi conceditur (cf. can. 600):

1º Ordinario loci aut Superiori regulari, monasterium monialium visitantibus vel aliis Visitatoribus ab ipsis delegatis dumtaxat inspectionis causa, cautoque ut unus saltem clericis vel religiosus vir maturae aetatis eos comitetur;

2º Confessario vel qui eius vices gerit, cum debitibus cautelis, ad ministranda Sacraenta infirmis aut ad assistendum morientibus;

3º Iis qui supremum actu tenent populorum principatum eorumque uxoribus cum comitatu; itemque S. R. E Cardinalibus. Praeterea

4º Antistitiae est, adhibitis debitibus cautelis, ingressum permittere medicis, chirurgis, aliisque quorum opera sit necessaria, impetrata prius saltem habituali approbatione ab Ordinario loci; si vero necessitas urgeat nec tempus suppetat approbationem petendi, haec iure praesumitur.

Aliae personae omnes indigent licentia Sanctae Sedis.

Introducere dicuntur, qui ingredi volenti ianuam aperiunt. *Admittere* dicuntur recipientes, qui, dum possent et deberent, ingressum non impediunt, scilicet praefectae et ostiariae, non item privatae moniales. Idem dicendum est de iis, qui detinent vel non expellunt eos, qui ingressi sunt.

β. vel per egressum illegitimum monialis e clausura

Legitime exit monialis e clausura

1º si habet speciale indultum Sanctae Sedis,

2º si imminet periculum mortis vel alias gravissimales e. gr. ex causa magni incendii, infirmitatis leprae, epidemiae, invasionis hostilis.

Rigorosius, quam par est, hanc censuram interpretantur, qui nullam admittentes parvitatem materiae cum s. Alfonso (n. 229) docent, monialem, quae exeat e clausura, vel eum, qui ingreditur clausuram *uno passu* tantum, excommunicationem incurrere.

B. si agitur de clausura regularium virorum: ut clausura violetur per ingressum mulieris. Incurrunt censuram

α. *Mulieres* violantes clausuram omnes (nisi habeant indultum speciale Sanctae Sedis), post annos pubertatis, excipiuntur tamen uxores eorum qui supremum actu tenent populorum principatum, cum comitatu (cf. can. 598, § 2).

β. *Superiores aliique*, quicunque ii sint eas cuiuscunque aetatis, ergo etiam impuberis immo infantes quoque, introducentes vel admittentes.

Nota: Clasuram monialium violantes, si clerici sint, praeterea suspendantur per tempus pro gravitate culpe.

ab Ordinario definiendum (cf. can. 2342, 1°); Religiosi introducentes vel admittentes mulieres in regularium virorum clausuram praetera priventur officio, si quod habeant, et voce activa et passiva (cf. can. 2342, 2°).

81. VII. *Si quis bona ecclesiastica cuiuslibet generis, sive mobilia sive immobilia, sive corporalia sive incorporalia, per se vel per alios in proprios usus convertere et usurpare praesumpserit aut impedire ne eorundem fructus seu reditus ab iis, ad quos iure pertinent, percipientur* (cf. can. 2346).

a. Haec censura tuetur *bona ecclesiastica* latissimo sensu, bona scilicet temporalia, sive corporalia, tum immobilia tum mobilia, sive incorporalia, quae vel ad Ecclesiam universam et ad Apostolicam Sedem vel ad aliam in Ecclesia personam moralem pertineant (cf. can. 1497, § 1), ad quae partim refertur etiam secundae seriei articulus XI. In casibus ergo, qui ad utramque censuram pertinent, contrahitur censura *speciali modo* Apostolicae Sedi reservata (cf. supra n. 70).

b. Censuram contrahunt laici, clerici, religiosi, immo etiam episcopi¹), qui bona Ecclesiae *usurpant*, ea auctoritative tamquam iure sibi debita occupando, vel qui *impediunt*, ne ab iis, ad quos de iure pertinent, eorundem bonorum fructus seu reditus percipientur.

c. In hac re disputabant, utrum *omnes usurpationes* hac censura plectantur, an solum *auctoritativae*, quae scilicet per publicam auctoritatem fiant. Ex declaratione S. Sedis fures et latrones hanc censuram non incurront²).

d. Qui eiusmodi bona ab usurpatoribus *emerint* vel alio ex se legitimo titulo (donatione, hereditate, legato etc.) acquisierint, usurpare bona dicendi sunt, quia ea sibi tamquam propria vindicant, et minime dubitandum, quin censuram incurrant³).

e. Cum lex habeat *praesumpserit*, quaelibet imputabilitatis imminutio eximit a censura. Qui nescit bona quae usurpat esse ecclesiastica, non incurrit excommunicationem, quia deest ratio delicti.

f. Excommunicatione tamdiu subiacet, quamdiu bona ipsa integre restituerit, praedictum impedimentum (ne bonorum fructus seu reditus ab iis, ad quos iure pertinent, percipientur) removerit, ac deinde a Sede Apostolica absolutionem impetraverit (cf. can. 2346).

Nota. Quod si delinquens eiusdem ecclesiae seu bonorum *patronus* fuerit, etiam iure patronatus eo ipso privatus exsistat; *clericus* vero hoc delictum committens vel in eodem consentiens, privatetur

¹⁾ Cappello, l. c. n. 329.

²⁾ S. Officium 9. mart. 1870.

³⁾ S. Officium 8. iul. 1874.

praeterea beneficiis quibuslibet, ad alia quaelibet inhabilis efficiatur et a suorum ordinum execuzione, etiam post integrum satisfactio-nem et absolutionem, sui Ordinarii arbitrio suspendatur (cf. can. 2346).

82. VIII. *Duellum perpetrantes aut simpliciter ad illud provocantes vel ipsum acceptantes vel quamlibet operam aut favorem praebentes, nec non de industria spectantes illudque permittentes vel quantum in ipsis est non prohibentes, cuiuscunque dignitatis sint* (cf. can. 2351).

Personae, quae censuram incurunt. *Quandoquidem* iam constat, in quonam consistat ratio criminis *duelli privati*, quod hac excommunicatione feritur¹⁾), solum restat, ut *personae* indicentur, quae eam incurunt.

1. *Perpetrantes*, qui nempe duellum committunt sive adhibitis sive non adhibitis patrinis, modo vere et proprie duellum sit.

2. *Provocantes*, et hi quidem excommunicationem incurunt, sive alter acceptat sive non acceptat, sive provocans ipse locum, tempus et arma determinat sive haec alteri determinanda relinquit, sive duellum reipsa sequitur sive non sequitur.

3. *Acceptantes*, qui pariter excommunicationem incurunt, etsi duellum reipsa non sequatur: cum enim censura afficiat *simpliciter* provocantes et acceptantes, ipsa provocatio et acceptatio serio facta censura feritur.

a. Nihil refert, ex qua intentione vel ex quo motivo provocantes et acceptantes agant, modo velint inire duellum; quodsi provocatio vel acceptatio non fiat cum animo ineundi duellum sed ficte e. g. ad ignaviae notam hic et nunc vi-tandam, excommunicatio non incurritur.

b. *Metus gravis* acceptantes duellum ab incurrenda censura non excusat: quando enim bonum commune exigit, ut lex poenalis urgeat, etsi grave damnum propter eius observationem subiri debeat, metus a lege et proinde etiam a poena non excusat; sed bonum commune

¹⁾ Cf. De praceptoris¹⁸ n. 347.

exigit, ut lex duellum prohibens, etiam quatenus humana est, propter metum gravis mali non cessen.

4. *Operam vel favorem praebentes* intelliguntur, qui quocunque modo proprius ad duellum cooperantur, dummodo duellum reipsa sequatur. Quare excommunicationem incurront: qui locum ad duellum praebent, qui publicos custodes removent, ne duellum impedian, qui duellantes comitantur eisque sic animum addunt, qui litteras provocatorias scribunt aut deferunt; *medici*, qui *ex condicto cum duellantibus* duello assistunt vel in loco propinquo versantur, etsi cum intentione citius finiendi pugnam aut vulnera ligandi¹); *confessarii*, qui *ex condicto cum duellantibus* in loco vicino consistunt ad praebendum duellantibus suum ministerium, si opus fuerit²); *patrini* seu testes; *consulentes*; *mandantes*, dummodo consilium vel mandatum verum influxum in duellum vel in provocationem vel in acceptationem habuerit, et duellum reipsa secutum fuerit.

a. Excommunicationem non incurront, qui *remote* tantum ad duellum *cooperantur*, ut lanistae, qui duellaturos artem gladiatoriam docent vel qui arma eis vendunt vel locant, dummodo id pro ratione artis et munieris erga omnes indiscriminatim faciant; aurigae, qui duellantes ad locum duelli vehunt.

b. Excommunicationem non incurront, qui munus testis vel patrini acceptant ad reconciliationem inducendam, qui duellantes ad locum certaminis comitantur eo solum fine, ut duellum impedian, vel, ubi norunt duellantes decrevisse ad mortem usque decertare, ut certamini finem imponant, cum primum alteruter vulnus acceperit.

5. *De industria spectantes* i. e. qui data opera et aperte conscientiis duellantibus duello intersunt.

Ergo excommunicationem non incurront, qui casu transeuntes subsistunt et curiositatis gratia aspiciunt, aut qui a longe vel ex occulto loco spectant, aut qui interveniunt, ut duellum impedian, nec milites, qui ex mera curiositate spectant commilitones in contubernio duellantes³), quia hi omnes sua praesentia non augent animum ad pugnam.

¹⁾ S. Officium 28. maii 1884.

²⁾ S. Officium 1. c.

³⁾ Génicot-Salsmans¹⁰, II. n. 601.

6. *Permittentes vel non prohibentes non intelliguntur homines privati, sed homines publica auctoritate praediti sive civili sive militari, qui duellum aut positive permittunt, aut, cum possent, non impediunt ut principes in territoriis suis vel duces inter milites suos.*

Nota. 1. Ipsi duellant et qui eorum patrini vocantur, sunt praeterea ipso facto infames (cf. can. 2351, § 2).

2. Mortui in duello aut ex vulnere inde relato ecclesiastica sepultura privantur, nisi ante mortem aliqua derint poenitentiae signa (cf. can. 1240, § 1, 4°).

83. IX. Clerici in sacris constituti vel regulares aut moniales post votum sollemne castitatis, itemque omnes cum aliqua ex predictis personis matrimonium, etiam civiliter tantum contrahere praesumentes (cf. can. 2388, § 1).

a. Putabant nonnulli: α . ad incurrandam censuram requiri, ut huiusmodi matrimonio aliud non obstet impedimentum; at declaravit S. Sedes censuram contrahi, etsi praeter ordinem vel votum adsint alia impedimenta dirimentia e. g. affinitatis vel consanguinitatis¹); β . censuram non incurri, si contrahant *matrimonium civile* in loco, ubi lex tridentina de clandestinitate viget; at vero iterum declaravit S. Sedes censuram contrahi per matrimonium civile, etiam in loco, ubi lex tridentina viget²); nunc in ipso Codice res extra dubium posita est.

b. *Praesumentes.* Ergo excusat quaelibet imputabilitatis immunitio.

Cum in clericis et religiosis *ignorantia* legis matrimonium prohibentis sit impossibilis, solum ignorantia poenae (si ignoratur ordo vel votum, quo alter ligatur, deest ratio delicti) excusare poterit.

c. *De professis votorum simplicium* vide infra n. 93.

Nota. Clerici praeterea, si moniti, tempore ab Ordinario pro adiunctorum diversitate praefinito, non resipuerint, degradentur (cf. can. 2388, § 1).

Officia quaelibet, quae clericus habuerit, ob tacitam renuntiationem ab ipso iure admissam vacant ipso facto et sine ulla declaratione (cf. can. 2388, § 1 coll. can. 188, n. 5).

84. X. Delictum perpetrantes simoniae in quibuslibet officiis, beneficiis aut dignitatibus ecclesiasticis (cf. can. 2392).

¹⁾ S. Officium 13. ian. 1892.

²⁾ S. Officium 22. dec. 1880.

a. De notione simoniae vide can. 727, 728, 730 et *De Praeceptis*¹⁶ n. 181 sqq. ubi in extenso de simonia agitur.

Censura plecti videtur quodlibet delictum simoniae non tantum simonia iuris divini sed etiam simonia iuris ecclesiastici, non sola simonia *realis* sed etiam *conventionalis* et *confidentialis*, non tamen simonia *mentalibus* quae quidem est peccatum sed non delictum cadens sub censura.

b. In *quibuslibet* officiis et beneficiis, quae sensu stricto iuris canonici talia sunt. *Officium ecclesiasticum* stricto sensu est munus ordinatione sive divina sive ecclesiastica stabiliter constitutum, ad normam sacrorum canonum conferendum, aliquam saltem secumferens participationem ecclesiasticae potestatis sive ordinis sive iurisdictionis (cf. can. 145).

Beneficium ecclesiasticum est ens iuridicum a competente ecclesiastica auctoritate in perpetuum constitutum seu erectum, constans officio sacro et iure percipiendi redditus ex dote officio annexos (can. 1409).

Licet aliquam cum beneficiis similitudinem p[re]se ferant, in iure tamen beneficii nomine non veniunt:

1° Vicariae paroeciales non in perpetuum erectae;

2° Cappellaniae laicales, quae scilicet erectae non sunt a competente auctoritate ecclesiastica;

3° Coadiutoriae cum vel sine futura successione;

4° Pensiones personales;

5° Commenda temporaria, idest concessio redditum alicuius ecclesiae aut monasterii alicui facta ita ut, eo deficiente, redditus ipsi ad ecclesiam vel monasterium revertantur (can. 1412).

c. Contrahunt hanc poenam omnes delictum simoniae perpetrantes in collatione, susceptione et dimissione dignitatum, officiorum ecclesiasticorum; etiam Episcopi, non tamen S. R. E. Cardinales (cf. can. 2227, § 2).

Quoad *complices* applicandae sunt normae can. 2231 coll. 2209 (cf. supra n. 21, d).

85. Nota. 1. Aliae ponae in delinquentes (cf. can. 2392):

Ipsa facto privati in perpetuum manent iure eligendi, praesentandi, nominandi, si quod habeant (cf. etiam can. 1470, § 1, 6°); Si clerici sint, praeterea suspendantur.

2. Contractus ipse simoniacus et subsequens provisio beneficiorum, officiorum, dignitatum omni vi caret, licet simonia a tertia persona commissa fuerit, etiam inscio proviso, dummodo hoc non fiat in fraudem eiusdem provisi aut eo contradicente.

Quare: 1° Ante quamlibet iudicis sententiam res simoniace data et accepta, si restitutionis sit capax nec obstet reverentia rei spirituali debita, restitui debet, et beneficium, officium, dignitas dimitti;

2° Simoniace provisus non facit fructus suos; quod si eas bona fide percepit, prudentiae iudicis vel Ordinarii permittitur fructus perceptos ex toto vel ex parte eidem condonare (cf. can. 729).

86. XI. Vicarius Capitularis aliive omnes tam de Capitulo, quam extranei, qui documentum quodlibet ad Curiam episcopalem pertinens sive per se sive alium substraxerint vel destruxerint vel celaverint vel substantialiter immutaverint (cf. can. 2405).

Actiones sub censura prohibitae sunt substrahere, destruere, celare, substantialiter immutare; utrum delictum aliquis per se vel per alium patraverit perinde est.

Requiritur tamen ut documentum pertineat ad Curiam episcopalem, ergo ut sit officiale sive a Curia confectum sive ad eam directum.

Nota. Delinquentes praeterea ab Ordinario etiam privatione officii, beneficii, plecti poterunt (cf. can. 2405).

Articulus sextus.

De excommunicationibus ex iure Ordinario reservatis.

In quarta serie excommunications numerantur *sex*. Quae quidem censurae, cum a Romano Pontifice reserventur, proprie *papales* dicendae sunt, a quibus tamen Episcopi vi potestatis iurisdictionis *ordinariae*, utpote ipso iure officio adnexae absolvere possunt. Incurrunt hanc poenam:

87. I. Catholici:

1º Qui matrimonium ineunt coram ministro acatholico contra praescriptum can. 1063, § 1;

2º Qui matrimonio uniuntur cum pacto explicito vel implicito ut omnes vel aliqua proles educetur extra catholicam Ecclesiam;

3º Qui scienter liberos suos acatholicis ministris baptizandos offerre praesumunt;

4º Parentes vel parentum locum tenentes qui liberos in religione acatholica educandos vel instituendos scienter tradunt (cf. can. 2319, § 1).

Can. 1063, § 1 praescribit:

Etsi ab Ecclesia obtenta sit dispensatio super impedimento mixtae religionis, coniuges nequeunt, vel ante vel post matrimonium coram Ecclesia initum, adire quoque, sive per se sive per procuratorem, ministrum acatholicum uti sacris addictum, ad matrimonialem consensum praestandum vel renovandum.

a. Uti sacris addictum: qui enim adeunt ministrum acatholico officialis civilis tantum munere fugientem, idque ad actum civilem dumtaxat explendum, effectum civilium gratia, non incurunt censuram, immo, lege civili hoc iubente, non improbatur ab Ecclesia quod coniuges se sistant etiam coram ministro acatholico ex praedicta causa et intentione (cf. can. 1063, § 3).

Si vero se sistant coram ministro acatholico uti sacris addicto, incurunt excommunicationem non tantum, si eum adeunt ad matrimonialem consensum *praestandum*, sed etiam si solummodo ad *renovandum*.

Ante Codicem coniuges, qui matrimonium inibant coram ministro acatholico, censura plectebantur ratione haeresis et disputabant auctores, quaenam esset huius censurae causa; alii ut *fautores haereticorum*, alii vero ut *credentes haereticis* in foro externo eos excommunicari dicebant: nunc propria haec censura stabilita est.

Hanc censuram ii quoque incurrere videntur, qui absque dispensatione ab impedimento mixtae religionis et sine intentione contrahendi matrimonium in forma ab ecclesia catholica praescripta adeunt ministrum acatholicum ut sacris addictum ad matrimonialem consensum *praestandum*.

In praxi praeterea attendendum est, num forte habeatur casus can. 2316 vel fortasse etiam can. 2314.

Nota 1. Qui coram ministro acatholico matrimonium contrahunt, incurunt saltem pro foro externo excommunicationem, *etsi censurae inscii fuissent*. Eximit quidem ignorantia etiam solius poenae, si non fuerit crassa vel supina, a censura (cf. can. 2229, § 3, 1°) sed ignorantia circa legem aut poenam generatim non presumitur (cf. can. 16, § 2). Qui ergo censuram cognoscunt, eam pro utroque foro, qui vero eam ignorant, censuram pro solo foro externo incurront. Celebratio enim matrimonii natura sua actus publicus est, qui ad forum externum pertinet, ideoque vetita illius celebratio directe pro foro externo censura punitur. Ut ergo ad sacramenta admitti possit, qui coram ministro acatholico contraxit, saltem pro foro externo a censura absolvi debet.

Nota 2. Reconciliatio, supposito valore matrimonii, hoc modo fit:

α. Reconciliandus monetur *α.* de gravitate peccatorum, quae commisit contrahendo coram ministro haeretico et de obligatione iis dolendi seque in confessione de iis accusandi; *β.* de obligatione de liberos catholice educandi, vel, si mulier est, curandi, ut maritus catholicam liberorum educationem permittat, quodsi eam non permetteret, curandi ut liberi, quantum ab ipso dependet, catholice eduentur.

β. Libellus supplex ad episcopum mittitur, in quo expresso nomine reconciliandi, exponitur factum, de quo agitur, cum omnibus suis adiunctis (praesertim reconciliandum suis obligationibus satisfacere velle) et petitur facultas absolvendi ab excommunicatione pro foro externo. Qua obtenta reconciliandus iuxta Rituale roma-

num (tit. 3. c. 3) ab excommunicatione absolvitur. Concessa absolutione acta iuxta dispositionem ordinarii conficiuntur, facta reconciliatione poenitens a quovis confessario a peccato absolvi potest.

γ. Si delictum in loco, ubi reconciliandus versatur, notum non est, non requiritur, ut causa in foro externo peragatur. Sufficit ergo, ut confessarius petat facultatem absolvendi reconciliandum in actu sacramentalis confessionis, quae absolutio valet etiam pro foro externo.

b. Ad incurrendam censuram sufficit, ut matrimonium initum sit cum pacto, ut proles extra catholicam Ecclesiam educetur, neque requiritur, ut tradatur educanda alicui sectae acatholicae. Si tale pactum versetur circa partem liberorum e. g. circa pueros tantum, vel circa puellas incurrit censura. Coniuges, qui post initum matrimonium tale pactum ficerint, non plectuntur censura ex hoc capite, sed possunt subesse poenae ex ratione n. 4° allata.

c. Quoad nn. 3. et 4. attendendum est ad „scienter“. Quare non solum ignorantia sed quaelibet imputabilitatis imminutio eximit a poena (cf. can. 2229, § 2). Ergo uxor e. g. timens minas vel rixas mariti et ita consentiens in hoc delictum, non incurrit excommunicationem.

Nota. Ii, de quibus in nn. 2—4, sunt praeterea suspecti de haeresi (cf. can. 2319, § 2 et supra n. 59).

88. II. *Qui falsas reliquias conficit, aut scienter vendit, distribuit vel publicae fidelium venerationi exponit* (cf. can. 2326).

Quattuor sunt *actiones* sub censura prohibitae: *conficere* falsas reliquias, *scienter vendere*, *scienter distribuere*, *scienter exponere* publicae venerationi.

Qui putat falsas reliquias quas vendit esse genuinas, non incurrit excommunicationem sed peccat, quia sacras reliquias vendere nefas est (cf. can. 1289). Qui vendit vel distribuit vel publicae venerationi exponit reliquias quas falsas esse non certo sciat, non incurrit excommunicationem, etiamsi valde dubitet de earum genuinitate, dummodo ignorantia non sit affectata. Sacrista, qui ex metu obsecundans rectori Ecclesiae exponeret publicae venerationi reliquias quas falsas esse certo cognoscit, non est obnoxius poenae excommunicationis, quae lata est in eum qui *scienter* exponit. Exponere falsas reliquias *privatae* venerationi non plectitur censura.

89. III. *Qui violentas manus iniecerit in personam aliorum clericorum (qui sunt Episcopis inferiores) vel utriusque sexus religiosorum* (cf. can. 2343, § 4).

Haec excommunicatio continet privilegium canone 15. concilii lateranensis II. (1139) statutum, propter quod *privilegium canonis* appellari consuevit¹).

Haec censura ab aliis differt, quod non strictae sed *latae interpretationis* sit, tum quia continet favorem ordini clericali concessum, tum quia interpretanda est ad eum modum, quo censuram in constitutione *Apostolicae Sedis* interpretari solebant doctores; sed late eam interpretati sunt, modum secuti doctorum antiquorum, qui canonem concilii lateranensis latissime semper sunt interpretati. Differebat haec censura ab aliis etiam eo, quod percussorem efficiebat *vitandum*, si certe constabat percussorem in excommunicationem incidisse, etsi non esset nominatum denuntiatus; nunc hic effectus solummodo obtinet, si quis violentas manus in personam Romani Pontificis iniecerit (cf. can. 2343, § 1, 1° coll. can. 2258, § 2; supra n. 52).

Duo de hac re declaranda sunt: *a.* quaenam personae hoc privilegio gaudent; *b.* quaenam actiones censura plectantur.

90. Personae: *clericis vel utriusque sexus religiosis.*

1. *Clerici*, i. e. quicunque per primam tonsuram divinis ministeriis mancipati sunt (cf. can. 108, § 1) et privilegium canonis non amiserunt, ergo etiam excommunicati, suspensi, interdicti, immo etiam depositi (cf. can. 2303, § 1) non vero qui perpetuo privati sunt iure deferendi habitum ecclesiasticum (cf. can. 2304, § 2) multoque minus degradati (cf. can. 2305) omnesque legitime redacti aut regressi ad statum laicalem (cf. can. 213, § 1).

Sunt, qui affirment (s. *Alphonsus* n. 271) hoc privilegio gaudere etiam seminaristas et pueros in parvis seminariis, etsi primam tonsuram nondum acceperint, quod tamen demonstrari nequit.

2. *Religiosi* utriusque sexus, quo nomine sensu stricto comprehenduntur omnes qui vota nuncuparunt in aliqua religione (cf. can. 488, 7°):

¹⁾ C. *Si quis suadente* 29. c. 17. q. 4.

a. Regulares qui vota nuncuparunt in Ordine et *religiosi votorum simplicium* qui in Congregatione religiosa; sive clerici sint sive laici;

b. Moniales, religiosae votorum sollemnium, et *sorores*, religiosae votorum simplicium;

Censura tuetur etiam:

a. Novitios (cf. can. 614, coll. can. 119), non vero postulantes¹⁾;

b. Fratres et sorores tertii ordinis s. Francisci et s. Dominici et, qui dicuntur *oblati*, modo habitum religiosum gestent et cum claustralibus vivant;

γ. Sodales in societatibus sive virorum sive mulierum in communi viventium sine votis (de quibus agitur in can. 673 sqq.) etiam laicis (cf. can. 680 coll. can. 119).

91. Actiones comprehenduntur hac clausula: *violenta manuum injectio*, quae significat quamlibet iniuriam externam et graviter peccaminosam, quae non solis verbis sed factis personae clericci infertur. Eiusmodi iniuria tripli modo inferri potest:

1. *laesione corporis*: occidendo, vulnerando, percutiendo, deiiciendo, persequendo, ut ea de causa corruat etc.;

2. *laesione libertatis*: incarcерando, detinendo in custodia, in loco etiam privato;

3. *laesione dignitatis*: quocunque modo vim inferendo, vestes conscindendo, sputo vel sordibus foedando, currum, quo persona ecclesiastica vehitur, vi sistendo, pileum, crumenam, baculum detrahendo etc.

a. Ad incurram hanc censuram non requiritur, ut ipsae actiones in se sint graviter peccaminosae, sed sufficit, ut honorem clericalem graviter laedant, id quod fieri potest etiam per actiones in se leves, quibus in morali hominum aestimatione dignitas clericalis graviter laedatur.

b. Utrum hac censura plectantur etiam *cooperantes* (scilicet *mandantes* vel *consulentes*) et *ratihabentes* percusionem clericci, an solum *re* percutientes, disputabant auctores.

¹⁾ Ita auctores communiter e. g. Eichmann, l. c. § 50, 4; Cerato, l. c. n. 49; Chelodi, l. c. n. 75; contra at minus recte Cappello, l. c. n. 382; quem sequitur Cocchi, l. c. n. 187 coll. p. VIII.

Nunc dicendum est *cooperantes* tunc tantum eadem poena teneri, si delictum sine eorum opera commissum non fuisset (cf. can. 2231 coll. can. 2209, § 1—3).

c. Item disputabant, num *impuberis* hanc censuram incurrerent. Per CIC quaestio negative decisa est (cf. can. 2230).

Ad incurriendam censuram actiones iniuriosae debent esse sacrilegæ et graviter peccaminosae etiam interius, non solum exterius, si non laesione corporis, saltem laesione honoris (quod antea exprimebatur clausula „suadente diabolo“).

Quare haec excommunicatio non incurritur:

a. *Si percussio fiat ex iusta causa*, ut si quis clericum percutiat iustae defensionis gratia et cum debito moderamine, vel si fiat correctionis gratia, ut si pater vel magister clericum in minoribus constitutum vel per se vel per alium moderate percutiat, vel si quis clericum etiam sacerdotem pro delictis suis iusta poena e. g. carceris afficiat.

b. *Si fiat absque sacrilegio*, ut si quis ignoret eum, quem percutit, esse clericum.

c. *Si fiat absque gravi culpa*, ut si quis clericum percutiat sine plena advertentia ex subita ira, vel si ioco faciat.

Nota. 1. Nonnemo opinatur clericum, qui se ipsum non spiritu poenitentiae ductus sed pravo animo percusserit, excommunicacionem incurrere; verum recte s. *Alphonsus* probabile censem canonem solum loqui de altero clericum percutiente¹).

2. Ordinarius proprius pro suo prudenti arbitrio delinquentem praetera aliis poenis, si res ferat, puniat (cf. can. 2343, § 4).

92. IV. *Procurantes abortum, matre non excepta, effectu secuto* (cf. can. 2350, § 1).

Declaratio. Ex ipsis huius censurae verbis tria ad eam incurriendam requiruntur: a. ut *verus abortus* habeatur, b. ut *abortus procuratus* fuerit, c. ut *effectus secutus* sit.

1. *Ut verus abortus habeatur.* Ex iis, quae alibi de ratione abortus dicta sunt²), constat ad verum abortum requiri: a. ut *fetus eiiciatur*: etenim si certo non constat, id, quod eiicitur, esse fetum et non solam molam, non incurritur excommunicatio; b. ut *ante septimum gestationis mensem eiiciatur*: etenim post septimum gestationis mensem non habetur abortus, sed acceleratus partus.

¹⁾ Cf. s. *Alphonsus* I. 7. n. 274.

²⁾ Cf. De praexceptis¹⁸ n. 342.

α. Ergo non incurrit excommunicatio, si semen statim post copulam expellitur, quia conceptio nondum est certa; nec si eiicitur fetus iam mortuus, etsi procurans nesciebat eum iam mortuum esse.

β. Operatio chirurgica, quae vocatur *craniotomia*, non tam procuratio abortus quam directum homicidium est, idcirco qui peragit craniotomiam, non incurrit excommunicationem, qua procurantes abortum feriuntur¹⁾.

γ. Nihil refert, quo tempore post conceptionem procuretur abortus, quia verba canonis non distinguunt inter fetum animatum et inanimatum (leges recentes ab antiqua et obsoleta hypothesi fetus inanimati praescindere censentur), sed absolute dicunt: *procurantes abortum*.

2. *Ut procuratus fuerit.* Abortum *procurare* dicuntur, qui sive per se sive per alium ex directa intentione abortus actione ex se efficaci illum producere conantur, ut si medicus amasius mulieri ad finem abortus remedium praebeat vel ei terrorem incutiat: aliquid *procurare* enim dicitur, qui de industria illud quaerit.

Ergo excommunicationem non incurrunt, qui mulierem prægnantem ex ira, odio vel alio motivo licet graviter peccaminoso percutiunt, ita ut *per accidens* abortus sequatur, etsi prævisus fuerit.

a. Num excommunicationem incurrat *mater*, quae sibi abortum procurat, antea disputatum est. Nunc per CIC res extra dubium posita est. Dicendum tamen videtur matrem, quae ex gravi metu ad procurandum sibi abortum inducta fuerit, a censura immunem esse.

b. Non solum qui *per se*, sed etiam qui *per alium* efficiunt, ut mulier fetus eiiciat, abortum *procurare* dicuntur, ideo mandantes tum mulieri, ut sibi, tum aliis, ut mulieri abortum procurent, excommunicatione feriuntur. Etiam ad abortum *cooperantes* sive physice sive moraliter ex iure recenti excommunicationem incurrunt, si delictum sine eorum opera commissum non fuisset non autem si eorum concursus facilius tantum reddidit delictum (cf. can. 2231 coll. can. 2209, § 1—4).

3. *Ut effectus secutus sit.* Duo ergo ex hoc capite ad incurrēdām censurām requiruntur: *a.* ut abortus ex medio adhibito reipsa secutus sit; *b.* ut certo constet eum ex hoc ipso et non potius ex alio medio secutum esse.

¹⁾ Aliter Eichmann l. c. p. 176. Decisiones S. C. Inquisitionis ab auctore allatae probant quidem craniotomiam non esse licitam, non autem delinquentem incurrere excommunicationem.

Ex sententia s. Alphonsi (n. 40) excommunicationem non incurrit, quem procurati abortus poenitet, priusquam effectus sequatur, quia in hoc casu delinquens non est amplius contumax, quando peccatum fit opere consummatum. Attamen poenitentia efficit quidem, ut cessest peccatum antea commisum, at impedire nequit, quominus incurritur censura propter peccatum cum prava et contumaci voluntate antea commisum. Nec obstat, quod poena contrahatur, quando peccatum iam remissum est: poena enim non est effectus perseverantis peccati, sed peccati prius commissi (n. 21).

Nota. Si delinquentes sint clerci praeterea deponantur (cf. can. 2350).

Qui fetus humani abortum procuraverunt, effectu secuto, omnesque cooperantes sunt irregulares ex delicto (cf. can. 985, 4°).

93. V. Professi votorum simplicium perpetuorum tam in Ordinibus quam in Congregationibus religiosis itemque omnes cum aliqua ex praedictis personis matrimonium etiam civiliter tantum contrahere praesumentes (cf. can. 2388, §2).

Vide quae habentur supra (n. 83) ad n. IX. seriei tertiae.

Quod si vota simplicia sint temporanea excommunicatione non incurritur.

94. VI. Religiosus, apostata a religione (cf. can. 2385).

Religiosi intelliguntur (sive viri sive mulieres) qui vota nuncuparunt in aliqua religione (cf. can. 488, 7° et can. 490).

Apostata a religione dicitur professus a votis perpetuis sive sollemnibus sive simplicibus qui e domo religiosa illegitime egreditur cum animo non redeundi, vel qui, etsi legitime egressus, non redit eo animo ut religiosae obedientiae sese subtrahat (can. 644, § 1).

Qui, sine Superiorum licentia, domum religiosam deserit cum animo ad religionem redeundi non est apostata sed fugitus propriis poenis obnoxius (cf. can. 644, § 3 et can. 2386).

Malitiosus animus, de quo in citata § 1, iure prae sumitur, si religiosus intra mensem nec reversus fuerit nec Superiori animum redeundi manifestaverit (cf. can. 644, §2).

Excommunicatio est reservata Ordinario et quidem

1. Superiori maiori, si religio sit clericalis exempta;
2. Ordinario loci in quo commoratur delinquens, si religio sit laicalis aut non exempta (cf. can. 2385).

Nota. 1. Religiosus, apostata a religione, praeterea ab actibus legitimis ecclesiasticis est exclusus, privilegiis omnibus suae religionis privatus; et si redierit perpetuo caret voce activa et passiva, ac praeterea aliis poenis pro gravitate culpae a Superioribus puniri debet ad normam constitutionum (cf. can. 2385).

2. Religiosus, apostata a religione, si praeterea sit publicus apostata a fide catholica vel religiosus, qui cum muliere, aut religiosa quae cum viro fugam arripuerit, vel si attentaverit aut contraxerit matrimonium aut etiam vinculum, ut aiunt, civile: ipso facto habendus est tamquam legitime dimissus a religione (cf. can. 2385 coll. can. 646, § 1).

95. De absolutione a censuris Ordinario a iure reservatis. Vide supra 29.

a. *In articulo mortis* constitutus a quovis confessario absolviti potest, nec remanet obligatio adeundi Episcopum, si absolutus convauerit.

b. *Regulares* potestatem habent ab his casibus a iure Ordinario reservatis absolvendi; etenim ante constitutionem „Apostolicae Sedis“ vi privilegii a casibus reservatis (exceptis episcopalibus) absolvere poterant; per constitutionem autem praedictam revocatum est privilegium absolvendi a casibus Romano Pontifici revervatis: mansit ergo facultas absolvendi a casibus Romano Pontifici non reservatis, quod privilegium neque per CIC revocatum est.

Articulus septimus.

De excommunicationibus nemini reservatis.

Quinta series continet quinque excommunications quas incurrunt:

96. I. *Auctores et editores qui sine debita licentia sacrarum Scripturarum libros vel earum adnotationes aut commentarios imprimi curant* (cf. can. 2318, § 2).

De debita licentia edendi libros sacrarum Scripturarum alibi tractatur¹⁾ (videri potest can. 1385 et 1391).

Censuram incurrunt: auctor et editor, si librum imprimendum curant, non autem imprimentes seu typographi, nisi ipsi sint libri auctores vel editores, multoque minus ad impressionem solummodo cooperantes.

97. II. *Qui ausi fuerint mandare seu cogere tradi ecclesiasticae sepulturae infideles, apostatas a fide, haereticos schismaticos, aliosve sive excommunicatos sive interdictos contra praescriptum can. 1240, § 1* (cf. can. 2339).

¹⁾ Cf. De praceptis¹⁸ n. 698 sqq.

Can. 1240, § 1 praescribit:

Ecclesiastica sepultura privantur, nisi ante mortem aliqua déderint poenitentiae signa:

1º Notorii apostatae a christiana fide, aut sectae haereticae vel schismaticaे aut sectae massonicae aliisve eiusdem generis societatibus notorie addicti;

2º Excommunicati vel interdicti post sententiam condemnatoriam vel declaratoriam;

3º Qui se ipsi occiderint deliberato consilio;

4º Mortui in duello aut ex vulnere inde relato;

5º Qui mandaverint suum corpus cremationi tradi¹⁾;

6º Alii peccatores publici et manifesti.

a. Sepultura ecclesiastica secundum can. 1204 consistit in caderis translatione ad ecclesiam, exsequiis super illud in eadem celebratis, illius depositione in loco legitime deputato fidelibus defunctis condendis. Haec verba utut dent sepulturae ecclesiasticae notionem sensu *strictissimo et perfectissimo*, non tamen omnia huius descriptionis elementa videntur esse necessaria, ut habeatur *vera et proprie dicta* sepultura ecclesiastica circa quam versetur haec excommunication, sed standuni esse videtur explicationibus veterum auctorum. Secundum has autem sepultura ecclesiastica habetur, si defunctus deponitur in loco sacro et ritu sacro; immo etsi deponatur sine ritu sacro, dummodo id fiat in loco sacro, iam incurritur censura²⁾; at non incurritur, si sepeliatur ritu sacro in loco profano. Locus sacer autem non tantum coemeterium benedictum intelligendus videtur sed etiam tumulus benedictus in coemeterio non benedicto. — Si omnia elementa, quae habet can. 1204, *simul* requirerentur ad sepulturam ecclesiasticam, sequeretur quod in regionibus, ubi a legibus civilibus prohibetur cadaveris translatio ad ecclesiam, non habetur *vera et proprie dicta* sepultura ecclesiastica, quod affirmare absonum videatur. Cum tamen plures auctores teneant sententiam, requiri, ut incurritur censura can. 2339, sepulturam ecclesiasticam sensu *strictissimo* cum omnibus elementis can. 1204 simul sumptis³⁾ — quamvis nobis talis sententia non probetur — videtur dicendum esse, donec ab auctoritate ecclesiastica quaestio decidatur, *practice* non incurri excommunicationem nisi in casu adsit sepultura ecclesiastica sensu strictissimo.

¹⁾ „etiamsi crematio ad normam canonis 1203 § 2 non sequatur“ (declaratio Pontificiae Commissionis ad Codicis canones authenticos interpretandos 10. nov. 1925; A. A. S. XVII. [1925] p. 583).

²⁾ Aliter sentire videtur Eichmann (l. c. § 46) qui partem essentialem sepulturae ecclesiasticae ponit in exsequiis secundum ritus liturgicos.

³⁾ E. g. Cappello, l. c. n. 401; Cocchi, l. c. n. 179; Chelodi, l. c. n. 73; Cerato, l. c. n. 42.

b. Mandantes seu cogentes intelliguntur, qui publica auctoritate praediti aut imperio iubent sepulturam, aut vi vel metu alios cogunt ad sepeliendum. Ergo *sepelientes* vel *sepulturae assistentes* censuram non incurront. Sponte vero sepulturam eisdem donantes contrahunt interdictum ab ingressu ecclesiae Ordinario reservatum (cf. can. 2339 et infra n. 111).

c. Infideles, qui sine baptismo decesserint; catechumeni autem qui nulla sua culpa sine baptismo moriantur, baptizatis accensendi sunt et proinde sepultura ecclesiastica donandi (cf. can. 1239).

Apostatae a fide, haeretici, schismatici, aliive sive excommunicati sive interdicti ii tantum qui sepultura ecclesiastica privantur; ergo apostatae *notorii*, etsi non sint vitandi nec ulli sectae adhaeserint, dummodo publice constet eos fuisse haereticos et in haeresi decessisse, sive notorietate iuris sive facti haeretici et schismatici *notorie sectae addicti*, excommunicati vel interdicti post sententiam condemnatoriam vel declaratoriam; hi autem omnes solum, nisi ante mortem aliqua dederint poenitentiae signa (cf. can. 1240). Ita enim interpretanda videntur verba „contra praescriptum can. 1240, § 1“¹).

d. Cum lex habeat verba „ausi fuerint“ quaelibet imputabilitatis imminutio eximit ab hac poena. Ergo cum in Austria ex lege civili haeretici in dupli casu sepeliri debeant in coemeterio catholicorum, notandum est eos censuram non incurrere, qui non proprio nomine, sed vi legis civilis vel nomine superioris sepulturam mandant vel alios ad sepeliendum cogunt.

98. III. *Si in alienandis bonis ecclesiasticis beneplacitum apostolicum in canonibus 534, § 1 et 1532 praescriptum, fuerit scienter praetermissum, omnes quovis modo rei sive dando sive recipiendo sive consensum praebendo* (cf. can. 2347, 3°).

Can. 534, § 1 statuit: si agatur de alienandis rebus pretiosis aliisve bonis *intellige*: alicuius religionis, provinciae, domus, quorum valor superet summam triginta millium francorum seu libellarum, vel de contrahendis debitis et obligationibus ultra indicatam summam, contractus vi caret, nisi beneplacitum apostolicum antecesserit.

§ 2. In precibus pro obtinendo consensu ad contrahenda debita vel obligationes, exprimi debent alia debita vel obligationes, quibus ipsa persona moralis, religio vel provincia vel domus, ad eum diem gravatur; secus obtenta venia invalida est.

¹⁾ Similiter Eichmann, l. c. § 46, qui tamen haec verba referenda putat tantum ad circumstantiam „post sententiam condemnatoriam vel declaratoriam“. Aliam autem interpretationem supponit Codicis Index Analytico - alphabeticus (cf. quae ibi habentur ad verba „suicidae“ et „crematio“).

Can. 1532 decernit: Legitimus Superior cuius licentia ad alienandas res ecclesiasticas immobiles aut mobiles, quae servando servari possunt, requiritur et sine cuius licentia alienatio invalida est, est Sedes Apostolica, si agitur:

1° De rebus pretiosis;

2° De rebus quae valorem excedunt triginta millium libellarum seu francorum (cf. § 1 coll. can. 1530, § 1, n. 3). Si agatur de alienanda re divisibili, in petenda licentia aut consensu pro alienatione exprimi debent partes antea alienatae; secus licentia irrita est (§ 4).

Iam ad declarandam excommunicationem, magis exponi debet: α . quae bona ecclesiastica hic intelligantur; β . quae actiones sub censura prohibitae sint; γ . quae personae hac censura plectantur.

99. Quae bona ecclesiastica. 1. *Bona ecclesiastica* sunt bona temporalia, sive corporalia, tum immobilia tum mobilia, sive incorporalia, quae vel ad Ecclesiam universam et ad Apostolicam Sedem vel ad aliam in Ecclesia personam moralem pertineant (cf. can. 1497, § 1).

Bona ecclesiastica non sunt pia legata vel alia bona Ecclesiae donata, quae nondum sunt ab Ecclesia acceptata vel rite acquisita, nec cappellaniae laicales, quae scilicet erectae non sunt a competente auctoritate ecclesiastica, quamvis ne istae quidem pro lubitu alienari possint¹). Bona autem, quae ad instituta virorum et mulierum, sive a. S. Sede approbata sive tantum dioecesana, pertinent, ecclesiastica sunt, quae sine licentia S. Sedis alienari non possunt, et sic alienantes excommunicationem incurront²).

2. Non tamen indiscriminatim omnia bona ecclesiastica inconsulta S. Sede alienari prohibentur sed solum res pretiosae et res quarum valor superat summam triginta millium francorum seu libellarum. Perinde est utrum res sint immobiles an mobiles, dummodo servando servari possint.

Dicuntur *res pretiosae*, quibus notabilis valor sit, artis vel historiae vel materiae causa (cf. can. 1497, § 2). Ergo e. g. vasa aurea vel argentea statuae vel imagines vel ornamenta, quae antiquitate vel

¹⁾ S. C. C. 8. febr. 1871. Cf. Acta S. Sedis VI. 476.

²⁾ S. C. de prop. fide 15. ian. 1903.

artificio praestant etc., dummodo ne sint exigui valoris. Exigui autem valoris censebantur ante Codicem bona, quae summam 600 K seu 500 marc. seu 600 fr. non excedebat¹⁾). Mutato autem nunc mirum in modum valore coronarum et marcarum licebit exigui valoris censere res quae summam nunc aequivalentem 600 fr. helv. non superant.

Ad res pretiosas in ordine ad hanc legem non referuntur tituli publici seu obligationes et actiones, insignes reliquiae quae tamen nequeunt valide alienari sine Apostolicae Sedis permissu (cf. can. 1281, § 1), vetus suppellex, quae ex consuetudine alienari potest ad novam aequa pretiosam comparandam. Fructus et bona; quae servando servari non possunt non cadunt sub hac lege de alienatione.

100. Actiones sub censura prohibitae sunt *alienatio* et quae ei respondet *receptio* seu *acquisitio* (*praesumptuosa*) bonorum ecclesiasticorum et consensus in talem contractum. Nomine *alienationis* intelligitur quivis contractus, quo dominium rei directum vel utile vel ususfructus vel ius in alium transfertur aut quocunque modo imminuitur aut oneratur. Eiusmodi actiones sunt:

a. Venditio, permutatio (datio in solutum), donatio, haereditaria transmissio (Vererbung) etc., quibus dominium in alium transfertur;

b. Pignoratio, hypothecatio, impositio servitutis etc. quibus bona ecclesiae onerantur;

c. Infeudatio (Lehensgebung), locatio ultra novennium, emphyteusis etc., quibus dominium utile in alium transfertur;

d. Compromissum, transactio, remissio servitutis, cessio litis etc., quibus iura ceduntur.

Hoc lato sensu, veteres auctores *alienationem* intellexerunt. Quae interpretatio etiam nunc videtur admittenda (cf. can. 6). Certum est *beneplacitum apostolicum*, de quo in can. 1532, requiri non solum in alienatione proprie dicta, sed etiam in quolibet contractu quo condicio Ecclesiae peior fieri possit (cf. can. 1533). Hinc utique nondum sequitur etiam *censuram* versari circa quemlibet contractum peiorantem Ecclesiae condicionem et non tantum circa alienationem *proprie dictam*, et cum in can. 2347, 3º mentio sit tantum de

1) S. C. epp. et reg. 1. maii 1840. Summa 25 aureorum, quam hoc decreto ex antiquioribus responsis (a 1611 et 1698) memorat congregatio, summae superius positae, mutato pecuniae valore, nunc recte aequivalere censemur.

can. 1532 non etiam de can. 1533, fatendum est oriri posse dubium, utrum revera in can. 2347 alienatio accipienda sit *lato sensu*¹).

α. Si bonum ecclesiasticum (domus vel ader) ad longius tempus elocandum esset, administrator ad effugiendam censuram sibi reservare deberet ius contractum *singulis novenniis* rescindendi. Promissio elapso novennio renovandi contractum non inducit censuram. Ceterum si locatio non sit ultra novennium (si valor locationis excedat triginta millia libellarum seu francorum) legitimus Superior cuius requiritur licentia est loci Ordinarius, dummodo accesserit consensus tum Capituli cathedralis, tum Consilii administrationis, tum eorum quorum interest (cf. can. 1541, § 2, 1° coll. can. 1532, § 3).

β. Ad incurrendam censuram requiritur, ut *alienatio* ex utraque parte sit *perfecta*. Si ergo alienatio boni ecclesiastici fiat *sub reservatione beneplaciti apostolici*, ex multorum sententia excommunicatione non incurritur, modo contractus executioni non mandetur, antequam advenerit licentia apostolica: etenim quod adhuc in dominio venditoris est, nequit dici alienatum. Pari modo ubi venditio non perficitur nisi rei traditione, censura non incurritur, antequam venditio traditione rei perfecta fuerit, ubi autem venditio solo partium consensu perficitur, censura iam ante rei traditionem incurritur.

γ. Num alienationes factae inter ecclesias vel loca pia obnoxiae sint censurae, disputabatur; sententiae neganti obstare videntur nonnullae decisiones S. Congr. e. g. decretum S. C. C. 24. ian. 1632, auctores tamen eam probabilem faciunt.

101. Personae, quae hac censura plectuntur, sunt omnes quoquo modo rei sive dando sive recipiendo sive consensum praebendo, si beneplacitum apostolicum fuerit scienter praetermissum.

1. *Dantes* ii solum intelliguntur, quorum nomine alienatio peragitur, parochi vel rectores, non autem eorum mandatarii vel alio modo in delictum concurrentes nisi delictum sine eorum opera commissum non fuisset, neque eiusmodi bona destruentes vel furantes²).

a. *Laici* vi legum civilium bona ecclesiastica administrantes, qui ipsi horum bonorum alienationem illicite peragunt, in excommunicationem incident.

¹) Eichmann, l. c. § 54 *alienationem* sensu stricto sumendam esse putat. Ita etiam Cappello, l. c. n. 410.

²) S. Officium 9. mart. 1870.

b. Non consentiebant auctores, num etiam *episcopi et abbates* illicite alienantes bona ecclesiastica hanc excommunicationem incurrerent. Sententia affirmans iam antea multo probabilior nunc ut certa admittenda videtur.

2. *Recipientes* dicuntur, qui bona ecclesiastica emunt vel locant, vel generatim ii, in quorum commodum contractus fit.

3. *Consensum praebentes*, si consensus ad valorem contractus requiritur, non autem delictum patratum laudantes.

Sic si leges civiles laicorum consensum in alienatione requirunt non tantum parochus vel alia persona ecclesiastica quae alienationem peragit sed ipsi etiam laici excommunicationem incurront.

4. Si beneplacitum apostolicum fuerit *scienter* praetermissum. Ergo non tantum ignorantia non affectata excusat et quidem non solum recipientes et consentientes sed etiam alienantes, sed quaevis imputabilitatis diminutio.

Beneplacitum seu licentia *Apostolicae Sedis* non requiritur: *a.* quando occasio occurrit, quae non sinit exspectare S. Sedis responsum; in hoc casu tamen Episcopi licentia requiritur; *b.* quando bona immobilia relictam sunt monasterio, quod talia retinere prohibetur; *c.* quando ecclesiae relicita sunt bona sub condicione, ut vendantur. Requiritur autem licentia, etsi alienatio ob iustum causam idest urgentem necessitatem vel evidenter utilitatem Ecclesiae, vel pietatem fiat: nam ipsa hac lege Sancta Sedes iudicium de iusta causa facienda alienationis sibi reservavit et licentia praeter iustum causam requiritur (cf. can. 1530, § 1).

Nota. 1. Praetermisso beneplacito apostolico alienationis actus nullus est et manet obligatio etiam per censuram urgenda restituendi bona illegitime acquisita ac reparandi forte illata (cf. can. 2347).

2. Si agitur de rebus, quae valorem non excedunt triginta millium libellarum seu francorum aliae sollemnitates requiruntur aliaeque poenae in transgressores stabilitae sunt (cf. can. 534, 1532, 2347, 1° et 2°).

102. IV. *Omnis, qualibet etiam dignitate fulgentes, qui quoquo modo cogant sive virum ad statum clericalem ample-*

*tendum, sive virum aut mulierem ad religionem ingredien-
dam vel ad emittendam religiosam professionem tam sollem-
nem quam simplicem, tam perpetuam quam temporariam* (cf. can. 2352).

- a. Censura plectit etiam Superiores maiores, Episcopos, non autem Cardinales.
- b. Sufficit quaelibet coactio dummodo sit causa efficax ob quam statum clericalem amplexus sit vir, vel vir aut mulier religionem ingressi sint aut professionem religiosam emiserint.
- c. Materiam censurae constituit coactio, ad ingressum in quamlibet religionem sive ordo sit sive Congregatio, sive sit religio clericalis sive laicalis, iuris pontificii vel iuris dioecesani.
- d. Impedire canonice idoneum quominus statum clericalem amplectatur vel religionem ingrediatur vel professionem religiosam emittat nefas quidem est, impedientes autem nulla censura latae sententiae plectuntur.

103. V. Fidelis, qui scienter omiserit eum, a quo sollicitatus fuerit intra mensem denuntiare contra praescriptum can. 904 (cf. can. 2368, § 2).

Huius censurae declarationem confer in volumine *De sacra-
mentis*¹⁵ n. 378. Hoc loco haec solum notanda:

- a. Non solum ignorantia obligationis vel solius censurae sed quaelibet imputabilitatis imminutio eximit a poenitentiâ.
 - b. Si persona sollicitata est fide digna et serio promittit se intra mensem denuntiaturam esse, a peccatis absolvî potest;
 - c. Si censuram incurrit delinquens, non est a censura absol-
vendus, nisi postquam obligationi satisficerit aut se satisfacturum serio promiserit. Quodsi postea mutata voluntate non denuntiet, censura non reviviscit, quia de reincidentia nihil habetur.
- Haec ut compleatur materia de excommunicationibus latae sententiae adnectendus est:

Articulus octavus.

**De excommunicationibus in delicta quae in eligendo Summo
Pontifice committi possunt.**

104. Sunt excommunications statutae in const. Pii X *Vacante Sede Apostolica*, 25 Dec. 1904 (cf. can. 2330) sequentibus normis:

I. *Cardinales omnes et singuli, valetudine non impediti, cum tertio pulsata per loca solita conclave campanula fuerit ad scrutinium convenire debent; cui legi si quis non obtemperaverit, latae sententiae excommunicationis poenam incurrat (cf. const. Vacante S. A. n. 37).*

II. *Absolute autem omnibus interdicimus, ne ephemeredes quotidiana vel periodicae extra Conclave mittantur. Qui vero contra fecerint, poenae excommunicationis latae sententiae subiaceant (cf. const. Vacante S. A. n. 50).*

III. *Severe praecipimus et mandamus ut ab omnibus in Conclavi partem habentibus secretum religiosissime servetur in iis omnibus, quae ad electionem Romani Pontificis pertineant, et in iis quae in Conclavi, seu in loco electionis agantur. Hinc quaecumque directe vel indirecte secretum violare quomodolibet poterunt, sive verba, sive scripta, sive signa, aut alia quaevis, omnia vitare et cavere omnino tenentur; ita ut hanc legem violantes excommunicationem ipso facto incurvant (cf. const. Vacante S. A. n. 51).*

IV. *Specialiter autem sub eiusdem excommunicationis poena Cardinales prohibemus, ne suis Familiaribus seu Conclavistis vel aliis quibusvis ea pandant, quae scrutinium directe vel indirecte respiciant, itemque quae in Cardinalium Congregationibus sive ante Conclave sive ipso durante habitis acta vel decreta sint (cf. const. Vacante S. A. n. 52).*

V. *Si. aliqui Cardinales infirmi sint in suis cellis, tres Cardinales Infirmary... cum capsula clausa, et cum parvo disco sufficientes schedulas continent, ad unumquemque eorum accident; ... quod si infirmi scribere non possint, sive aliquis ex tribus Cardinalibus Infirmarys, sive alias ex ordine tamen clericali, eorum arbitrio diligendus, praestito de secreto servando in manibus Infirmaryorum iuramento, praedicta faciet: atque hi advertere debent quod non solum iuramenti vinculo tenentur servare secretum, sed etiam in excommunicationem latae sententiae, si contra fecerint, incurvant (cf. const. Vacante S. A. n. 69).*

VI. *Simoniae crimen, tam divino quam humano iure detestabile, in electione Romani Pontificis omnino sicut re-*

probatum esse constat, ita et Nos reprobamus atque damnamus, huiusque criminis reos poena excommunicationis latae sententiae innodamus (cf. const. Vacante S. A. n. 79).

VII. *Item sub excommunicationis poena prohibemus ne quis, etiamsi Cardinalatus honore fulgeat, vivente Romano Pontifice et eo inconsulto, tractare de ipsius Successoris electione, aut aliquod suffragium polliceri, vel hac de causa privatis conventiculis factis aliquid deliberare et decernere praesumat (cf. const. Vacante S. A. n. 80).*

VIII. . . *in virtute sanctae obedientiae, sub interminatione divini iudicii et poena excommunicationis latae sententiae, omnes et singulos S. R. E. Cardinales, tam praesentes quam futuros, pariterque Secretarium S. Collegii Cardinalium aliosque omnes in Conclavi partem habentes, prohibemus ne, quovis praetextu, a quavis civili potestate munus recipient Veto sive Exclusivam, etiam sub forma simplicis desiderii, proponendi, ipsumve hoc Veto, qualibet ratione sibi cognitum, patefaciant sive universo Cardinalium Collegio simul congregato sive singulis purpuratis Patribus, sive scripto, sive ore, sive directo ac proxime, sive oblique ac per alios, sive ante Conclave sive ipso perdurante. Quam prohibitionem extendi volumus ad omnes interventus, intercessiones aliosque modos quoslibet, quibus laicae potestates cuiuslibet gradus et ordinis voluerint sese in Pontificis electione immiscere (cf. const. Vacante S. A. n. 81 et const. Pii PP. X. Commissum Nobis, 20. Ianuarii 1904).*

IX. *Cardinales praeterea abstineant ab omnibus pactiobus, conventionibus, promissionibus aliisque quibuscumque obligationibus, quibus adstringi possint ad suffragium alicui vel aliquibus dandum vel non dandum; quae omnia et singula, si de facto intervenerint contra facientes ex nunc excommunicationis poena innodamus. Tractatus tamen pro electione habendos, Sede vacante, vetare non intelligimus (cf. const. Vacante S. A. n. 82).*

X. . . *si quis litteras super negotiis quibuscumque confectas, quae a Romano Pontifice ante coronationem suam emanaverint, audeat impugnare, excommunicationis sententia innodamus (cf. const. Vacante S. A. n. 88).*

Omnibus his in const. Vacante Sede Apostolica impositis et irrogatis excommunicationis poenis hoc commune est quod qui eas incurrerint a nullo, ne a Maiori quidem Poenitentiario, cuiuslibet facultatis vigore, praeterquam a Romano Pontifice, nisi in mortis articulo, absolvvi possint (cf. const. *Vacante Sede Apostolica* n. 51).

Nota. Excommunicationes latae sententiae nunc vigentes omnes (exceptis latis in delicta, quae in eligendo Summo Pontifice committi possunt) brevi conspectu secundum modum, quo reservatae sunt, ordinatae habentur etiam in *De Sacramentis*¹⁵ in Appendix II. p. 785.

Quaestio secundo.

De interdicto.

Articulus primus.

De interdicto in genere.

105. Natura. Interdictum potest esse tum censuratum poena vindicativa. Quatenus est censura definitur a CIC (can. 2268, § 1):

Interdictum est censura qua fideles, in communione Ecclesiae permanentes, prohibentur quibusdam sacris (quae in CIC canonibus 2270—2277 enumerantur).

a. Ab interdicto, quod est *censura*, distingui debet interdictum, quod est *poena vindicativa*. Interdictum locale et interdictum in communitatem seu collegium in perpetuum vel ad tempus vel ad beneplacitum Superioris est poena vindicativa; item interdictum ab ingressu ecclesiae in perpetuum vel ad tempus praefinitum vel ad beneplacitum Superioris (cf. can. 2291, 1° et 2°).

b. Interdictum *differit*: a. ab *excommunicatione* 1° quia haec non immediate sed consequenter, quatenus nempe communionem cum fidelibus prohibet, bonis spiritualibus iisque multo pluribus privat, cum interdictum fideles ceteroquin in communione Ecclesiae permanentes privat sacris quibusdam, 2° quia interdictum non tantum uti excommunicatio afficere potest personas physicas sed etiam communitatem, ut personam moralem, immo etiam locum, 3° quia

excommunicatio est semper censura, interdictum autem potest esse vel censura vel poena vindicativa, sed in dubio praesumitur censura (cf. can. 2255, § 2).

β. a suspensione, quia haec solos clericos afficit, interdictum etiam laicos, et quia suspensio non usum *rerum sacrarum*, sed exercitium *potestatis ecclesiasticae* prohibet.

c. Interdicto similis, sed tamen essentialiter diversa, est *cessatio a divinis* (qui tamen terminus in CIC non occurrit), quae non est censura nec proprie poena, sed mera prohibitio clericis facta celebrandi missam, administrandi sacramenta et peragendi divina officia in determinato aliquo loco sacro. Iniungitur cessatio a divinis ob gravissimum et publicum delictum in eo loco commissum in signum moeroris et ad reparandam iniuriam.

106. Divisio. 1. Interdictum aliud est *personale*, per quod prohibitio a sacris fit *directe*, cum personis ipsis usus eorum bonorum interdicitur; aliud *locale*, per quod prohibitio fit *indirecte*, cum certis in locis eorundem dispensatio vel perceptio vetatur (cf. can. 2268, § 2).

Interdictum *mixtum*, quod afficiebat immediate locum et personas in CIC non iam habetur.

2. Interdictum *locale* potest esse *generale*, si afficit integrum territorium e. gr. dioecesim, rempublicam, paroeciam; vel *particulare*, si afficit determinatum locum e. gr. ecclesiam paroeciale, coemeterium, altare vel sacellum alicuius ecclesiae.

3. Interdictum *personale* pari modo potest esse *generale*, si fertur in populum dioecesis vel paroeciae vel in integrum communitatem seu collegium e. gr. in capitulum, universitatem; vel *particulare*, si fertur in unam vel plures determinatas personas.

Si communitas seu collegium delictum perpetraverit, interdictum ferri potest vel in singulas personas delinquentes (interdictum *particulare*), vel in communitatem, uti talem (interdictum *generale*), vel in personas delinquentes et in communitatem (interdictum *simul particulare et generale*) (cf. can. 2274, § 1).

4. Specialem mentionem meretur interdictum *ab ingressu ecclesiae*. Hoc interdictum est personale particulare, quod rationem verae censurae habet, nisi sit in perpetuum vel ad tempus praefinitum vel ad beneplacitum Superioris. Secumfert prohibitionem ne quis in ecclesia divina officia

celebret vel eisdem assistat aut ecclesiasticam sepulturam habeat; si autem assistat, non est necesse ut expellatur, nec, si sepeliatur, oportet ut cadaver amoveatur (cf. can. 2277); extra ecclesiam vero interdictus omnia licite peragere potest, quae alias licita erant: potest ergo celebrare vel sacramenta suscipere in oratorio privato, immo probabiliter potest etiam in ecclesia privatim orare, privatim sacramenta suscipere, concionem audire.

107. Quoad effectus interdicti haec pauca notentur:

a. Interdictum personale sequitur personas ubique; *locale* non urget extra locum interdictum, sed in loco interdicto omnes etiam exteri aut exempti, excluso speciali privilegio, illud servare debent (can. 2269, § 2).

b. Personaliter interdicti (can. 2275):

1º Nequeunt divina officia celebrare eisve, excepta praedicatione verbi Dei, assistere; passive assistentes non est necesse ut expellantur; sed ab assistentia activa, quae aliquam secumferat participationem in divinis officiis celebrandis, repellantur interdicti post latam sententiam condemnatoriam vel declaratoriam, aut alioquin notorie interdicti;

2º Prohibentur Sacra menta et Sacramentalia ministrare, confidere et recipere, ad normam can. 2260, § 1, 2261;

3º Praescripto can. 2265 etiam ipsi adstringuntur;

4º Carent sepultura ecclesiastica ad normam can. 1240, § 1, n. 2.

Ad explicationem quod spectat cf. quae superius habentur nn. 39; 40; 41; 45.

c. Qui interdicto locali vel interdicto in communitatem seu collegium subest, quin idem causam dederit, nec alia censura prohibeat, potest, si sit rite dispositus, Sacra menta recipere sine absolutione ab interdicto aliave satisfactione (cf. can. 2276).

d. Qui actum ordinis, clericis in ordine sacro constitutis reservatum, ponunt, ab eius exercitio interdicto sive

personalis (censura sit vel poena vindicativa) sive locali prohibiti, sunt, dummodo adsint condiciones ceteroquin ad delictum requisitae, irregulares ex delicto (cf. can. 985, 7º).

e. De interdicto *vitando* in novo Codice sermo non est.

108. Quomodo interdictum solvi possit. 1. Interdictum, si est *censura*, tollitur tantum legitima absolutione. De qua vide, quae habentur in articulo sexto libri secundi. supra n. 27 sqq.

2. Interdictum, si est *poena vindicativa*, finitur eius expiatione vel dispensatione ab eo concessa qui legitimam habeat dispensandi potestatem i. e. ab eo qui poenam tulit, vel ab eius competente Superiore aut successore, vel ab eo cui haec potestas commissa est (cf. c. 2289 coll. 2236).

In casibus occultis urgentioribus; si ex observatione poenae vindicative latae sententiae, reus seipsum proderet cum infamia et scandalo, quilibet confessarius potest in foro sacramentali obligationem servandae poenae suspendere, iniuncto onere recurrendi saltem intra mensem per epistolam et per confessarium, si id fieri possit sine gravi incommmodo, reticito nomine, ad S. Poenitentiariam vel ad Episcopum facultate praeditum et standi eius mandatis. Et si in aliquo casu extraordinario hic recursus sit impossibilis, tunc ipse met confessarius potest dispensationem concedere ad normam can. 2254, § 3 i. e. sine onere recurrendi, iniunctis tamen de iure iniungendis, et imposta congrua poenitentia et satisfactione pro censura, ita ut poenitens, nisi intra congruum tempus a confessario praefiniendum poenitentiam egerit ac satisfactionem dederit, recidat in censuram (cf. can. 2290).

3. Interdictum *locale* quodvis et interdictum *personale generale*, si non sint reservata, solvi possunt a superiore habente iurisdictionem fori externi in locum vel in personas. Confessarius, quamvis privilegiatus sit, circa haec interdicta nihil potest, quia locus et communitas foro poenitentiae non subiiciuntur.

4. Interdictum *personale particulare* simpliciter latum nec reservatum, solvi potest a quovis confessario. Ad hoc sufficit ordinaria absolutionis forma vel adhiberi potest forma, quae in rituali romano habetur¹⁾.

Interdictum personale particulare inflictum ab homine ad tempus determinatum vel expresse in perpetuum natura sua reservatum est, attamen non est censura sed poena vindicativa.

Articulus secundus.

De interdictis in specie.

Interdicta vigentia. Interdicta latae sententiae non numerantur nisi quattuor, quorum primum Romano Pontifici *speciali modo*, secundum Superiori, cuius sententia contempta est, tertium Ordinario, quartum nemini reservatum est.

109. I. *Universitates, Collegia, Capitula aliaeve personae morales, quocunque nomine nuncupentur. a legibus, decretis, mandatis Romani Pontificis pro tempore existentes ad Universale Concilium appellantes, interdictum speciali modo Sedi Apostolicae reservatum incurront* (cf. can. 2332).

Si appellantes non sunt personae morales sed physicae, non interdictum sed excommunicationem contrahunt (cf. supra n. 64).

Hoc interdictum latum est in communitatem, uti talem; nequit ergo communitas seu collegium ius ullum spirituale exercere quod ei competit (cf. can. 2274, § 3).

Interdicto omnia quidem membra personae moralis subsunt, ea autem quae eidem causam non dederint, nec alia censura prohibeantur, possunt, si sint rite dispositi, Sacraenta recipere sine absolutione ab interdicto aliave satisfactione (cf. can. 2276).

110. II. *Scienter celebrantes vel celebrari facientes divina in locis interdictis vel admittentes ad celebranda officia divina per censuram vetita clericos excommunicatos, interdictos, suspensos post sententiam declaratoriam vel condemnatoriam, interdictum ab ingressu ecclesiae ipso iure contra-*

¹⁾ Rituale Rom. tit. 3. c. 5.

hunt, donec, arbitrio eius cuius sententiam contempserunt, congruenter satisfecerint (can. 2338, § 3).

Scienter, quod pertinet ad celebrantes, celebrari facientes, admittentes: ergo excusat quaelibet imminutio imputabilitatis (cf. can. 2229, § 2).

Hanc poenam incurront: *a. clerici*, qui celebrant vel celebrare faciunt in loco interdicto, exceptis diebus et locis, in quibus hoc licet, divina, exceptis illis, quae etiam in loco interdicto peragere conceditur; *b. clerici*, qui clericos censuratos post sententiam declaratoriam vel condemnatoriam ad *celebranda* officia divina per censuram vetita (non solum ad assistendum officiis vel ad recipienda sacramenta) *admittunt*, id quod ad eos tantum spectat, qui ecclesiae curam habent¹).

Hoc interdictum censura esse videtur. Non enim est ad beneplacitum Superioris, sed arbitrio eius tantum competit iudicare utrum congruenter satisfecerint delinquentes; cessante autem per congruam satisfactionem contumacia, rei absolutione donandi sunt²).

111. III. *Sponte sepulturam donantes infidelibus, apostatis a fide, vel haereticis, schismaticis, aliisve sive excommunicatis sive interdictis contra praescriptum can. 1240, § 1, contrahunt interdictum ab ingressu ecclesiae Ordinario reservatum* (cf. can. 2339).

Sponte: ergo quaelibet imputabilitatis imminutio sive ex parte intellectus sive ex parte voluntatis eximit ab hac poena (cf. can. 2229, § 2).

Effectus huius poenae vide supra n. 106 sub 4.

Qui ausi fuerint mandare seu cogere tradi ecclesiasticae sepulturae dictas personas contrahunt excommunicationem latae sententiae nemini reservatam (cf. can. 2339 et supra n. 97 ubi habetur fusior explicatio huius censurae).

112. IV. *Qui causam dederunt interdicto locali aut interdicto in communitatem seu collegium, sunt ipso facto personaliter interdicti* (can. 2338, § 4).

Obnoxi ergo sunt poenis supra n. 107 sub b. recensisit.

¹⁾ Ita etiam Cappello, l. c. n. 488.

²⁾ Cf. *Lehmkuhl*, Theol. mor. II. Edit.¹² n. 1272. Nunc autem in „Quaestiones praecipuae morales novo iuri canonico adaptatae“ (Herder, Friburgi, 1918) p. 80 auctor sententiam mutavit et hoc interdictum ut poenam vindicativam considerandam esse censem.

Quaestio tertia.**De suspensione¹⁾.****Articulus primus.****De suspensione in genere.**

113. Natura. 1. Suspensio pariter ac interdictum censura esse potest vel poena vindicativa. CIC hanc ponit definitionem (can. 2278, § 1): *Suspensio est censura, qua clericus officio vel beneficio vel utroque prohibetur.*

a. Quia suspensio est poena *status clericalis* propria, in solos clericos cadere potest non autem in fideles generatim, ut fit in excommunicatione et interdicto.

b. Suspensio uti interdictum afficere potest non tantum personas physicas sed etiam communitatem, ut personam moralem.

c. Suspensio, non aufert ipsum ius vel ipsam potestatem ut beneficium vel officium, sed solum eorum *usum* atque exercitium.

d. Cum suspensio in privatione usus potestatis clericalis consistat suspensionem ille tantum ferre potest, qui potestatem clericalem concedere potest. Ideo praefectae monialium, sicut neminem suspendere, ita neque ipsae proprie suspensi possunt.

e. Suspensio differt a *depositione* et *degradatione* et *privatione poenali*, quae sunt poenae vindicative, quibus clericus non solum usu potestatis sed, quantum fieri potest, ipsa potestate (officio, beneficio) privatur (cf. can. 2303, § 1; 2305, § 1; 2298, 6°).

2. Suspensio cum sit *gravissima poena*, per se licite ferri non potest nisi praemissa monitione, declarata causa et per scripturam.

3. A suspensione, quae est censura, distinguenda est suspensio, quae est poena vindicativa, et ea (improprieta dicta suspensio), quae est mera prohibitio, si sine culpa feratur.

Suspensio in perpetuum vel ad tempus praefinitum, vel ad beneplacitum Superioris est poena vindicativa (cf. can. 2298, 2°), neque rationem censurae habet, etsi lata sit per modum legis universalis et stabilis.

¹⁾ Kober, Die Suspension der Kirchendiener (Tübingen, Laupp, 1862). Hollweck I. c. p. 132 ff. Eichmann I. c. p. 103 ff.

Si suspensio fertur in communitatem, uti talem, pro iis qui in delicto a communitate patrato partem non habuerunt non habet rationem poenae sed simplicis prohibitionis.

Suspensio quae dicitur *ex informata conscientia* (de qua statim n. sq.) si fertur ad certum tempus poena vindicativa est. Potest vero infligi etiam tanquam censura, dummodo hoc in casu clericu patefiat causa propter quam suspensio irrogatur (cf. can. 2188, 2º).

114. Divisio. 1. Suspensio *generalis* ea dicitur, qua clericus privatur usu omnis potestatis, quam sive ex officio sive ex beneficio habet; *specialis* ea dicitur, qua clericus privatur usu potestatis unius vel alterius tantum speciei, qua scilicet suspenditur aut ab officio aut a beneficio.

2. Suspensio *specialis* vel est *totalis*, si clericum privat usu omnis potestatis alicuius speciei, scilicet aut officii aut beneficii; vel est *partialis*, si eum privat usu partis tantum potestatis alicuius speciei, ut si quis suspenditur tantum a iurisdictione vel solum ab ordinibus vel a certo tantum et definito ministerio, non a toto officio.

a. Suspensio *ab officio* simpliciter, nulla adiecta limitatione, vetat omnem actum tum potestatis ordinis et iurisdictionis, tum etiam merae administrationis ex officio competentis, excepta administratione bonorum proprii beneficii (can. 2279, § 1).

b. Suspensio *a beneficio* privat fructibus beneficii, excepta habitatione in aedibus beneficialibus, non autem iure administrandi beneficiali, nisi decretum vel sententia suspensionis ipsam administrandi potestatem suspenso expresse adimat et alii tribuat (can. 2280, § 1).

c. Nisi aliud constet, in *suspensione generaliter lata* comprehenduntur omnes effectus qui in canonibus 2279—2284 enumerantur; contra, in *suspensione ab officio vel a beneficio* omnes tantum effectus alterutrius speciei (cf. can. 2278, § 2).

3. Suspensiones *partiales* variae in CIC enumerantur (cf. can. 2279, § 2). Suspensio:

1º *A iurisdictione* generatim, vetat omnem actum potestatis iurisdictionis pro utroque foro tam ordinariae quam delegatae (ut dispensare, absolvere, delegare, approbare etc.);

2º *A divinis*, omnem actum potestatis ordinis, quam quis sive per sacram ordinationem sive per privilegium obtinet;

Antea suspensio a divinis ab aliis (Hilarius a Sexten) intelligebatur de suspensione ab ordine i. e. ab omni exercitio ordinis sacri; ab aliis (D' Annibale) de suspensione ab officio i. e. ab omni usu tum ordinis tum iurisdictionis.

3° Ab ordinibus, omnem actum potestatis ordinis receptae per ordinationem (ergo non actus ordinum minorum, quos etiam laici exercere possunt);

4° A sacris ordinibus, omnem actum potestatis ordinis receptae per ordinationem in sacris (ergo non actus qui etiam minoristis permittuntur);

5° A certo et definito ordine exercendo, omnem actum ordinis designati; suspensus autem prohibetur insuper eundem ordinem conferre et superiorem recipere receptumque post suspensionem exercere;

6° A certo et definito ordine conferendo, ipsum ordinem conferre, non vero inferiorem nec superiorem;

7° A certo et definito ministerio, ex. gr., audiendi confessiones, vel officio, ex. gr., cum cura animarum, omnem actum eiusdem ministerii vel officii;

8° Ab ordine pontificali, omnem actum potestatis ordinis episcopalnis (ut ordinandi, confirmandi etc.);

9° A pontificalibus, exercitium actuum pontificalium, ad normam can. 337, § 2 i. e. earum sacrarum functionum quae ex legibus liturgicis requirunt insignia pontificalia, id est baculum et mitram (ut ordines conferre, ecclesiam consecrare etc.); at non prohibentur a pontificalibus suspensi illis actibus, qui sine eiusmodi insignibus fieri possunt (ut celebrare more sacerdotum, confirmare sine baculo et mitra).

4. Ratione subiecti distinguitur suspensio, quae fertur *in singulares personas*, et suspensio, quae fertur *in integrum communitem*.

De hac ultima suspensione duo notanda sunt:

a. Si suspensio fertur in communitem, uti talem, communitas prohibetur exercitio iurium spiritualium quae ipsi, uti communitali, competit. Sic capitulum suspensum prohibetur electiones facere, sollemniter divina celebrare etc.

b. Si suspensio fertur simul *in personas delinquentes et communitem praeter effectum sub a notatum qui afficit communitem*

uti talem personae delinquentes subsunt effectibus specialibus suspensionis; quoad innocentem autem haec suspensio habet rationem solius prohibitionis: nemo enim puniri potest pro culpa aliena¹).

5. *Suspensio ex informata conscientia*²) infligitur ob causas ferenti (Ordinario) notas ideoque extrajudicialiter nulla praemissa monitione. Has causas praelatus non tenetur manifestare delinquenti, sed solum S. Sedi, si suspensus ad eam recurrat.

115. Effectus suspensionis partim iam e numero praecedente eluent. Praeterea notentur haec:

1. *Suspensio generaliter lata*, vel suspensio *ab officio* aut *a beneficio* afficit omnia officia aut beneficia, quae clericus habet in dioecesi Superioris suspendentis, nisi aliud appareat (can. 2281).

2. Loci Ordinarius nequit clericum suspendere a determinato officio vel beneficio quod in aliena dioecesi reperiatur; sed suspensio *latae sententiae*, iure communi irrogata, afficit omnia officia vel beneficia in quacunque dioecesi possideantur (can. 2282).

3. Suspensus *ab ordine* per sententiam ordinarii sui ubique ab exercitio ordinis prohibiti arcetur; at suspensus *a iurisdictione* non prohibetur, quominus in alia dioecesi iurisdictionem accipiat³).

Suspensus non prohibetur sacramenta poenitentiae et eucharistiae suscipere, modo de culpa, propter quam lata est suspensio, vere doleat, nec privatur communibus Ecclesiae suffragiis.

4. Quae de excommunicatione can. 2265 statuuntur, etiam suspensioni sunt applicanda (can. 2283; explicationem vide supra n. 45).

5. Si incursa fuerit censura suspensionis quae vetat administrationem Sacramentorum et Sacramentalium, servetur praescriptum can. 2261 (cf. can. 2284 et supra n. 41); si censura suspensionis quae prohibet actum iurisdictionis

¹⁾ Cf. s. *Alphonsus* n. 317.

²⁾ Cf. de hac suspensione CIC can. 2186—2194 et canonistas.

³⁾ *Ballerini-Palmieri* VII. n. 347.

in foro sive interno sive externo, actus est invalidus, ex. gr., absolutio sacramentalis, si lata sit sententia condemnatoria vel declaratoria, aut Superior expresse declaret se ipsam iurisdictionis potestatem revocare; secus est illicitus tantum, nisi a fidelibus petitus fuerit ad normam mem. can. 2261, § 2 (cf. can. 2284 et supra n. 41).

6. Actus, quos ponit *suspensus a beneficio* ut contractus etc., sunt validi, nisi decretum vel sententia suspensionis ipsam administrandi potestatem suspenso expresse adimat et alii tribuat (cf. can. 2280, § 1).

7. Si, quamvis suspensio *a beneficio* obstet, beneficiarius fructus percipiat, fructus restituere debet et ad hanc restitutionem cogi potest canonicis quoque, si opus sit, sanctionibus (cf. can. 2280, § 2).

8. Qui actum ordinis, clericis in ordine sacro constitutis reservatum, ponunt ab eius exercitio suspensione sive sit censura sive poena vindicativa prohibiti, sunt irregulares ex delicto (cf. can. 985, 7°), dummodo adsint eae condiciones quae generatim ad delictum requiruntur.

9. Suspensus, qui exercet actum per suspensionem sibi prohibitum, *graviter peccat*, nisi parvitas materiae a peccato gravi excuset.

a. Actus ordinum sacrorum natura sua graves censemuntur, quam ob rem in eorum exercitio, si sollemniter peragantur, non datur parvitas materiae.

b. Suspensus, qui non sponte sed a fidelibus requisitus exercet functiones sibi prohibitas, non peccat; suspensus autem postquam intercessit sententia condemnatoria aut declaratoria peccat, etsi a fidelibus requiratur, nisi in solo mortis periculo, si alii desint ministri, vel etiam quamvis adsint alii ministri, si agitur de absolutione, sacramentali (cf. can. 2284 coll. can. 2261). De suspenso vitando in novo Codice sermo non est.

116. Quomodo suspensio solvi possit. Finitur suspensio sive per absolutionem, si est censura, sive per expiationem vel dispensationem si est poena vindicativa. Applicentur quae supra n. 108 de interdicto habentur.

Articulus secundus.

De suspensionibus in specie.

117. Suspensiones latae sententiae hodie vigentes numerantur sexdecim:

- a. Novem reservatae Apostolicae Sedi (quatuor generales nn. I, II, XII, XIII; tres a divinis nn. III—V; una a collatione ordinum n. XIV; una a iure eligendi n. XV);
- b. Una reservata Ordinario (ab officio n. VI);
- c. Una reservata Superiori maiori (generalis n. VII);
- d. Quinque nemini reservatae (una a iurisdictione n. VIII; una a divinis n. IX; una ab ordine recepto n. X; una ab audiendis confessionibus n. XI; una a celebratione missae n. XVI);

Harum suspensionum undecim (nn. I—XI) sunt censurae, reliquae quinque (nn. XII—XVI) censemunt esse poenae vindicativae.

Suspensiones quae sunt censurae.

118. I. 1. Religiosus, qui vota perpetua nuncuparit, clericus in sacris, si dimittatur ob delicta minora iis de quibus in can. 670, ipso facto suspensus manet, donec a Sancta Sede absolutionem obtinuerit (cf. can. 671, 1°).

Delicta de quibus in can. 670 (coll. can. 646) sunt:

- 1°. Publica apostasia a fide catholica;
- 2°. Fuga cum muliere;
- 3°. Attentatio aut contractus matrimonii aut etiam vinculi, ut aiunt civilis;

4°. Delictum quod iure communi punitur infamia iuris vel depositione vel degradatione (cf. can. 2303 § 3, 2305 § 2, 2314 § 1 n. 2. et 3, 2320, 2322 n. 1, 2328, 2343 § 1 n. 2 et 3 § 2 n. 2, 2350 § 1, 2351 § 2, 2354 § 2, 2356, 2357 § 1, 2359 § 2, 2368 § 1, 2379, 2388 § 1, 2394 n. 2, 2401).

Haec poena suspensionis lata est in religiosos dimissos, qui vota *perpetua* nuncuparunt. Est suspensio generaliter lata, censura Sedi Apostolicae reservata. Si dimissus per annum aut etiam per brevius tempus, iudicio Ordinarii, tam laudabiliter se gesserit ut merito haberi possit vere emendatus, Ordinarius eius preces apud Sanctam Sedem commendabit pro absolutione a censura suspensionis (cf. can. 671 n. 7 coll. n. 6).

Nota. Religiosus, qui vota perpetua nuncuparit, dimissus ob delicta superius sub n. 1°—4° incl. enumerata perpetuo prohibetur deferre habitum ecclesiasticum (cf. can. 670): consequenter nequit exercere ministeria ecclesiastica.

119. II. 2. *Clerici omnes, etiam episcopali dignitate aucti, qui per simoniam ad ordines scienter promoverint vel promoti fuerint aut alia Sacra menta ministraverint vel receperint, suspensionem incurront Sedi Apostolicae reservatam* (cf. can. 2371).

De notione simoniae vide can. 727, 728, 731 et De Praeceptis¹⁶ n. 181 sqq., ubi in extenso de simonia agitur.

Hic agitur de simoniae delicto in collatione vel susceptione ordinum et in administratione vel receptione aliorum Sacramentorum. Quoad poenam in delictum simoniae perpetrantes in quibuslibet officiis, beneficiis aut dignitatibus ecclesiasticis cf. can. 2392 et supra n. 84.

Censura plecti videtur delictum simoniae realis, conventionalis, confidentialis, non vero simonia mentalis quae non est delictum etsi peccatum.

Ad ordines pertinet hic etiam consecratio episcopalis et prima tonsura (cf. can. 950).

Huic censurae subsunt etiam *Episcopi*¹⁾ non vero S. R. E. Cardinales (cf. can. 2227, § 2).

Quoad *complices* applicentur normae can. 2231 coll. 2209 (cf. supra n. 21, d).

Nota. Delinquentes praeterea sunt suspecti de haeresi (cf. can. 2371 et supra n. 60).

120. III. 3. *Suspensionem a divinis Sedi Apostolicae reservatam, ipso facto contrahunt, qui recipere ordines prae sumunt ab excommunicato vel suspenso vel interdicto post sententiam declaratoriam vel condemnatoriam, aut a notorio apostata, haeretico, schismatico* (cf. can. 2372).

Qui *mala fide* ordinem ab excommunicato etc. suscipiunt, suspensionem partialem *a divinis* incurront, eos tamen excusat quaelibet imputabilitatis imminutio (recipere *praesumunt* cf. can. 2220, § 2); qui *bona fide*, i. e. cum ignorantia ordinantem esse excommunicatum etc. hoc faciunt, censuram non incurront, sed exercitio carent ordinis sic recepti donec dispensentur (cf. can. 2372).

¹⁾ Contra sed minus recte Cappello, l. c. n. 510.

Episcopus a R. Pontifice nominatus vel confirmatus qui consecrationem episcopalem recipere praesumeret ab excommunicato etc. non incurrit hanc censuram (cf. can. 2227, § 2); sed vide etiam infra n. 130.

121. IV. 4. *Clericus qui in manus laicorum officium, beneficium aut dignitatem ecclesiasticam resignare prae- sumpserit, ipso facto in suspensionem a divinis incurrit* (cf. can. 2400).

Attendendum ad „praesumpserit“ et can. 2229, § 2.

122. V. 5. *Vicarius Capitularis concedens litteras dimissorias pro ordinatione contra praescriptum can. 958, § 1, n. 3. ipso facto subiacet suspensioni a divinis* (can. 2409).

Secundum praescriptum can. 958, § 1, n. 3. Vicarius Capitularis litteras dimissorias pro saecularibus dare potest solum de Capituli consensu post annum a sede vacante; *intra annum vero solis arctatis ratione beneficii recepti vel recipiendi, aut ratione certi alicuius officii, cui propter ne- cessitatem dioecesis sine dilatione sit providendum.*

123. VI. 6. *Si quis clericus contra praescriptum can. 120 ausus fuerit ad iudicem laicum trahere aliam personam (Episcopo aut Abbe vel Praelato nullius aut Superiore maiore religionum iuris pontificii inferiorem) privilegio fori fruentem, non obtenta ab Ordinario loci licentia, incurrit ipso facto in suspensionem ab officio reservatam Ordinario* (cf. can. 2341).

Praescriptum can. 120 vide supra n. 68, item explicationes ad can. 2341.

124. VII. 7. *Religiosus fugitus ipso facto incurrit in suspensionem proprio Superiori maiori reservatam, si sit in sacris* (cf. can. 2386).

Religiosi hic intelliguntur non solum qui vota nuncuparunt in aliqua religione (cf. can. 488, 7°) sed etiam sodales in societatibus virorum qui vivendi rationem religiosorum imitantur in communi degentes sub regimine Superiorum secundum probatas constitutiones, sed tribus consuetis votis publicis non obstringuntur nec nomine religiosorum proprie designantur (cf. can. 673, § 1). Sic declara-

vit Commissio Pontificia ad Codicis canones authentice interpretandos in plenariis coetibus dierum 2.—3. Juni 1918 (A. A. S. X. [1918] p. 347).

Fugitivus est qui, sine Superiorum licentia, domum religiosam deserit cum animo ad religionem redeundi (can. 644, § 3).

Suspensio est generaliter lata, officio autem, si quod in religione habeat, fugitivus ipso facto *privatur*. Praeterea fugitivus, cum redierit, puniatur secundum constitutiones, et si constitutiones nihil de hoc caveant, Superior maior pro gravitate culpae poenas infligat (cf. can. 2886).

Censura reservata est proprio fugitivi Superiori maior; quinam hi sint vide can. 488, 8°, supra n. 79.

125. VIII. 8. Abbas vel Praelatus nullius qui contra praescriptum can. 322, § 2, benedictionem non receperit, est ipso facto a iurisdictione suspensus (can. 2402).

Can. 322, § 2 praescribit: Abbates vel Praelati *nullius* qui ex praescripto apostolico vel ex propriae religionis constitutionibus benedici debent, intra tres menses a receptis litteris apostolicis, cessante legitimo impedimento, benedictionem ab Episcopo, quem maluerint, accipient.

126. IX. 9. Sacerdos qui sine necessaria iurisdictione prae sumpserit sacramentales confessiones audire, est ipso facto suspensus a divinis (cf. can. 2366).

De iurisdictione ad confessiones vide can. 872 sqq. et De Sacramentis¹⁵ n. 337 sqq.

Sine *necessaria* iurisdictione: scilicet respectu habitu personarum, temporis, circumstantiarum non autem peccatorum reservatorum. De absolutione a peccatis reservatis cf. infra n. 128.

Praesumpserit: ergo excusat quaelibet imputabilitatis diminutio (cf. can. 2229, § 2).

127. X. 10. Qui sine litteris vel cum falsis dimissoriis litteris, vel ante canonica aetatem, vel per saltum ad ordines malitiose accesserit, est ipso facto a recepto ordine suspensus (cf. can. 2374).

De litteris dimissoriis cf. can. 955, § 1, can. 958—964 et De Sacramentis¹⁵ n. 472; de canonica aetate cf. can. 974 sq. et De Sacramentis¹⁵ n. 468; de ordinatione per saltum cf. can. 977 et De Sacramentis¹⁵ n. 477.

Malitiose: excusat ergo quaelibet imminutio imputabilitatis (cf. can. 2229, § 2).

Suspensus non solum prohibetur exercere omnem actum ordinis malitiose recepti sed etiam superiorem ordinem recipere receptione post suspensionem exercere (cf. can. 2279, § 2, 5°, supra n. 114, 3, 5°).

128. XI. 11. Sacerdos qui sine necessaria iurisdictione praesumpserit a peccatis reservatis absolvere, ipso facto suspensus est ab audiendis confessionibus (cf. can. 2366).

Agitur de *peccatis reservatis* (non de censuris reservatis) aut *ratione sui*, aut *ratione censurae*, quae peccato adnexa est, si censura reservata receptionem sacramenti impedit (cf. De Sacramentis¹⁵ n. 358).

De absolutione a casibus reservatis vide De Sacramentis¹⁵ n. 363 sqq.

Attendendum est ad „*praesumpserit*“.

Appendix.

Suspensiones considerandae ut poenae vindicativae.

129. XII. 1. Religiosus clericus cuius professio ob admissum ab ipso dolum nulla fuerit declarata, si sit in maioribus ipso facto suspensus manet, donec Sedi Apostolicae aliter visum fuerit (cf. can. 2387).

Si professio nulla declarata sit ob aliud vitium, non ob dolum professi, non incurritur haec poena. Professio hic non solum intelligitur de professione votorum publicorum in religione proprie dicta sed etiam professio impropre dicta quae habetur in societatibus virorum in communi viventium sine votis; item religiosus non intelligitur hic tantum religiosus sensu proprio, qui vota nuncupavit in aliqua religione, sed sensu impropio etiam, scilicet sodalis dictae societatis clericalis sine votis (cf. declarationem Pontificiae Commissionis ad Codicis canones authentice interpretandos 2. 3. Junii 1918; A. A. S. X. [1918], p. 347).

Suspensio est generaliter lata, est reservata Sedi Apostolicae et est ad beneplacitum Superioris („donec Sedi Apostolicae aliter visum fuerit“); est ergo consideranda ut poena vindicativa, non ut censura¹).

Si talis Religiosus clericus sit in *minoribus* ordinibus constitutus, e statu clericali abiiciatur (cf. can. 2387).

¹⁾ Ita putat etiam *Lehmkuhl* (*Quaestiones praecipuae morales novo iuri canonico adaptatae* [Friburgi Brisgoviae, 1918] p. 80); econtra *Eichmann* (l. c. p. 217) videtur hanc poenam considerare ut censuram, loquitur enim de absolutione ab hac suspensione.

130. XIII. 2. *Episcopus aliquem consecrans in Episcopum, Episcopi vel, loco Episcorum, presbyteri assistentes, et qui consecrationem recipit sine apostolico mandato contra praescriptum can. 953, ipso iure suspensi sunt, donec Sedes Apostolica eos dispensaverit (can. 2370).*

Can. 953. praescribit: Consécratione episcopalē reser-vatur Romano Pontifici ita ut nulli Episcopo liceat quem-quam consecrare in Episcopum, nisi prius constet de pon-tificio mandato.

Suspensionem incurrunt Episcopus consecranti, assistentes (Episcopi vel presbyteri *loco Episcorum*; non ergo alii presby-teri qui intersunt functionibus), ille qui recipit consecrationem.

Suspensio est generaliter lata, reservata Sedi Apostolicae, poena vindicativa („donec Sedes Apostolica eos dispensaverit“).

131. XIV. 3. *In suspensionem per annum ab ordinum collatione Sedi Apostolicae reservatam ipso facto incurrunt (cf. can. 2373):*

1° *Qui contra praescriptum can. 955, alienum subditum sine Ordinarii proprii litteris dimissoriis ordinaverint;*

2° *Qui subditum proprium, qui alibi tanto tempore moratus sit ut canonicum impedimentum contrahere ibi potuerit, ordinaverint contra praescriptum can. 993, n. 4, 994;*

3° *Qui aliquem ad ordines maiores sine titulo canonico promoverint contra praescriptum can. 974, § 1, n. 7;*

4° *Qui, salvo legitimo, privilegio, religiosum, ad familiam pertinentem quae sit extra territorium ipsius ordinantis, promoverint, etiam cum litteris dimissorialibus proprii Superioris, nisi legitime probatum fuerit aliquem e casibus occur-re, de quibus in can. 966 i. e. cum Episcopus dioecesanus (in cuius territorio sit familia religiosa, ad quam pertinet ordinandus) licentiam dederit, aut sit diversi ritus, aut sit absens, aut non sit ordinationem habiturus proximo legiti-mo tempore ad normam can. 1006, § 2 (scilicet sabbatis Quatuor Temporum, sabbato ante dominicam Passionis, et Sabbato Sancto), vel denique cum dioecesis vacet nec eam regat qui charactere episcopali polleat. Talem casum ad-*

esse Episcopo ordinaturo legitime probatur ex authentico Curiae episcopalnis testimonio.

Quis sit Ordinarius proprius respectu ordinationis vide De Sacramentis¹⁷ n. 464; de litteris testimonialibus et quanti temporis debeat esse commoratio in loco ut litterae testimoniales illius Ordinarii loci necessariae sint, et de iuramento suppletorio cf. ibidem n. 472; de litteris dimissoriis et titulo canonico cf. ibidem n. 473 sq.

Suspensionem incurrit qui alieno subdito sine Ordinarii proprii litteris dimissoriis etiam solam primam tonsuram confert (cf. can. 950), qui tamen casus vix accidet, cum iuxta c. 956, quod attinet ad ordinationem saecularium, episcopum proprium aliquis iam per simplex domicilium acquirat i. e. eo ipso quod actu commoratur in dioecesi cum animo ibi perpetuo manendi, si nihil inde avocet (cf. c. 92, § 1) quem animum utque antequam primam tonsuram accipiat iure iurando firmare debet.

Suspensus est a *collatione* ordinum; ergo *omnium*, maiorum et minorum, immo ipsius primae tonsurae et consecrationis episcopalnis (cf. can. 950).

Suspensio est per annum; dispensatio reservata est Sedi Apostolicae.

Hac poena plectitur solus *ordinator*; *ordinatus* incurrit suspensionem (a suscepto ordine) solum si sine litteris dimissoriis (vel cum falsis) malitiose ad ordines suscipiendos accesserit (cf. supra n. 127).

132. XV. 4. Capitula, conventus aliqui omnes ad quos spectat, ad beneficium, officium vel dignitatem ecclesiasticam electos, praesentatos vel nominatos ante litterarum necessiarum confirmationis vel institutionis exhibitionem admittentes ad eorundem beneficiorum, officiorum vel dignitatum ecclesiasticarum possessionem vel regimen seu administrationem, ipso facto a iure eligendi, nominandi vel praesentandi suspensi maneant ad beneplacitum Sedis Apostolicae (cf. can. 2394, 3°).

Suspensio est partialis, a iure eligendi, nominandi vel praesentandi; dispensatio reservata est Sedi Apostolicae.

Poena afficit capitula et conventus admittentes, uti tales, aliosque omnes qui eiusdem delicti rei sunt extra capitula vel conventus. Poenas partim latae partim ferendae sententiae quas incurrit ad beneficium, officium vel dignitatem ecclesiasticam electus, praesentatus, nominatus, qui in eorundem possessionem vel regimen seu administrationem sese ingesserit, antequam necessarias litteras confirmationis vel institutionis acceperit easque illis ostenderit, quibus de iure debet, vide can. 2394, 1° et 2°.

133. XVI. 5. Superiores religiosi qui, contra praescriptum can. 965—967, subditos suos ad Episcopum alienum ordinandos remittere praesumpserint, ipso facto suspensi sunt per mensem a Missae celebratione (can. 2410).

Episcopus alienus intelligitur hic quilibet praeter Episcopum dioecesis, in qua sita est domus religiosa, ad cuius familiam pertinet ordinandus (cf. can. 965).

Casus in quibus Superiori religioso (absque legitimo privilegio) licet subditum ordinandum ad alienum Episcopum mittere vide can. 966 supra n. 131, 4°.

Superiores religiosi in hanc suspensionem incurront etiam si in fraudem Episcopi dioecesani subditum ordinandum ad aliam religiosam domum mittunt, aut concessionem litterarum dimissoriarum de industria in id tempus differunt, quo Episcopus vel abfuturus, vel nullas habiturus sit ordinationes (cf. can. 967).

Attendendum tamen ad „praesumpserit“ unde sequitur quamlibet imputabilitatis imminutionem excusare a poena (cf. can. 2229, § 2).

Superiores religiosi hic intelliguntur Superiores non solum religionis proprie dictae sed etiam societatis virorum in communiventium sine votis (cf. declarationem Pontificiae Commissionis ad Codicis canones authentice interpretandos 2.—3. Junii 1918; A. A. S. X. [1918], p. 347) quatenus societas privilegio gaudeat dimissorias concedendi ad Ordines suis subditis.

Suspensio est partialis, a Missae celebratione, nemini reservata.

Index rerum.

Numerus arabicus numerum marginalem indicat.

A.

Abbas: eum ad iudicem laicum trahentes 79; contra praescriptum can. non benedictus incurrit suspensionem 125.

Abortus: eius procuratio inducit censuram 92.

Absolutio a censuris: quid sit 27; quot modis concedatur 28; quis eam concedere possit 29; in casibus occultis 30; condiciones ad eam requisitae 31; quando concedenda in foro interno, in foro externo 32; sine facultate concessa 77; potestas regularium 95.
— *a peccatis*: sine iurisdictione 126.

— *a peccatis reservatis*: sine iurisdictione 128.

Actus legitimi ecclesiastici: qui sint et quibus prohibendi 43.

Apostatae: a fide 57; eorum librorum editores, defensores etc. 61; ap. a religione 94.

Appellantes: v. **Concilium**.

Associationes: v. **Societates prohibitae**.

B.

Baptismus: a ministro acatholico pro pueris catholicis postulatus 87.

Beneficia ecclesiastica: a quo acquirentur 45; eorum privatio per excommunicationem 46; simonia in iis acquirendis commissa 84; suspensiones, quae incurri possunt: in eorum resignatione 121; in eorum collatione 132.

Bona ecclesiastica: quae sint 99; eorum usurpatio 81; illicita alienatio 98 ss.

— *ad ecclesiam Romanam pertinentia*; eorum usurpatio 70.

C.

Cardinales: eos ad iudicem laicum trahentes 68; eorum violentia laesio 69; censure ab iis incurriendae propter delicta in electione S. Pontificis commissa 104.

Censura: quid sit 8; quotuplex sit; notoria iure et facto 10; quis eam ferre possit 11; condiciones ad eam ferendam requisitae 12; quis ea feriri possit 13; num peregrinus et vagus, num delinquens extra dioecesim, num regularis exemptus 16; num integra communitas 17; num quis plures simul incurrere possit 18; condiciones ad eam incurrendam requisitae 19 ss.; quae causae ab ea incurrenda excusent 23 ss.; solum absolutione aufertur 27; v. **Absolutio;** quae sine censurae hodie vigentes 33.

Clausura: eius violatio 80.

Clerici: qui clerici sint 90; cl. in divinis cum excommunicato communicantes 78; eorum violenta laesio 89 ss.; cl. procurantes abortum 92 in Nota; cl. in ordinibus sacris constituti vel alii cum iis matrimonium attentantes 93; aliquem ad eorum statum amplectendum cogentes 102; cl. simoniace ordinationem vel alia Sacra menta administrantes aut suscipientes 119; officia, beneficia etc. in manus laicorum resignantes 121; personas ecclesiasticas contra praescriptum can. ad iudicem laicum trahentes 123.

Communicatio cum excommunicatis: v. **Excommunicati.**

Complex in peccato turpi: quis dicatur 54; absolvens complicem quantum censuram incurrat 53, 55; num in articulo mortis absolvit possit 55.

Concilium: appellantes ad Concilium universale 64, 109.

Confessio sacramentalis: laesio eius sigilli 56; eius simulatio ab eo, qui non est sacerdos 63; eius auditio sine iurisdictione 126, 128.

Contumacia: quis sit contumax 22; divisio cont. 22; quando desinat 22; quae ad incurrendam censuram requiratur 8 b, 22.

Curia episcopalis: v. **Documenta.**

D.

Debilis mentis: quod attinet ad imputabilitatem delicti 25.

Delictum: quid sit 4; d. publicum, occultum, notorium 10; quando eius imputabilitas minuatur 23 ss.; delicta in electione S. Pontificis commissa 104.

Denuntiatio sollicitationis: falsa 72; omissa 103.

Dignitates ecclesiasticae: v. **Officia ecclesiastica.**

Documenta: ad curiam episcopalem pertinentia, quae subtrahuntur, mutantur etc. 86.

Duellum: perpetrantes, ad illud cooperantes etc. 82.

E.

Ebrietas: num excuset ab incurrenda censura 25.

Educatio: liberorum catholicorum extra ecclesiam catholicam 87.

Episcopus: eius violenta laesio 69; eum ad iudicem laicum trahentes 68, 79; simoniace ad ordines promovens vel promotus 119; contra praescripta can. ordinans 131.

Eucharistia: poena contra abutentes 51.

Excommunicati: tolerati, vitandi 36; qui nunc sint vitandi 37; communicatio cum iis forensis 43; civilis 47; causae, ob quas cum excommunicatis in civilibus communicare liceat 48; quale peccatum sit cum iis communicare 50; excommunicato vitando auxilium impendentes in delicto 78; communicatio clericorum cum excommunicatis in divinis 50, 78.

Excommunicatio: quid sit 34; quotplex 35; eius effectus immediati 39 ss.; mediati 49; reservatae specialissimo modo 51 ss.; speciali modo 57 ss.; simpliciter 73 ss.; ordinario 87 ss.; nemini 96; incurriendae propter delicta in electione Romani Pontificis commissa 104.

F.

Falsarii litterarum, documentorum etc.: pertinentium ad Sedem Apostolicam 71; ad curiam episcopalem 86.

Forum Ecclesiae: quid sit 7; eius divisio 7; quatenus censura incurritur in foro externo, quin incurritur in foro interno 22 in Nota.

Francomurarii: eorum absolutio 76; v. *Societates prohibitae*.

H.

Haeresis: de ea suspecti 60.

Haeretici: qua excommunicatione puniantur 58; eorum librorum editores, defensores etc. 61.

I.

Ignorantia: quoad poenam ecclesiasticam 22.

Indulgentiae: quaestum ex iis facientes 73.

Iniuriae: in Ecclesiae principes: quomodo puniantur 68 s., 79.

Interdictum: quid sit 105; eius divisio 106; effectus 107; quomodo solvi possit 108; interd. in specie 109; ei causam dantes 112; v. *Loca interdicta*.

Jurisdictio ecclesiastica: an exerceri possit ab excommunicato 44; eius exercitium impedientes 67; eius defectus in audienda confessione 126, 128; v. **Complex**.

L.

Libertas Ecclesiae: eam laedentes 66.

Libri: qui sint prohibiti 61 s.; l. s. Scripturae, quando eorum editio prohibeatur 96.

Litterae Apostolicae: v. **Sedes Apostolica**.

— *dimissoriae:* quando secumferant suspensionem si omissae sint in ordinatione 121, 131.

Loca interdicta: in iis celebrantes vel celebrare facientes 110.

M.

Matrimonium attentatum: a clericis vel professis vot. soll. aut cum iis 83; a professis vot. simpl. 93.

— coram ministro acatholico vel cum pacto liberos acatholice educandi 87.

Metus: qui ab incurrenda censura excuset 26.

Missae celebratio: simulata a non sacerdote 63; in loco interdicto 110.

O.

Officia divina: privatio usus eorum 39.

— *ecclesiastica:* simonia in iis commissa 84; quando suspensionem secumferat eius resignatio 121; eius collatio 132.

Ordo: eius simoniaca susceptio aut collatio 119; susceptio ab excommunicato, suspenso etc.; susceptio sine litt. dimiss., ante aetatem, per saltum 127; aliae suspensiones in collatione ordinum possibles 131.

P.

Passio: in ordine ad incurrendam censuram 25.

Peregrini: num censuras incurvant 16.

Poena ecclesiastica: quid sit 2; eius finis 3; eius causa 4; poenarum divisio 5; ius ecclesiae eas infligendi 5; earum genera in Ecclesia 6.

Pontifex Rom.: eius violenta laesio 52; laesio legatorum eius 70; censurae propter delicta in eius electione commissa 105.

Privilegium canonis: in quo consistat 90; qui eo gaudeant 90; quomodo laedatur 91.

R.

Recurrentes ad laicam potestatem: ad impediendas litteras vel acta S. Sedis 65; ad impediendum exercitium iurisdictionis ecclesiasticae 67.

Regulares: eorum potestas absolvendi a censuris 95.

Religiosi: qui sint 9; num incurrere possint censuras episcopales 16; eorum violenta laesio 89, 91; matrimonium ipsi vel per alii cum ipsis attentantes 93; vel apostatae 94; fugitivi: censurantur 79; suspenduntur 124; dimissi: suspenduntur 118; aliquem ad eorum statum amplectendum cogentes 102; religiosus in sacris constitutus, cuius professio propter dolum nulla declaratur 129.

— *Superiores:* subditos suos contra praescripta can. ordinandos remittentes 133; eos ad iudicem laicum trahentes 79.

Reliquiae: r. falsas conficientes etc. 88.

S.

Sacramenta: quibus prohibeatur eorum susceptio 40; eorum administratio 41; susceptio vel administratio simoniaca 119.

- Sacramentalia:** quibus eorum usus prohibeatur 40.
Schismatici: qui sint et quam censuram incurvant 59.
Sectae: v. *Societates prohibitae*.
Sedes Apostolica: eius iura, litteras, libertatem impedientes 65 s.; eius legatos vel officiales ad iudicem laicum trahentes 68; eius litteras, decreta falsificantes 71.
Sepultura ecclesiastica: in quo consistat 97; quibus deneganda 40, 97; infideles, apostatas etc. ei tradi mandates contrahunt censuram 97, 111.
Sigillum sacramentale: eius laesio 56.
Simonia: in officiis, beneficiis etc. 84; in ordinatione aliorumque sacramentorum administratione vel susceptione 119.
Societates prohibitae: quae prohibitae sint 74; quae personae propter eas censurentur 75; absolutio talium personarum 76.
Sollicitatio: v. *Denuntiatio*.
Suffragia Ecclesiae: in quo consistant, eorum divisio, quinam iis priventur 42.
Superior maior: quis sit 79; v. religiosi superiores.
Suspensio: *quid* sit 113; quotplex sit 114; eius effectus 115; quomodo solvi possit 116; susp. hodie vigentes 117; quae sint censurae 119; susp. consideratae ut poenae vindicativae 129.

V.

- Vagi:** quasnam censuras incurvant 16.
Vicarius Capitularis: documenta ad curiam pertinentia subtrahens 86; litteras dimissorias contra praescripta can. concedens 122.

Index.

	Pag.
Introductio	1
Quaestio praevia. De poenis ecclesiasticis in genere .	3
 Liber primus. De censuris in genere.	
Quaestio unica. De censuris in genere.	
Art. 1. De natura censurae	9
Art. 2. De auctore censurae	12
Art. 3. De subiecto censurae . . .	15
Art. 4. De condicionibus ad incurriendam censuram requisi- tis	19
Art. 5. De causis a censuris excusantibus	23
Art. 6. De absolutione a censuris .	27
Art. 7. De censuris hodie vigentibus	34
 Liber secundus. De censuris in specie.	
Quaestio 1. De excommunicatione.	
Art. 1. De excommunicatione in genere .	35
Art. 2. De effectibus excommunicationis .	38
Art. 3. De excommunicationibus specialissimo modo Apo- stolicae Sedi reservatis	48
Art. 4. De excommunicationibus speciali modo Apostolicae Sedi reservatis	53
Art. 5. De excommunicationibus simpliciter Apostolicae Sedi reservatis	65
Art. 6. De excommunicationibus ex iure Ordinario reser- vatis	78
Art. 7. De excommunicationibus nemini reservatis .	86
Art. 8. De excommunicationibus in delicta quae in eligen- do Summo Pontifice committi possunt .	93
Quaestio 2. De interdicto.	
Art. 1. De interdicto in genere .	96
Art. 2. De interdictis in specie	100
Quaestio 3. De suspensione.	
Art. 1. De suspensione in genere .	102
Art. 2. De suspensionibus in specie	107
Appendix. Suspensiones considerandae ut poenae vindicativae .	111

